

Az

ARAD-BÉKÉSI, A BÉKÉSI S A CSANÁD CSONGRÁDI

ÁG. HITV. EV. EGYHÁZMEGYÉK

EGYÜTTES PÁRTFOGÓSÁGA ALATT ÁLLÓ

S ÁLLAMILAG IS SEGÉLYEZETT

SZARVASI ÁG. HITV. EV. FŐGYMNASIUM

ÉRTESITŐJE

AZ 1903—904-DIK ISKOLAI ÉVRŐL.

KÖZZÉTESZI:

BENKA GYULA

IGAZGATÓ-TANÁR.

SZARVAS,

SÁMUEL ADOLF KÖNYVNYOMDÁJA

1904

Az

arad-békési, a békési s a csanád-csongrádi

ÁG. HITV. EV. EGYHÁZMEGYÉK

együttes pártfogása alatt álló

s államilag is segélyezett

SZARVASI ÁG. HITV. EV. FŐGYMNASIUM

ÉRTESITŐJE

az 1903—904-dik iskolai évről.

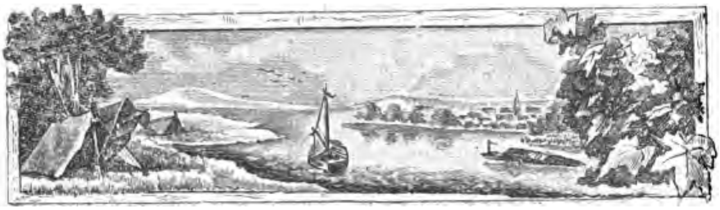
KÖZZÉTESZI:

Benka Gyula
igazgató-tanár.

SZARVAS,
SÁMUEL ADOLF KÖNYVNYOMDÁJA
1904

A SZARVASI FŐGYMNASIUM

ÉVI ÉRTESITŐJE.

Haller János

Példabeszédek (Gesta Romanorum) czimü müvének nyelve.

A XVII. század főuri irói gárdájában előkelő helyet foglal el Haller János, erdélyi főúr, kit nem annyira müveinek nagy száma, mint inkább legterjedelmesebb, legnépszerübb fömunkája, a ***Hármas Istória*** tett kiváló íróvá. Haller müvei csekély kivétellel (Haller János följegyzései 1686—1687-ről) forditások, igy a Hármas Istória mind a három része, valamint első müve is: a ***Békeséges türésnek payssa;*** mégis érdemesnek tartottam nyelvével bövebben foglalkozni. Söt talán nem fog merésznek feltünni azon állitás, hogy olyan korból, mely a nagy nyelvújitást egy századdal megelözte, tanulságosabb a forditások nyelvét vizsgálgatni bövebben, tanulságos legalább a magyar szókincset illetöleg. Mert a ki eredeti müvet alkot, könnyen megtalálhatja nyelvének készletében: saját egyéni nyelvkészletében a megfelelő szavakat gondolatainak kifejezésére, anyanyelvén gondolkodik, fogalmai, képzetei alkalmazkodnak anyanyelvének egyénileg megszokott szókincséhez; de a ki fordit, előtte állván az

idegen szöveg, más idegenszerü gondolat-világgal találja magát szemben. S ha lelkiismeretes forditó akar lenni, ha iparkodik a leforditandó münek minden gondolatárnyalatát hiven, szabatosan visszaadni, kutatnia kell anyanyelvének szókincsében olyan kifejezések után, melyek az idegen iró szavainak értelmét tökéletesen, vagy legalább megközelitő szabatossággal fedezik. A végeredmény az, hogy a legtöbb iró rendesen több szót használ más nyelvből forditott müveiben, mint eredeti munkáiban.

Ezt tapasztaljuk Hallernél is, ki egyébként középkori irodalmunk legkitünőbb forditói közé tartozik. Bátran nevezhetjük müforditónak, ki nem szavakat fordit, szolgai módon, hanem átértvén teljesen az idegen nyelven kifejezett gondolatot, iparkodik azt helyes, szabatos magyar szavakba foglalni. Szó-szerinti forditásból származó magyartalansága kevés akad, még kisebb az olyan helyek száma, hol az eredeti szöveget nem jól értette meg (ezen helyeket a Példabeszédek könyvében alapos utánajárással meg is jelöli jegyzetek alakjában Katona Lajos, Haller e müvének legujabbi kiadója). Inkább azt lehetne Haller szemére vetni, hogy néhol tulságos szabadon fordit, egyes dolgokat elhagy, másokat (ritkábban) önkényüleg betold, söt egyes helyeket egészen átalakit, főleg a magyarázatokban (moralisatiókban). Előadása egészben véve a tárgynak megfelelően komoly, nyugodt, és mégis változatos; nehézkesebb azonban a magyarázatokban, minthogy itt nem elbeszél, hanem elmélkedik, fejteget, — ilyenkor emlékeztet korának oktató, sokszor homályos egyházias stilusára. Sok hiányzik még nála a tökéletes elbeszélő-stilus kellékeiből: mondatai bár kerekek, nem mindig kapcsolódnak össze simán, az összefüggés köztük nem egyszer laza; sokszor ugyan e benyomást csakis egynémely kötőszónak a mai használattól eltérő szerepe teszi reánk. Egyes mondatai, még a hosszabbak is, elég

gördülékenyek, bár nehézkesekké teszi öket igen sokszor, legalább a mi fülünk számára — a szórendnek szokatlansága. Jellemzö hangról azonban, tárgyfestésröl, továbbá a beszéd élénkebb menetéröl, az elbeszélö-stilusnak e fontos kellékeiröl ö nála még nem igen lehet szó.

Van azonban nyelvének egy kiváló tulajdonsága, a mit különösen kiemelendönek tartunk: a tisztaság. Egyenesen törekszik a nyelvtisztaságra, hirdeti a purizmust. ***A' békeséges tűrésnek payssa*** elöszavában lelkesen védi a magyar nyelvet, nagy jövöt jósol neki, csak vigyázni kell tisztaságára, mert „nem illendö két nyelvet öszve-zavarni 's ugy beszélleni". S bizony hü marad kimondott elvéhez, irott munkáinak egész összegében csak itt-ott találunk idegen szavakat.

Haller nyelvének ismertetésénél nem vettem összes müveit, elegendönek tartottam választani azt az egyet, melyet az olvasó közönség legkedvezöbben fogadott, a mely a magyar nép szellemére a legnagyobb hatást gyakorolta: a Hármas Istóriának középsö részét, a ***Példabeszédek könyvét*** (Gesta Romanorum). — A mi e munka összeállitásában való eljárásomat illeti, igyekszem Haller nyelvét emlitett müvéböl lehetöleg teljesen bemutatni. E czélból ismertetem mindenekelött szókincsét, majd végig vezetve nyelvezetét a hangtan, alaktan és mondattan minden fejezetén keresztül, kiemelni iparkodom sajátságait s a mai nyelvtöl eltéréseit. Sajnos, e helyütt az egészet nem nyujthatom, a munka fárasztó volta s a hely szüke miatt meg kell elégednem a munka első részének, Haller szókincsének bemutatásával, a többinek közlését kedvezöbb alkalomra hagyván.

E szótári részt három szakaszra osztottam. Elöre bocsátván az idegen szavakat, az elsöben ismertetem a szóalakokat, beszédrészek szerint csoportositván öket; kihagytam azonban a számneveket, névmásokat, névutókat

és a kötőszókat, minthogy ezek a mondattani részben a szó- és mondatkötésnél ugy is bővebb tárgyalást igényelnek. A második szakasz a szólásmódokat foglalja magában két csoportban a szerint, a mint a szólásmód sajátossága az igében vagy a névszóban rejlik. Végül a harmadik szakasz a példabeszédeket és közmondásokat közli.

Források, illetve segédmunkák gyanánt egyelőre a következő három müvet használtam: 1. ***Gesta Romanorum*** (Régi Magyar Könyvtár XVIII. szerkeszti Heinrich Gusztáv) forditotta Haller János, kiadta Katona Lajos; 2. ***Gesta Romanorum*** (latin szöveg,) kiadta Oesterley Berlinben 1872. a latin és magyar szövegnek egész terjedelmében való egybevetése czéljából, végül 3. ***Nyelvtörténeti Szótár,*** mellyel Hallernek szókincsét egybevetni volt czélom.

Jegyzet. A most következő nyelvi sajátságoknál az egyenlőség jele utáni rész a Hallerból való idézetet magyarázza, az esetleges latin szó vagy mondás mindig az Oesterley-féle Gesta Romanorum megfelelő helyéből van véve. Az idézet végén levő szám Katona Lajos kiadásának lapszámát jelöli, az ezt követő zárójelbe tett szám pedig a Nyelvtörténeti Szótár kötet- s lapszámát, a hol a szóban forgó Haller-féle nyelvi sajátság vagy teljesen azonos, vagy egészen megközelitő értelemben található. Ha a Nyelvt. Szótár épen Hallernek Példabeszédeiből idéz, a kötet — s lapszámot dült jegyekkel jelöltettem, pl. a szóalakok közt mindjárt a másodiknál : jó gazdám asszony = mulier 417 *(I. 131)*. Végül azon ritkább eseteket, midőn a szóalakot a Nyelvt. Szótár vagy egyáltalában nem közli, vagy legalább nem azon értelemben, amelyben Haller, következőkép jelöltem: (—).

Idegen szók.

Oly szerény számmal fordulnak elő a ***Példabeszédek*** könyvében, hogy mind felsorolható. Többnyire a keresztyén egyház, az állami élet, a hadászat köréből vannak véve és java részök most is használatos.

Czéla = cellula 213.
ceremónia 151.
Filosófus = philosophus 467.
flastrom = emplastrum 220.
fundáló-mester (hintó-csináló) = carpentarius 237.
Gárgyán = abbas 265.
Generális = magister militiae, princeps militum 141. 138. 314.
gira: öt *gira* = quinque talenta 101; hat ezer *gira* ezüst = sex marcarum milia 187; tiz *gira* arany = decem sestertia auri 213.
história = historia 177.
hopmester = senescalcus 158. 246.
karbunkulus kő = carbunculus 308.
lator = kedves, szerető 296; = rabló 309.
latorság: több latorságot tselekedvén (a rabló) = multa mala commisit 207.
Martyrok = vértanuk 480.
partéka = áru 155.
Pátriárkák (az egyházban) = praelati 442.
penitentzia = bünbánat 142, 188.
plántál és *plántálás* = ültet, ültetés 274, 435.
portus = kikötő 399.
praktika: ördögi *praktikák* = diabolicae machinationes 123, 150.
prebenda = zsold 158; *prebendáz* = fizet 159.
Prédikátor = hitszónok 442.
secretárius = titkár, miles vetus 184.
sententzia = igaz mondás, mondat 300; = itélet: *szententziát* mond 273, 298,

385; *sententziáz* = elitél 369, 376; *szententziázott* = elitélt 310

sing: négy *sing* posztó = quattuor ulnae panni 362; három *singnyi* koporsó = vix septem pedes continens 313.

strása = őr, őrizet 479; *strásál* = őriz 97, 136.

supplikátzió: mennek a Tanáts eleibe illyen *supplikátzióval* = petentes 355.

testámentom = végrendelet 248.

Unikornis = egyszarvu, unicornius 447.

Megemlitjük itt végül, hogy Haller az idegen tulajdonneveket csaknem kivétel nélkül magyar helyesirás szerint irja; egyet-kettőt azonban egészen megmagyarosit, pl. *Diénes*: Dionysius 194; *Fókás*: Focus 205; *Márkos*: Marcus 261.

I.

Szóalakok,

melyek a mai használattól alakra vagy értelemre nézve eltérnek.

1. Főnevek.

a) Személynevek.

-állat: Asszonyi-állat 128 (I. 77).

-asszony: *Gazdasszony* = hospita 146; *Fejedelem* Aszszony = domina 202; (I. 130), jó *gazdám Aszszony* = mulier 417. (*I. 131*).

Atyák = szülők, parentes 126 (—).

doktor = tudós; irást magyarázó *Doktori* 167 (I. 517); következő összetételekben: *orvos Doktor* = medicus 324; (I. 517) *fő Doktor* = phisicus 366 (—).

eleink = elődeink 206 (I. 615).
ember összetételekben: *Asszony ember* 104 (I. 626); *Egyházi ember* = clericus 178, 203, (I. 626); *fejedelmi ember* = dux 147 (—); *fő ember* = miles, magni 172, 278, 391 (I. 626); *Hertzeg ember* = dux nobilis 202 (—); katona ember 352 (*I. 627*); tudós *Mester* ember = magister quidam peritus 296 (I. 627); *nagy ember* = nobilis 144 (—); *Ur ember* = miles 272 (*I. 628*).
-fi; Atyámfiai (általános megszólitás az egyház hiveihez) = carissimi (I. 841); *Atyafi* jelent fivért 99 (I. 841); nővért 199 (I. 842); feleséghez van intézve 161, 296 (I. 842); *Egyház-fia* = custos ecclesiae 129 (I, 843); *Sas-fiak* = pulli aquilae 175 (—); világfiai = maior pars mundi 171 (I. 846).
gyermektse 265 (I. 1164).
herczeg = comes 146 (I. 1406).
Kalugyer = barát; láttya a Feleségét is *Kalugyer-köntösben* 462 (I. 90).
kapitány ember = dux 98 (II. 109).
komornyik = camerarius 301 (II. 339).
leányzó = puella 227 (II. 553).
-mester összetételekben: *Borbély mester* = leno 413 (*II. 787*); *hajós-Mester* = nauta 266 (*II. 788*); *Itétő-mester* = iudex 195 (II. 789); *révész-mester* = nauta 318 (II. 791).
musikás: jó musikás = omni genere musicali peritus 382 (*II 904*).
pohárnok = pincerna 136 (II. 1304).
polgár: *fő-Polgárok* = patricii et consules 183 (—).
pósta: a *póstáktól* meg-ertette = ab armigeris 148 (II. 1320).
-püspök: *Fő-Püspök* = quilibet bonus praelatus 358 (—).
szerzetes ember = clericus 296 (I. 628).
szüle = anya 162 (*III. 351*).

tanács: *Tanáts Ur* = miles 263; *tanáts urasagra* választott = dux consiliarius 210 (*III. 862)*; hamis *Tanátsok* = malus senescalcus 190 (III. 416).
-tanitó: *lelki-Tanitó* = praedicator 277 (III. 427).
tisztek (hivatalban) = praesides 193 (III. 669).
tisztartó = senescalcus 235 (III. 481).
vezér: *hadi vezér* = magister militum 319 (III. 1161).
zsellér: a pokolnak volt *sellyére* = in inferno posita est 156 (III. 1301).

b) Állatnevek.

Áspis-Kigyó = vipra alba 448, 468 (*II. 304*).
bak = him: Esztragnak a *bakja* 272, leopárd *bakja* 480 (*I. 162*).
-béka: *varas-béka* = bufo 291 (I. 196).
Esztrag = ciconia 276 (I. 720).
horpasz = musca 193 (*I. 1494*).

c) Gyüjtőnevek.

gyülekezet: az országnak királyát talállya nagy *gyülekezettel* = cum magno apparatu 248 (I. 1206).
kösség = populus 113; populares 474 (*II. 455*).
nemzet = nem, genus: emberi *nemzet* 108 (II. 960); egy emberre vonatkozólag: ő Római *nemzet* volna = római származásu 320, nem utolsó *nemzet* vagyok 419 (II. 960).
-nép: *ház-nép* = familia 203 (II. 966); *udvarnép* = milites 209 (II. 968).
rend: *Rendek* = satrapae 299, 300 (—); *fő rendek* = nobiles et optimates 326 (II. 1405); *Papi rendek* = papok 358 (II. 1406); egy alávaló *szolga rendet* ültettek melléje = servum 165; Elimátus nevü *szolga-rend* ember 398 (*II. 1407*); *Tanátsi rend* = sena-

tores 355 (II. 1407); *Uri rendek* = principes 148 (II. 1407.)

sokadalom = nundinae 356; országos *sokadalom* = universitas 393 (II. 1528).

d) Egyéb összeges főnevek.

-állat: elem, elementum; a négy éltető *állat* = quattuor elementa 240 (I. 77).

czinterem (tzinterem) = temető 453 (I. 358).

-derék: *fegyver derék* = armatura 174 (I. 496).

-domb: *gané-domb* = stercus 317 (I. 521).

ég = levegő, aër; a lámpásban más uj *eget* nem bocsátottanak 434 (I. 562); *levegő-ég* = aër 175, 386 (I. 563); = *menny-ég* = coelum 175, 466 (I. 563).

-fél: *félen* való helyben: loca solitaria 270 (I. 795); *ajtó-félen* ül = in atrio 130 (I. 796); *ut-félen*: in medio viae 228 (I. 797).

-fő; *koponya-fő* 201 (—); a vizek *kut-feje* = fons 392 (I. 959).

golyóbis (tekejátszásnál) = spera 401 (I. 1092).

guba = tribunarium 401 (I. 1125).

ház = szoba, camera 142, 258, 261 (I. 1364); *háló-ház* camera 268 (*I. 1369*); *malom-ház* 440 (*I. 1370*); *tanáts-ház* = Capitolium 165 (I. 1372); *tárház* kincstár 438 (I. 1372).

héjazat: a templomnak *héjazattya* = pinnaculum 443 (I. 1390).

héj: ment háza-*héjára* fel = ascendens tectum 371 (I. 1389).

ispót: seb-tisztitó *ispótok* = ferramenta ulcerum et vulnerum 475 (*I. 1621*).

ital: bora volt a Király fiának maga *itallyára* való 393 (I. 1631).

jegy = dos: irjátok-le, *jegyben* kiki mit akar adni 405 (II. 29).

kaliba — tugurium 146 (II. 87).
-*kép* : *állókép* = imago, statua, szobor 153, 204 (II. 204).
kortsoma = taberna 246 (II. 362).
köntös = vestimentum 128 (*II. 398*); *ál-köntösben* = simplici veste 389 (—).
lábabéli = caligae 430 (II. 500).
-*levél* : *válás-levél* (házastársak közt) = libellus repudii 197 (II. 605).
marha = jószág, birtok: elveszett *marha* (pénz) 312 ; *marhák* = iocalia 341 (II. 689).
morsalék = morzsa 130 (II. 873).
-*ösvény* ; *által-ösvény* = semita 300 (*II. 1199*).
pástétom = pastilli 312 (*II. 1244*).
pénz = egy darab, denarius 205 (II. 1268).
piatz (vitézi játékokra) = torneamentum 326 (—).
pöröly = kalapács, malleus 378 (II. 1326).
-*ruha* : *jegyruha* = dos 449 (II. 1480).
ruházat : *ruházatot* hozzon nékem = vestes 209 (II. 1483).
sajtó : ö nyomta egyedül a *sajtót* = torcular calcavit solus 431 (II. 1497).
suba = chlamys 370 (II. 1605).
-*szerszám* : *háló szerszám* = ágynemü 135 (—).
terjék : *terjékkel* kente meg = tyriaca 153, 471 (III. 598).
túr : a juhok kötelékje érné a ló *túrját* = scabies, kisebesedés 440 (III. 808).
-*vér* : egy *testvér* lévén az Urammal (egy asszony szavai) = corpus viri mei est corpus meum et e converso 250 (III. 603).
-*zsinór* : *mérő-sinór* = trulla cementaria 475 (III. 1308).

e) Elvont főnevek.

-*adás* ; *háládás* ; beneficiorum memoria 302 (I. 14).
-*adatlanság* : *hálá-adatlanság* 155 (I. 14).

alkalom = alku, conventio: ebben nints egyéb *alkalom* = erre nézve nem áll más alku 466 (I. 61).
alkalmatosság; mely szép *alkalmatossággal* vannak = honeste induti 201; *alkalmatosságot* mutat = alkalmat nyujt 283 (I. 63).
állapot: rang, honor; *állapattyában* meg-erősiti 148, 169; Császári *állapot* 183; jelent többnyire helyzetet, sorsot: a tengerre bizni valakinek *állapattyát* 400; azonkivül: 106,202, 209, 238, 255, 304 stb. (I. 73).
aprólék: világi *aprólékon* ne törd elmédet = adversitas temporalis 170 (I. 103).
ártatlanság: engemet *ártatlanságomtól* fogva neveltetett = ab infantia 269 (*I. 123*).
-*asszonyság*: Vastit kitette a *Királyné-Asszonyságból* = quam regno privavit 472 (I. 133).
bágyadásra adgya magát = busul 268 (I. 157).
baj = párbaj: *bajt* vi 231; *bajra* hi 459 (I. 157).
bántásunk senkitől nintsen 233 (I. 171).
betstelenség = becsülettel ellentétben (honor): molestia 161 (I. 191).
betsü = becs, érték: az aranynak ne légyen *betsüje* közöttük 449 (I. 190).
betsület = honor, tisztesség: nagy *betsületet* tennének néki: fieret ei honor 164 (I. 193); = becs, érték: nem lenne az edénynek *betsületi* 183; a rövid a végheteten *betsületit* nem éri-fel 465 (I. 193).
békesség = béke 145 (I. 199).
-*beszéd*, *példabeszéd* = parabola 421 (I. 218).
betegülés; tudván jövendő *betegülésemet* = partus 407 (—).
bizonyság = bizonyiték 125 (I. 249); = testis, tanu: Isten *bizonyságom* 214; keres három hamis *bizonyságot* 359 (I. 248).
bódulás = luctus: látván a városnak nagy *bódulását* 398 (I. 259).

boldogság = erény, virtus: a Királyban három rendbeli *boldogság* volt 226 (—); Senki *boldogságára* nem szorultam: divitiis non indigeo 226 (—).

bolondság = stultitia 133 (I. 271).

bosszu = iniuria; nem tészek *bosszut* rajtatok 365 és 441 (I. 297); = bosszuság: nagy *bosszuval* mond 397 (I. 297); = rosszaság, istentelenség: hogy szólasz olyan *bosszut* 411 (I. 297).

bosszuság = iniuria: nagy *bosszuságot* tészen 235 (I. 298).

botránkozás: világ, ki teli vagyon *botránkozásokkal* = plenus est peccatoribus 277 (I. 301).

csalogatás = kisértés: világ *tsalogatási* 215 (—).

csélcsapság = scurrilitas 477 (I. 399).

csúfolás: *tsúfolást* szenved = deridetur 130 (I. 463).

egyenetlenség: feleségem *egyenetlensége* miatt = quia est mihi contraria 205 (I. 570).

egyesség = egyetértés, concordia 252 (I. 570).

élés = élelem 136; hajókát *éléssel* meg-rakat 407 (I. 590).

elevenség vagyon a testben = puella, quam mortuam dicis, vivit 409 (I. 599).

ellenkedés = discordia 103 (I. 610).

emlékezet = megemlékezés: a halálnak *emlékezeti* 201 (I. 636); hallván, hogy jó *emlékezet* vagyon felőle = andivit se laudare 401 (I. 639); = emlités: tészen *emlékezetet* két vitéz Urról 452 (I. 637).

epeség: halálos *epeségre* jutnak = szomoruságra, bánatra 438 (I. 653).

erő = érték: meg-ismervén a kőnek *erejét* 339; a levélnek *erejével* el-foglallya a földet 359 (I. 677).

érték = gazdagság: te sem felejted-el *értékednek* el-veszését 378 (I. *661*.)

érzékenység = sensus, érzék 99 (I. 673).

eset: siratom *esetemet* = szerencsétlen sorsomat, miseriam 270 (I. 701); ennyi *esetivel* sem gondolván = bajával 274 (I. 700); bünökbe való *eset* 284 (I. 700).

fenyiték: isteni *fenyiték* alá kell vennünk 346 (I. 822).

fergeteg: gonosz *fergeteget* inditottanak = tempestas 439 (I. 827).

fogyatkozás = inség: *fogyatkozásban* nem hadtam 107; *fogyatkozását* támogatni 205 (I. 897); = defectus: a szeretet *fogyatkozása* 180 (I. 897).

frigy = indutiae, fegyverszünet: *frigyet* kezd kivánni = indutias belli petiit 461 (I. 992).

futamodást tettetett egész hadával = simulavit fugam 280 (—).

gazdálkodás = ellátás: lovadnak *gazdálkodása* nem lészen = male minis trabitur 228 (I. 1073).

gázlás: folyó-viznek *gázlására* nem mér megindulni = pertransire 317 (—).

gondolat: Birák, kiknek hosszú *gondolattyoknak* kell lenni = qui debent habere collum longum (ut grues), ut prius prudenter cogitent 471 (I. 1102).

gondolkodás = megfontolás: ennek *gondolkodása* ütötteki a beretvát kezemből 300; e *gondolkodás* után 328; nem illet téged annak *gondolkodása* = ne törődj vele! 441 (I. 1105); = gondolat: az emberek szivében sok idvességes *gondolkodásokat* plántál 274; illyen *gondolkodási* közt = cum haec cogitasset 411 (I. 1104).

gyönyörüség = gyönyör, delectatio 128, 223 (I. 1187).

gyülés: *országos-gyülés* = országgyülés 262 (I. 1207).

gyülölség (testvérek közt) = gyűlölközés, discordia 117; a bünnek *gyülölsége* = pudor peccandi 159 (—).

háborgatás: világi *háborgatást* szenved = dolorem 171 (I. 1227).

háború: tengeri *háború* = vihar, zivatar 140 (I. 1228).

háborúság = tribulatio 146 (I. 1229).
had = háború: Trojai *had* = bellum Trojanum 431; *hadat* visel 463 (I. 1231).
hágás: a lélek *által-hágásáról* = de transgressionibus animae 295 (I. 1234).
haladat: *naphaladat* után = post solis occasum 453 (I. *1281*).
hallás: a jó tanátsnak *hallásáról* = meghallgatásáról 445 (—).
haszontalanság neked azt meg-jelentenem = hiába való dolog 161 (—).
hévség = hőség, aestus 437 (I. 1414).
hit = eskü, inramentum 106, 109; *hitetekre* kérdelek = dicite per inramentum 212; *hitünk* szerint mondgyuk = per inramentum 212 és még 354, 311; ha *hitet* adnál = fidem tuam trade, ha megesküdnél 229. (I. 1448).
hitegetés: a világnak *hitegetési* = vanitas 302 (I. 1452)
hivatal = meghivás: szomszédgyának *hivatallyára* = precibus compulsa 161 és még 472 (I. 1420); = kötelesség: el ne feledkezzél *hivatalodról* 203 (I. 1420).
hivság: hitegető *hivságok* = mundi vanitates 144 (I. 1458).
hivség = hüség, fidelitas 106 (I. 1527).
hódoltatas: el-küldi országoknak *hódoltatására* = meghóditására 144 (*I. 1465*).
idő: gyermeki *idő* = pueritia 245 (—).
igazitás: tégy *igazitást* közöttünk = inter nos indicet 198; *igazitásba* vészek mindeneket = veritatem excutiam 214 és még 304 (I. 1551).
ige = verbum: áldozathoz való *igék* 436 (I. 1554).
indulat = érzelem, érzület, szeretet: buzgó *indulattal* volt Boldog Asszonyhoz 124; Annyához való *indulat* meg-volt benne 280; tovább nem titkolhattya belső *indulattyát* = érzelmeit 264 és még 403 stb.

(I. 1585); belső *indulatok*: sensus interiores 203 (I. 1586); fiu minden *indulattal* tellyes = jeles tulajdonságokkal 196 nagy *indulatokra* nevekedik = crevit et ab omnibus est dilectus 292; nagy állapotra való *indulattyát* látván = tam decorum et prudentem 147 (I. 1586).

ismêret: lelkünk *isméreti* = conscientia 370 (I. 1617); jó *lelki-isméret* = misericordia 475 (—).

isméretség: a bünnek *isméretsége* = megismerése 311 (I. 1618).

ilélet: azután vitetnék az *itéletre* = ad iudicium, a kivégzés helyére 382 (I. 1640).

járás: bátorságos *járások* lészen = biztosan járhatnak 138 (II. 15); *úti-járásban* vagyunk ezen a világon = in isto mundo peregrini sumus 350 (II. 17); *szarándokság-járás* 263 (II. 17).

játék: *vitézi játék* = torreamenta et hastiludia 377 (—).

játszás: *teke-játszás* = ludus sperae 401 (*II. 26*).

jelenség = signum, jel, bizonyiték: ha valami *jelenségét* nem viszem, nem hisznek = bizonyitékot 308; meg-fuvák a trombitákat halálom jelenségére = in signum mortis 383; az én jó-akaratomnak is *jelensége* = bizonyitéka 418, és még 212, 417 (II. 37).

jóság = jó tulajdonság: ha e két *jóság* meg lészen benne 226 (II. 50).

kábaság és esztelenség = vix aliquid sapiens et intelligens 439 (II. 72).

kapdosás = kapkodás 438 (II. 104).

kárhozat; az örök *kárhozat* = aeterna damnatio 447; örök *kárhozatra* itéli = ad poenam aeternam 159 (II. 120).

kedveskedés; kell a világ *kedveskedésetől* messze el-távoznunk = longe transire debet a nundo 143 (II. 150).

kegyesség: atyafiságos *kegyességből* = de curialitate fratris 282 (II. 156).
képzés: tsudálatos *képzéseket* tüntet eleiben = erigit imaginem 298 (II. 208).
kereset: vitézi *keresetre* indulnak = tettekre 232 (—); = keresés: a világ gazdagságának *keresetiben* ne fáradgy 167 (II. 231).
keresmény = birtok vagyon 98, 281; a másodiknak hadgya a *keresményeket* 341 (II. 233).
kérkedség = iactantia 168 (II. 242).
keserüség: a Király leánya *keserüségre* jut = gemitus et suspiria emittebat 229 (II. 257); nem volt, ki az emberi nemzetet *keserüségétől* meg-szabaditsa = nyomorult helyzetéből 200 (II. 257).
készület = készités; jó *készülettel* koporsót tsinállyanak 408 (II. 263); előkészités, utravaló, apparatus: botsáss-el jó *készülettel* 407; = pecunia ac vestes 417 és még 187; sokféle *készület* kelletik a kisértetek ellen 476 (II. 263).
kisebbség: három betsületet és három rendbéli *kisebbséget* tennének néki = molestia 164 (II. 314).
kisérés = kiséret comitatus: számlálhatlan seregnek *kisérésével* járok 421 (II. 316).
kiséret = kisértés: ördögnek *kisértete* 149 és 124 (II. 317); = kisértő, rapsor infernalis 100 (—); mai értelemben: meg-ijed, mint valami kisérteltől 213 (II. 317).
-kor: *emberi-kort* ért = legitima aetas 120; *ember-kort* érvén = ad puberem aetatem veniens 128 (II. 356).
költség: keres három bizonyságot *költségével* = tres homines pretio conduxit 359.
kötés = feltétel: oly *kötés* alatt 310, 460 (II. 432); = szövetségkötés 231 (II. 432); mint összeges főnév: egy *kötés* mirhát ad néki = pixidem cum mirra 188 (II. 432).

lakás: ha egy kiss vig *lakásra* veheti = sub spe bonae amicitiae et solatii 280 (II. 511).

lakodalom: *menyegzői lakodalom* 107, 268 (II. 512); más értelemben: *lakodalomba* mégyen = epulandi causa 161 (II. 512); = natalitia 417 (—).

látás: Szent János *látásában* mondgya = Jánosnak menynyei jelenésekről irt könyvében 302 (—).

látogatás: Istennek hirtelen való *látogatásából* = ex casu aliquo 247 (II. 541).

lehetetlenség vagyon benne, hogy meg ne talállya 297 (II. 592).

liggatás: sürü *liggatásokkal* varratott öszve (a köntös) = aliis variis livoribus intexta 100 (*II. 644*).

magyarázat = jelentés; mi lehessen *magyarázattya* azoknak a szóknak 146 (II. 664).

malaszt: mennyei, isteni *malaszt* = gratia, kegyelem 117, 254. 277 (II. 673).

maradék = gyermek, egy szép leánynál több *maradéka* nem lévén 97 és még 175 (II. 686).

-menet: *vissza menet* = visszatérés 308 (—);

-menetel: *elő-menetelt* érdemel = dignus est omni honore 479; életben való *elő-menetel* = profectio vitae 135 (II. 745); ne sajnállyad *el-menetelemet* = hogy elmegyek 407 (II. 744); *oda-menetel* 192 (—).

méreg: szólásom merő *méreg* előtte = si loquor, incenditur dolor 325 (II. 783).

mese: az én *mesémre* rá-talált = megfejtette találós mesémet 397 (II. 785).

mesterség = tudomány, scientia; meg-fogyatkozik *mesterségében* (orvosról) 252 (793); = müvészet, ügyesség, ars: egy kaput állittatott-fel tsudálatos *mesterséggel* 195 (II. 793); legtöbbször furfangot, ravaszságot jelent: ördögi *mesterség* = ars magica, nigromantia 208, 296; ne botsássuk közel hozzánk e világnak

mesterségét 163; szemére hányván minden *mesterségét*, mellyekkel el-tsalta töle 343 (*II. 798*).

mezitelenséggel lépünk a világi életre = paupertas 170; *mezitelenségéből* fel-ruházta 427 (—).

Mindszent havában = novemberben 321 (I. 1463).

mondás = beszéd: add okát *mondásodnak* 219 és még 197 (II. 863).

múlatás = tartózkodás, időzés 154 (*II. 890*).

-mutogatás: szaladnunk kell a világnak *maga mutogatása* előtt = fugere debes mundum 149 (II. 903).

muzsika: *musikáddal* (= zenével) vigasztald; kezébe vészi a *muzsikáját* (= liram) 403; minden *musikák* mestere 404 (II. 904).

-nap: *virág-nap* = dies palmarum 165 (—).

nehézség: szivemen semmi *nehézség* nints = nem nyomja semmi a szivemet 261 (II. 948); inkább akart Pompéjus *nehézségébe* esni = malens Pompeium offendere 144 (II. 948).

nem: szegény *nemből* Uri állapotra emeltelek 210 (II. 955).

-név, *hire-neve* az egész világra ki-terjed 457 és még 391 (II. 971).

nevezet = név, elnevezés: kinek *nevezetiről* vött nevet a város 395 (II. 974).

nyavalya = baj, malum 161, 466; menny dolgodra, ha nagyobb *nyavalyát* nem akarsz 378 (II. 1018).

nyélveskedés = multiloquium 477 (II. 1027).

nyomorgatást szenvedvén = iniurias 155 (II. 1070).

nyomoruság: az ember *nyomoruság* = homo est miser 173 (II. 1071).

nyughatatlanság: szégyenlették Feleségek *nyughatatlanságát* = intemperies feminarum 355 (II. 1077).

ok = feltétel: olyan *okkal* vöttem el = tali conditione 219; örökösének rendeli illyen *okon* . . . 157 (II. 1099).

okoskodás: nagy szabadságot vett az *okoskodás* = ratio habet licentiam 384 (II. 1102).
ostromlásokat kell szenvednünk = ostromoknak vagyunk kitéve 176 (II. 1146).
patvaroskodás (egy pap részéről) = sacerdos lubricus 121 (—).
pecsétlés: a levélnek *petsétlése* = sigillum 360 (II. 1258).
poklosság: *bél-poklosság* = lepra 393 (—).
próba = megpróbáltatás; minémü *próbákon* forgott élete 423 (II. 1332).
-püspökség: *Fő-Püspökség* = vicariatus 271 (—).
-rend: életének minden *rendit* le-irja = egész életét 130; ez az első szolgálatnak *rendi* = primum ministerium 139 (II. 1404); = rendszabály, törvény: ad *rendet* eleikbe 477 (—).
rendelés = rendelet, parancs: a *rendelésnek* ellene nem állhatott = parancsnak engednie kellett 216 és még 170, 309 (II. 1409); mai értelemben is: örök *rendelés* szerint 141; ſstennek tsudálatos *rendelése* = dispensatio 261 (II. 1409).
romlás = rés: nagy *romlást* tévén a falon 436 (II. 1454).
sanyaruság: Isten őtet a *sanyaruságnak* vermébe veti-bé = poenitentiae 303 (II. 1507).
sartszoltatás = executio 193 (II. 1516).
sebhetés nélkül minden vitézi el-vesznek = sine vulnere 375 (II. 1532).
senyvedék; a véteknek *senyvedékje* = macula peccati 203 (II. 1541).
siralom = sirás, siránkozás: *siralomra* fordult öröme 225; nagy *siralomra* fakad 261 és még 198, 396 (II. 1578).
sugallás = suggestio: az ördög *sugallásáról* 153, azonkivül még 324 (II. 1606).
számadás; nehéz *számadás* = gravis disceptatio 358 (I. 14).

szegődség = conventio: *szegődségednél* többet érdemlettél 267 (III. 112).

szégyenlet: a bünnek *szégyenleti* = pudor hominis peccare 160 (III. 123).

-*szenvedés*: *kinszenvedés*: passio 126 (III. 180).

szerzet: kérdi, mitsoda *szerzet* volna = dic, qualis es 210 (III. 208).

szó = beszéd, megjegyzés: a másik *szódra* azt felelem 107; mit tészen az a *szó?* = quare hoc dicis? 396 (III. 269).

szólás = beszéd, lásd *méreg* alatt 325 (III. 278).

szolgálat: isteni *szolgálat* = isteni tisztelet 121, 436 (III. 295).

szorgalmatosság: látván nagy *szorgalmatosságát* Felesége mellett = quod tam sollicite laborabat 220 és még 249 (III. 309).

szorongásban van = angustiatur 370 (III. 315).

szorongatás: én Anyám miattam való *szorongatásiban* holtmeg = búbánat, dolor 422; = szorult helyzet, angustiae: 293 (III. 315).

szózat = szó, beszéd: *szózat* adatik a kigyónak = data est vox serpenti 467 és még 131 (*III. 282*).

szükség = szükséges, kell: *szükség* az Isten házát gyakorolnunk 179 (III. 348).

tanuság = utasitás: követet küld illyen *tanusággal* 226 és még 150, 261 (III. 429); = tanulás, tanulmány, studium: az ifju *tanuságra* adgya magát = artem medicinae studuit 324, azonkivül: 285, 405 (III. 428).

táplálás: tsak lelkednek légyen jó *táplálása* = bene erit tibi in anima 228 (III. 441).

társalkodás: a mi *társalkodásunk* az égben vagyon = conversatio 175 (III. 455).

-*tartás*: *harag-tartás* = iracundia 139 (—); *rend-tartás*: az Anyaszentegyház *rend-tartása* = ecclesiasticus

status 152 (III. 474); a király birodalmában illyen *rend-tartás* volt = statuit pro lege 164 (III. 474).

tartozás = tartózkodás: *tartozás* nélkül megmondgya 397, 444 (III. 486)

-tétel: *bizonyság-tétel* = bizonyiték 109 (III. 631); *bosszu-tétel* = iniuria illata 177 (III. 631); *kár-tétellel* fizet a jó-téteményekért 258 (III. 634); *vallás-tétel* = confessio 110, 207 (III. 635).

tisztesség = tisztelet: három koronát vitt azoknak *tisztességekre* 187 (III. 676); el-temeti Felesége *tisztességgel* = honorifice 255 (III. 676).

tompaság: értelemnek *tompasága* = ebetatio sensuum circa intelligentiam 477 (III. 709).

töredelmesség = confessio 105; a hiv lélek *töredelmessége* = compunctio fidelis animae 240 (III. 750).

törvény: *ó-Törvény* = ó-testámentom 195 (III. 769).

-türés, *békességes türés* = türelem 130, = békesség, pax 466 (III. 822).

unalom: a test *unalommal* mégyen = akarata ellenére, invitum 285 (III. 855).

vágyódás: a testi gyönyörüségeknek *vágyódása* = után való vágy 169 (III. 970).

-vallás, *kár-vallás*: megpanaszolván *kárvallását* = kárát 342 (III. 1002); *szégyen-vallással* távozik = cum confusione 277 (III. 1002).

-valóság, *alá-valóság*: szégyenlem *alá-valóságomat* = t. i. mert paraszt vagyok 466 (—); *hijába-valóságot* követő emberek 437 (III. 954).

változás = casus: elé számlállya minden veszedelmes *változásit* = omnes casus suos exposuit 409, ennek a világnak nyomorult *változása* alá vettetünk = casibus omnes subiacemus 415 (—).

várakodás: nemzetségeknek *várakodása* = exspectatio gentium 361 (III. 1016).

végezés = fogadalom: fel-bontyuk *végezésünket* 146, illyen *végezést* tésznek magok között 301 (—); = rendelet: illyen *végezése* volt = statuit pro lege 207, 382 (III. 1039).

végezet = vég: a világ *végezetiig* 176, 340 (III. 1040).

vereség: nehéz *vereségekre* jut = egregie verberabitur 229, *vereséget* érdemel = verést 257 (III. 1068).

veritékezés: vérrel való *veritékezés* 431 (III. 1071).

vesztegség: meg-mondgya, hogy lennének *vesztegségben* = hic remaneant 209 (III. 1128).

vétek = hiba: verseket tsinály *vétek* nélkül = sine falsitate 440 (*III. 1158*).

vetekedés = vitatkozás 359 (III. 1148).

vétel, butsu-vétel 263 (III. 1122); *szám-vétel*; lelki-ismeretivel való *szám-vétel* = számolás 311 (III. 1123).

-vetye, kótya-vetyére hány = áruba bocsát 413 (*II. 380*).

vigasság = laetitia, gaudium 477; (a nyomoruság) *vigasságra* fordul 395 (III. 1173).

vigyázás = őrizet 97, 349; *vigyázásban* tartotta = felügyelt rá 261 (III. 1177); *vigyázásokkal* kell élni = óvatosan kell eljárni 299; jó *vigyázással* nevellyed őket = gondosan 331 (III. 1177.)

virradat; és *virradtát* alig várja 404 (III. 1195).

-viselés, gondviselés = gond, cura; kezdi minden gondviselését arra terjeszteni 331; azután az országos *gondviselésekhez* fog = az ország ügyeire forditja gondját 264 (III. 1201); *maga-viselés* = magaviselet 144 (III. 1202); = tartás, alak, termet: hozzája *maga-viselésében* hasonló = in vultu et gestu 209, régen illyen *maga viselését* embernek nem láttam 402 (—).

vitézkedés = harcz, küzdelem 143 (III. 1222).

vólta (valakinek): melyet (malasztot) érdemeltem *vóltunkra* botsát reánk 168 (III. 963); gyarlóságunknak romlandó *vólta* 376; *jó-volta* = bonitas, misericordia:

Isten *jó-volta* 327, 178, meg-emlékezvén *jó-voltodról* = beneficiorum 417 (III. 965); *mivolta*: a halálnak *mivoltáról* = di rigore mortis 166 (III. 965).

-vonás: vissza-vonás = meghasonlás 268 (III. 1241).

zarándokság: *szarándokságban* töltöm-el életemet = peregrinabo 270 (III. 1271).

zengés: hall kedves Citera *zengést* = melodiam citherae 276 (III. 1281).

zúrzavar = zürzavar 450 (III. 1272).

zsenge: a marhák *zsengéje* = primitiae de optimo in grege 476 (III. 1303).

2. Igék.

a) Tárgyas igék.

alit = vél, gondol 151, 269, 394 (I. 59).

alkalmaztat = alkalmaz 99 (I. 63).

állat = felállit: három képet *állitott*-fel 112 (I. 75); = erősen állit: igasságát kezdi *állatni* 360, és még 359 (I. 75).

általl = restel 123 (I. 86).

-áltat, elálltat = megcsal; *el is álltatta* az embereket 449 (I. 52).

-alut: el-aluttya az embert vétekben = el-altatja 280 (I. 91).

apolgat; tsendes szókkal kezdi *apolgatni* = eam revocavit, kegyesen *apolgattya* = osculata est eam 426 (*I. 100*).

arányoz = irányoz, czéloz 326 (I. 113).

áskál: kezdette *áskálni* a földet = percutere 309 (*I. 126*).

bán: *bánná*, ha nyavalyája lenne tőle 244 (I. 168).

betsül = tisztel: fő-hajtással kezdi *betsülleni* 214 (I. 192).

bogároz = szerte barangol 441 (l. 262).

-bűzhesít: *meg-bűzhesíti* = büzössé teszi 175 (*I. 335*).

-csal: ha *meg* nem *tsalatom* = ha nem csalódom 402 (l. 372).

-csap: szörnyen *meg-tsapja* a maga feleségét = dedit alapam 351 (l. 380).

dögleltet: párajukkal *dögleltetik* a kutat = intoxicant 448 (l. 526).

édesget: kik *édesgetnék* az elefántot = csalogatnák, delectari 329 (l. 559).

egyelit: magát *egyeliti* = vegyül 180, 303 (l. 606); borokat méreggel *meg-egyelitett* 280 (l. 607).

-emel: kit *fel-emelt* = promovit 209 (l. 631).

-enged, meg-enged = megbocsát 111, 98 (l. 641); = meghagy kinek isten életét *meg-engedte* 358 (l. 641).

-ért, által-ért = átlát, megért 148, 406 (l. 686); *meg-ért* = meghall, értesül 111, 263 (l. 687); kitől hirt tudakozván, *meg-érti* = megtudja 263 (l. 687).

-fejteget; példa-beszédeimet *fejtegesd-meg* = fejtsd meg 421 (l. 788).

fogad: már *fogadtál* méhedben = me concepisti infantem 456 (l. 880)

-foglal; = a pénzét *foglallyuk-el* = obtinebimus 351 (l. 890).

fogyat: *fogyatta* őket (ellenséget) = occidit 280 (l. 894); *el-fogyattyák* életeket = megröviditik 289 (l. 894); kikkel *ki-fogyassza* a vadakat = kipusztitsa 379 (*I. 895*).

-fordít: ő is *forditsa-meg*, a mit reája költöttem = viszonozza 205 (l. 925).

forgat: mig nemzetségét *ki* nem *forgattyák* = eiicere et exstirpare 371 (—).

-futamtat: *meg-futamtat* = megfutamit 292, 460 (l. 1012).

gerjeszt: a haragos embert ne *gerjesszed* = ne ingereld 170 (l. 1087).

-gondol: el-gondollya magában = felteszi, eltökéli 237, 343 (I. 1100); *meg-gondol*: ha *meg* tudná *gondolni* = ha megértené, si intelligat 396 (I. 1101); *meg-* se *gondold* azt Uram = ne törődj vele, noli timere 353 (I. 1101).

gyakorol: fényesen *gyakorollya* az iskolát = tanuljon 342 (I. 1135).

hágy: (az isten) nem *hágy*, sem *el* nem *hágy* bennünket 374 (I. 1239).

-hál: *el-hállya* mint Feleségét = ambo simul dormierunt 333 (*I. 1277*).

-hány: a házat *el-hánni* = destruere 369 (*I. 1309*).

hányogat = levat: a köveket *hányogatván* 335 (I. 1314); kezével-is *hányogatván* a böltsöt 265 (—).

helyhestet = helyez 145, 375 stb. (I. 1402).

-hint: meg-hint vérrel = befecskendez 138 (I. 1433).

-hisz: *el-hiszi* magát = elbizza magát 145 (I. 1445); *el-hittem* arra nézve = meg vagyok győződve 237 (I. 1445).

hitet: el-hiteti magával = arra a meggyőződésre jut 257, 258, 320 (I. 1454); sokakat *el-hitet* = félrevezet, seducit 154 (I. 1454).

hordoz: a visláját jobb keze felől *hordozván* = accepit a dextris canem 351 (I. 1487); a tüzet *el-hordozná* = elviselné 240 (I. 1487).

horgász: a világi jókat *horgásszák* = acquirunt 345 (I. 1493).

igazgat: kezdi *igazgatni* birodalmát = uralkodni 261 (I. 1548).

igyekezik mint tárgyas ige; a határát-is *igyekezte* meg-vesztegetni 177 (III. 885).

ír (képről) = fest 195 (I. 1598); *meg-ír* = megfest 201 (I. 1690); *le-ír* = lefest 205, 221 (I. 1600).

-itél: meg itél mindeneket = itéletet tart 235 (I. 1639).

jegyez = jelent, számos helyen a moralisatio elején, pl. ez a Király a' Christus Jezust *jegyzi* 159 (II. 31).

-jelent: *meg-jelent* sok helyütt = megmond pl. jelentsd meg 249; azonkivül 161, 181 stb. (II. 39); = felfed, elá-

rul: Placidus nem *jelentette-meg* magát 318, *meg-jelentik* a titkot 353 (ll. 39); *ki-jelenti* a titkot 350 (ll. 38).

-jobbit: meg-jobbit = megjavit 117, 384 (ll. 47).

javall = javasol: *javallandm*, hogy vennéd a férhez menésre magad 268 (ll. 45); = helyesel: *javallya* a Feleségem a dolgot = at illa: bonum est 351 és még 311 (ll. 45).

jutalmaztat = jutalmaz 133, 373 (ll. 69).

-kap, *el-kap* = elragad, ellop: egy iffiat *el-kaptanak* a tengeri tolvajok 106, és még 332 (ll. 101); a mit ezen a világon *el-kaphat* = megszerezhet magának 260 (ll. 101).

kárhoztat = itél: halálra *kárhoztat* 472 (ll. 121).

kénszerget = csábit: *kénszergeti* (t. i. hogy őt szeresse) 393, *vétekre* — 238 (*ll. 195*).

-kerit: *összve-keritette* (egy ifjuval) 162 (*ll. 237*).

kesereg, mint tárgyas ige: sokáig *kesergette* a vitéz embert = planxit 230 (ll. 255).

-készit = kikészit utra 263, 166 (ll. 261).

-kever = bemocskol: a melyeket (indulatokat a vétek *be* ne *keverjen* 230 (ll. 278).

kezd, ezen igét Haller nagy szeretettel használja, sokszor oly esetben is, mikor folyamatos cselekvést kellene jelölnie. Meddő dolog volna valamennyi esetet felsorolni, feltünőbbek találhatók a 244, 279, 291, 320, 328, 344, 365, 372, 396, 418, 461 oldalakon, pl. veszedelemben *kezd* forgani 279, testamentomot *kezd* tenni 291 (latinban = condidit), az Asszony *kezdi* kérdezni az urát 372 (ll. 288).

kisérget = kisértget, kisértetbe hozni 280; mindaddig *kisérgette* (a leányt) = csalogatta 221 (ll. 317).

kolompoz = pulsat, zörget: ablakon — 213, ajtón — 286 (*ll. 335*).

könnyebbit = könnyit 362 (ll. 401).

követ: meg-követ = bocsánatot kér 111, 177 (II. 441).

közöl = megoszt: a mitek vagyon, *közöllyétek* a szegényekkel 365 (II. 450).

lát = fogad: szeretettel *lát* 258 (II. 534); betsülettel *lát* l. *betsület* a szólásmódok közt; velem pedig *lássad*, mit tselekszel = a te dolgod 310, hasonló értelemben 259 (II. 534); *meg-lát* = vigyáz, felszólitó módban: *meglásd* azért, hogy itéletet ne tégy 260, ép igy 98, 303, 359, 478 (II. 537).

-lop: *bé-lopja* magát a szivekbe = belopódzik 372 (II. 626).

maraszt = marasztal, megbiv 417, asztalhoz — 326, vendéget — 135 (*II. 687*); *meg-maraszt* = maradásra bir 201, 473 (II. *688*).

-másol: *meg-másollya* igéretét = megmásitja, visszavonja, abrenunciat 442 (II. 703).

mészárol: = hogy az én édes Atyám testét igy *mészárollyam* = percutiam 185 (II. 795).

mond: ki *ellene mond* = contradicit 120 (II. 860).

múlat = idöz; 17 esztendeig *múlatott* Attya házánál 130 (II. *889*); = idöt tölt: három holnapot *múlatott* 426, épigy 348, 275 (*II. 889*); = szenved, tür: mellyeket békességes-türéssel *múlatott* 130, épigy 303 (*II. 889*); *el-múlat* = elmulaszt: ha egy nap *el-múlatom* a dolgot, 205, épigy 138, 411 (II. 889); = eloszlat: éhségét *el-múlattya* 328 (II. 890).

nehestel = nehezére esik, zokon veszi: *neheztellették* a nagy változást 301 és 124, 207 (II. 949).

néz = lát: ne *nézhessék* az igazságot 254 (II. 978).

nézgél = nézeget 371 (II. 982).

nyomod = nyomkod, premit 166 (II. 1056).

-nyomorit: egyik agarát már a Farkas *el-nyomoritotta* = cane deficiente 367 (II. 1068); *meg-nyomorit* (ördög a lelket) = veszedelembe dönt 371 és még 300 (*II. 1068*).

nyúgat és *nyugot* = nyugtat, pihentet: testet — 136, épigy 233, 257 (II. 1079).

okoz = okol: *okozván* nagy erejét a bornak 244 (II. 1103).

oldoz: *meg-oldozná* a rabság kötelékéből 108 (II. 1112).

oltalmazza magát az oroszlán ellen = védekezik 224 (II. 1160).

öldöz = öldököl 189 (*II. 1175*).

pálczáztat: *meg-pálczáztat* = verberat 338 (II. 1219).

-paskol: a földre *paskold-le* (a leányt) = üsd le 412 (*II. 1243*).

példáz = jelöl, jelent: ezek *példázzák* az igaz Birákat 471, épigy 138 és másutt (II. 1262).

-próbál: azt-is világosan *meg-próbáltad* = a próbát kiállottad, a kivánságot teljesitetted 241 (II. 1333).

próbálgat = csábitgat 230 (II. 1333).

rácskál = rágicsál 448 (—).

rajzol = kivés, mig *ír* fest: maga képit *kirajzsoltatta* (egy márványkapun) 195, kire (koronára) a' volt *rajzolva* = insculptum 98 (II. 1360).

részeltet = részesit: minden jókkal *részeltette* 245, épigy 327, 358, 365 (II. 1421).

rongál: mit *rongálsz* engem? (mondja az asszony, miután férje arczul ütötte) = quare me percutis? 352 (II. 1455).

-ront: *el-rontyák* (a szegényeket) = tönkre teszik 184 (II. 1456); *meg-ront*: kész lészek *meg-rontani* azt az embert = crura illorum frangi iubes 417, végre *meg-ronttya* (ellenségét) = legyőzi 380 (II. 1457).

-sajdit: *meg-sajdit* = meghall, megtud 461 (II. 1493); = észrevesz, vidit 406 (II. 1493).

sajnál = irigyel: igen *sajnállyák* (tudós orvosok legifjabb kartársukat, ki a legtudósabb közüttük) = invidentes moti sunt contra eum 366 (II. 1494).

sebhet = sebez: *sebhetni* kezdette az ellenségét 381 (II. 1531).

számlál elé = elmond, felsorol: panaszát *elé-számlállya* 333, és 425 (III. 67).

szán-bán: *megszánta-bánta* vétkét 111 (169).
-szárogat: *meg-szárogat* = megszárit 461 (—).
szegezget: mind-addig *szegezgetnek* rajta (a jámbor emberen a tsúfolók) = molestiis vexant 390 (III. 115).
szenved = tür: melyet én *szenvedni* nem akarok 198; azonkivül 112, 193 (III. 178); *el-szenved* = eltart: városunk kissebb, hogy sem mint Feleségedet *elszenvedhesse* = non potest sustinere 399 (III. 179).
-szinel: a gödrök száját falevéllel gyengén *be-szinlette* = foliis coperiebant 337 (III. 253).
szomjuhozta a vizet = szomjazta 121 (III. 300).
szorgát: sürget: *szorgattya* a bajnokot (hogy kiadják neki) 461, épigy 243 (III. 311).
talál, mint ma: véletlenül megtesz valamit: *bé-talál* menni 355, épigy 189 (III. 392); *elöl-talál* valakit = találkozik 171, 263 (III. 393).
-tanul: *ki-tanulom*, ki miatt kellett nékem szenvednem = megtudom, rájövök 209, igy még 179, 409 (III. 431).
táplál = alit, eltartásáról gondoskodik: báttyát *táplálni* kezdette 102 (III. 440).
tapaszt = tapogat: *tapasztya* a karjában levő eret 178 (III. 434).
-tart: mindenik gyermekét *fel-tartani* meszsze földre küldi = ad nutriendum 330, épigy 265, 120 (III. 468).
tartóztat: *meg* nem *tartóztathatta* magát = non poterat se continere 463 (III. 487).
tekint meg = ránéz: kiket *meg-tekintvén* a biró 310 és 418 (III. 518); = tekintetbe vesz: a lelki hüséget *meg-tekinti* bennünk 480 (III. 518).
térít: söt leányodat-is szemeid eleibe *téríti* (az Isten) = megkerül még 422 (III. 577).
-tetéz: a tálat babbal *tetézi-fel* 154 (III. 665).

ural = úrnak elismer: Gvidót a király után örömest *uralták* 340 (III. 862).
vall = hogy: örökségeket ennek a csalárd gazdának *vallották* 154 (III. 1003).
-veszteget: *meg-vesztegette* a fát mérgével (a kigyó) 472, azt (a forrást) *vesztegették-meg* = intoxicaverunt 389 (III. 1098); = kisebbit, elvesz belőle: egyik a másiknak határát-is igyekezte *meg-vesztegetni* = terras alterius destruxit 177 (—); *el-veszteget*, perdit, melly pénzt *el* kell *vesztegetnünk* 206 (III. 1098).
-vet: *számkivet* = in exsilium mittit 196 (III. 1147); *felvet*: a lakatot ajtóra *fel-veti* = postquam compedes serrasset 271 (III. 1140).
-von: *el-von* = elvesz: midőn a kapáját *el*-akarná *vonni* töle 433 (III. 1236).
vonsz = vonz: embert a méltóság *vonsza* 107 (III. 1248); = huz, nyer: állatoktól gyapjat, bört *vonszunk* 157 (III. 1248); *le-vonsz*: sokakat *vonszon-le* a poklokra = trahit 122 és 140 (III. 1251).
zördit: *meg-zörditeni* a kaput = megzörgetni 135 (*III. 1287*).

b) Tárgyatlan igék.

-alk: *meg-alk*: = megegyez, megalkuszik: mivel *meg* nem *alkhatunk* = inter nos est discordia 198 és még 221 (*I. 60*); = egyetértésben él: a két agár jól *alkuttak* együtt = mutuo se dilexerunt 368 (I. 60).
-betegesedik: a révész-mester *meg-betegesedett* 318 (I. 223).
bolondoskodik: de ne *bolondoskodgyál!* = stulta! 372 (I. 271).
bövelkedik: mint a szép termőfa, ugy *bövelkedem vala* = ut arbor pollebam 317 (I. 304).

búsakodik = búslakodik 129 (*I. 315*).
büntetődik = büntettetik, punitur 102 (I. 334).
czimborál: ellenségivel *tzimborált* 364 (I. 355); az ördöggel *öszve-tzimborált* 199 (—).
csendesedik = nyugszik: a Fia semmit nem *tsendesedvén* = non adquiescens 116 (I. 403).
csipkelődik: a farkában *tsipkelődik* = caudam tenuit 328 (—).
-csökönik: a mi kereskedésünk igen *meg-tsökönik* = nihil poterimus lucrari 366 (*I. 459*).
csúfolkodik: mások ellen *tsúfolkodott* = alios deridebat 443 (I. 463).
dobzódik: idején kivül *dobzódni* = ante tempus sumere (ételekről) 478 (I. 514).
egyez: *egygyezett* fiával = reconciliatur 111 (I. 578); már *meg-egyeztél* velem = iam coniuncta es 99 (I. 579).
-éled: kivel ő-is *meg-éledvén* = erőre kapván 460 (I. 594).
élődik = tengődik, de micis mensae nutritur 130, két pénnzzel *élődöm* 205 (*I. 600*).
émeledik fel gyomra 136, 393 (*I. 632*).
-eped: nagy szomjusággal *epedett-el* = — szenved 460 (*I. 654*).
eszmélkedik fel: = feleszmél; — bánattyából 264 és még 420 (*I. 717*).
-fajul: el-fajul = elpártol: *el-fajult* az Istentől 125 (I. 750).
felekezik = adulteratur 272, 480 (*I. 800*).
felesel: nem győzvén *feleselni* = contendere (árverésnél) 414 (I. 813).
foglalatoskodik: jó elmélkedésben kell *foglalatoskodni* = de meditatione semper habenda 218 (I. 892).
fogy: itt a setétségben *fogyok-el* = epesztem magam 278 (I. 893).

-fogyatkozik: az ember *el-fogyatkozik* = elsorvad 174 (I. 896); *meg-fogyatkozik* = szükséget szenved: igen *meg-fogyatkozik* az ifju 342 (I. 897); *meg-fogyatkozik* mesterségében = defecerit 252 (I. 896).

forgolódik = buzgólkodik: *forgolódik* a vitéz ügye mellett 280, igy még 200, 323 (I. 938); = sürög-forog: *forgolódván* közöttük = érintkezvén velök 318 és 225 (I. 939).

futamodik = folyamodik: — az ő mennyei Attyához = ad deum accedere 375 (—).

fütőzik meg = megmelegedik 135 (*I. 1041).*

gazdagul meg = meggazdagodik 193, 204 (I. 1075).

gazdálkodík = eltatart, ellát élelemmel: nekem-is maga tálából *gazdálkodnék* = daret mihi omnia ad comedendum 257 és 228 (I. 1073).

gondolkodik: valahova *gondolkodott,* oda mehetett = (szó szerint forditva) quicunque intra se cogitaret, ubicumque esse vellet, subito ibi esset 341 (I. 1104).

gyötrődik halálán = dolet 180 (I. 1190).

háborodik-meg = felháborodik: kin a Király *meg-háborodott* = contristatus est 113 és 439 (—); = megzavarodik, turbatur: a másik Atyafi *meg-háborodva* ment vissza = de reversione turbatus est 285 (I. 1226).

ijetkezik meg = megijed 461 (*I. 1561).*

incselkedik a leány körül = forgolódik, meg akarja hóditani 229 (I. 1579).

-indul: *meg-indul* = felháborodik, méltatlankodik: a mely tselekedettel az Atya isten *meg-indul* 178, és még 111 (*I. 1584*).

ismérkedik: sem vele nem *ismérkedett* (a leánnyal) = nem szerelmeteskedett 238 (I. 1618).

ismérszik: hogy inkább meg né *ismérszenék* rajta = ne lehessen rajta megismerni 272 (I. 1619).

jobbul meg = megjavul 127 (II. 48).
-kel: már *kelly-ki* a vizből 297 (II. 167).
kelletik = kell 122, 476 s több helyen (II. 180).
keménykedik = keményen viseli magát: békességnek idején *keménykedik* = severus est 177 (II. 187).
kérdezkedik = kérkezősködik 141 (II. 218).
kereng: az ördög a lelkek körül *kereng* = circumit 277, épigy 225 (II. 225).
kereskedik: másutt *kereskedgyél* = keress magadnak vigasztalást, quaere solacium 251 (—).
-készül: *felkészül* = előkészületet tesz: méltó ezek ellen *fel-készülni* embernek = praeparanda est anima, ut resistet 174, épigy 156 230 (II. 263).
királykodik: az ördög is *királykodni* akar = király lenni 375 (*II. 312*).
lappang = rejtőzködik: barlangban *lappang* 219, Pentapolis nevü városba megy *lappangani* 400 (II. 527).
-lassodik: *meg-lassodik* az ér karjában = lassabban ver 179 (II. 531).
láttatik = látszik 467 és több helyen (I. 532).
leseskedik = leselkedik, leskelődik 308, 432 (II. 584).
mesterkedik: abban pedig mind untalan *mesterkedik* = laborat 137 (II. 792).
mosódik meg = megmosakodik 273, 315, 401 (*II. 878*).
múlat = időzik, tartózkodik: a mig oda *múlat* = cum absens esset 304, épigy 109, 223 (*II. 889*).
mulatoz = idöz: a Császár a vizben *mulatoz* 209 (II. 891).
-mulik: az Oô Testámentomnak némely részeiben *el*-kellett *mulni* = érvényt veszíteni, elenyészni 348 (II. 885).
munkálódik = müködik, fáradoz: kezdettek *munkálódni* abban 347, épigy 106, 168, 227, 308 (II. 895).
nehezedik, neheztel, boszankodik, gravatur; a mikor lát, *nehezedik* 325 (II. 944).

nyargalódik: mikor *nyargalódnék* a mezőn = dum equitasset 208 (II. 1016).

-nyilatkozik: annak magyarázattyából fertelmes élete *ki-nyilatkozott* = világossá, nyilvánvalóvá lett 425 (II. 1041).

nyughatatlankodik = nyugtalankodik 404 (II. 1077).

okádozni kezd = vomitum fecit 393 (II. 1106).

-oszlik; nem akarok *meg-oszolni* = elválni töle 251 (—); *el-oszol* = megolvad; (a jég) kevés melegtől *él-oszol* 173 (II. 1149).

panaszolkodik = panaszkodik 244, 265 (II. 1223).

pipeskedik a kevélység koszorujával = büszkélkedik 217 (II. 1289).

pompáskodik: egyik a másik felett ne *pompáskodgyék* = ne alter alteri foret causa luxuriae 449 (II. 1310).

-posdul: a vér *meg-posdul* benne: commota sunt omnia viscera eius 121, 147, 382 (*II. 1280*).

repes (fülemüléről) = repked 446 (II. 1413).

-romlik: *meg-romlik* = elpusztul: Trója addig *meg* nem *romolhat* 432 (II. 1453).

ruházódik = ruházkodik 205 (II. 1483).

rútul be = beszennyesedik 239 (—).

sebesedik meg = megsebesül 98 (II. 1529).

-senyved: tsontyáig *le-senyvedett* a húsa: carnes pedum usque ad ossa separantur 344 (—).

-szakad: *ki-szakad* (a szarvas) a többi közül 314 (—).

szegődik meg = megalkuszik: a Rendek a Barbéllyal *meg-szegődnek* 299, épigy 347 (III. 111).

szegődöz = alkudozik: ott a Halászokkal kezd *szegődözni* 265 (*III. 111*).

szolgál: ugy *szolgált* a vitézek közül = ellátta őket, eis serviebat 318 (III. 292).

szorgalmatoskodik = fáradozik 404 (III. 300).

-talál: az én mesémre *rá-talált* = megfejtette 397 (—); *elől-talál* valakit = találkozik 121 (III. 393).
találkozik = találtatik, foglaltatik: ö benne (a köben) *találkozik* mindennemü lelki testi táplálásnak jó izi 328 (III. 396); *eleibe-találkozik* = elötte terem, occurrit 429 (III. 397).
-tanácskozik: két ember a Király halálára *öszve-tanátskozott* = összeesküdött 473, 115 (III. 419).
társalkodik = adulteratur 120, 203 (—).
tekereg: két vitéz *tekereg* a városhoz közel = bolyong, járkál 233 (*III. 513*).
-tér: birodalma *meg-tér* = visszakapja, visszaszerzi 155 (—).
terem; ugyan-ott olyan emberek is *teremnek* = latinban csak; sunt 469 (III. 589).
terhelődik meg = megterheli magát 187 (*III. 506*).
tökélletlenkedik: mit *tökélletlenkedel* a Király elött? (latinból szabadon) 405 (III. 629).
törődik: ki szer-felett *törődik* = búsul, miro modo dolet 297 (III. 757).
tudakozik = tudakozódik 101 (III. 788).
tusakodik = küzd, harczol 159 (III. 812).
-ujul: mikor tsak meg-láttál-is, ugyan meg-ujultál = curatus fuisti 325 (III. 851).
vagdalkozik = harczol 267 (III. 931).
változik meg = megválik: ha *meg* kellett volna töle *változni* 107 (III. 996).
végeződik el = véget ér 242 (III. 1041).
vénhed meg = megvénül 218 (*III. 1054*).
versenkedik = fut versenyt 217 (III. 1081).
-vész: a levegö ég-is *meg-veszett* = aeris infectio 386 (III. 1086).
vetemedik = vetődik: oly liget mellé *vetémednek* 343 és 399 (*III. 1150*).

vetődik = hirtelen ott terem: a maga házához *vetődik* (bűvös szőnyegen) 343 (—).
vétetődik be: alamisnái *bé-vétetődnek* = elfogadtatnak 353 (—).
viseltetik: hamisságtól *viseltetel* = scelere veheris 397 (—).
vondoztatik = hurczoltatik: ló-farkon *vondoztatol* a város utczáin 213 (III. 1246).
zsugorog: ha ott akartok *sugorogni* (disznó-pajtában) 259 (III. 1315).

*

A következőkben felsoroljuk azon igéket, melyeknek eredeti értelmét igekötők módositják. Ezen igekötőket illetőleg Haller a mai nyelvszokástól némileg eltér:

bé-ad (pénzt) = átad 416 (I. 10).
bé-teljesit: kivánságit *bé-tellyesiteni* 240 (III. 536).
el-tont (törvényt) 254 (I. 278).
el-él = megél: szorgalmatosság nélkül *el* nem *élhetnek* 476 (I. 593).
el-érkezik = megérkezik 430 (*I. 660*).
el-esteledik = beesteledik 146 (I. 705).
el-fedez = befed 150 (I. 972).
el-győz = legyőz, devincit 367 (I. 1190).
el-halad = elhagy: tsakhamar *el*-kezdi *haladni* (futással) 216 (*I. 1279*).
el-hat (testet a nyavalya) = áthat 468 (I. 1351).
el-hisz = ugy hiszi: *el-hiszem*, mások is meg-ismérnek 214 és 418 (I. 1445).
el-ijed = megijed: kin *el-ijed* 296 és 407 (I. 1561).
el-lesz = oda lesz: hova *lött-el?* 98 (*II. 589*).
el-néz: kiket *el-nézvén* a Báldáki = cum vidisset 453 és még 263 (II 980).

el-szaggat (oroszlán) = szétszaggat 478 (III. 38).
el-tart = visszatart: Feleségét *el-tartották* = uxor detenta est 319 és 159 (III. 467).
el-vádol = bevádol 204, 457 (III. 925).
el-végez életét = bevégzi 246, 266 (III. 1038); = ugy végez, elrendel: egy Király *el-végezte* statuit pro lege 277 és még 356 (III. 1038).
el-véli = elgondolja 202, 259 (III. 1049).
el-veti (ruháját) = leveti 129; szakállát — 410 (III. 1138).
elé-beszéll = elmond 141, 298 (I. 220).
elé-érkezik = jön 223 (—).
fel-talál: sokat gondolkodtak és azt *találták-fel* = arra az eredményre jutottak 153 és még 268 (III. 394).
fel-tisztel = megtisztel 412 (III. 672).
ki-fakad sirásra 142, panaszra — 370 (I. 755).
le-fér: az ő mennyei asztalához mi-is *le-férhessünk* = invitemur 479 (—).
meg-ad = oda ad: *meg-adván* leányát a vitéznek 241 és 248 (I. 13).
meg-áldoz = feláldoz: *meg-áldoztatott* mi érettünk 118 (I. 57).
meg-áll = eláll: *állyuk-meg* uttyát 300 (I. 70).
meg-bátorodik = neki bátorodik 122 (I. 187).
meg-beszél = elbeszél: *meg-beszélli*, mit látott 228 és 319 (I. 221).
meg-bizonyit = bebizonyit 25, 34, 42 (I. 246).
meg-búsul = elbúsul 124, 159 s több helyen (I. 317).
meg-csendesit = lecsendesit 267 (I. 404).
meg-csúfol = kicsúfol 435 (I. 462).
meg-éled = feléled 423 (I. 594).
meg-elégit = kielégit 233, 365 (I. 603).
meg-ér = beér: *érd meg* véle 378, épigy 249, 449 (I. 658).
meg-erötelenedik = el-erötelenedik, elgyengül 405 (I. 682).
meg-fárad = ki- v. el-fárad 349, 468 (I. 765).

meg-felel = igy felel 113, 213 (I. 811).
meg-fog = felfog: emberi elme *meg* nem *foghat* 306 (I. 871).
meg-foszt = kifoszt: jövő-járókat *meg-fosztya* 303 (I. 950).
meg-gondol = el-gondol, ugy gondolja 355, mért *gondolod-meg*, hogy én el-felejtkezném a pöröly-ütésről 355 (I. 1101).
meg-győz = legyőz 215 (I. 1191).
meg-harczol = megküzd, végig harczol 98, 155, 321 (I. 1327).
meg-hasit (nyulat) = ketté vág 147 (—).
meg-hervad = elhervad 161 (—).
meg-idegenedik = elidegenedik 384 (I. 1536).
meg-idegenit = elidegenit 214 (—).
meg-indul = felindul 192, 321, 413, 426 (*I. 1584*); = elindul 262 (I. 1584); = utána indul, követ; siratván, hogy Felesége tanátsán *meg* kellett *indulni* = vae mihi, quod tuum consilium operatus sum 378 (I. 1585).
meg-inti (részeshatározóval: legényinek) = int 316 (I. 1595).
megi-smer (vétkét) = beismer 117 (I. 1616).
meg-iszik: jól *meg-iszik* belőle 460 (*I. 1629*).
meg-iszonyodik = el-iszonyodik 213 (I. 1637).
meg-jelent = kijelent, praecipit 125 (II. 39).
meg-kiáltat = kikiáltat 288 (II. 299).
meg-lát = lát: im *meg-látom*, hogy a Békeség kész elbútsúzni 198 (II. 536).
meg-marad = ott marad 462 (II. 684).
meg-metsz (torkát) = elmetszi 124 (*I. 801*).
meg-oldoz = felold 125, 466 (II. 1112).
meg-olt = elolt 165 (II. 1116).
meg-rekeszt = bezár: fiát azon várba *meg-rekesztik* 245 (II. 1396).

meg-vakit = elvakit: a fösvénység sokakat *meg-vakit* 246 (III. 975); *meg-vakult* test = carno caecata 125 (III. 977).

meg-vet = kivet; sok hálójuk vagyon *meg-vetve* 171 (III. 1145).

meg-vidul = felvidul 423 (III. 1171).

rá-felelek = felelek róla 299 (I. 812); = helyesel, igenlőleg felel 344 (I. 812).

rá-gyültek mindenfelől a Rendek = oda-, összegyültek 326 (—).

*

Viszont találkozunk olyan esetekkel, mikor Haller mind az igéknél, mind az igeneveknél az igekötőt elhagyja, a nélkül, hogy a szavak értelmén csorbát ejtene:

áll = el-áll: tolvajok *állyák* az utat 234, 232 (*I. 67*); = ki-áll: nem *állhatta* a Pap áldozattyát = non poterat sustinere 436 (I. 67); = meg-áll: nem *állhattya* = nem türi, nem birja megállni 148, 318, 387, 457 (I. 67).

bocsát = el-bocsát: kit nem akarván kedvetlen válaszszal *bocsátani* 421, épigy 264 (I. 252).

emlékezik = megemlékezik: mellyről *emlékezik* Szent János 429 (I. 636).

enged = megenged: nékem a' sem *engedtetett* 317 (I. 640).

ér = el-ér: mász mind addig, mig a forrást *éri* 460, időt, reggelt *érvén* 263, 338 (I. 656).

érdemel = meg-érdemel: csak én *érdemlettem* a halált 454 (I. 664).

ért = meg-ért: mellyet *értvén* a Király 250 és 177, 398 (I. 686).

gyalázódik = meg —: egy Fejedelem miatt *gyalázódtam* = fui deflorata 229 (I. 1141).

hagy = el-hagy: holtig egymást nem *hadgyák* 231 (I. 1236); = meg-hagy: azt *hagyom* neki = praecipio 125 (I. 1237).

házasít = ki-házasit 261 (I. 1375).

hív = meg-hi: az ő lakodalmára mindeneket *hivott* 243 (I. 1417).

idegenedik = el-idegenedik 397 (I. 1536).

idegenít = el-idegenit 356 (I. 1536).

igazít = el-igazit, igazságot tesz: vagyon törvény, az *igazitsa* dolgodat 279 (I. 1549).

jegyez = el-jegyez: a lányzót magának *jegyzi* 332 és még 108, 118 (II. 31).

jut = el-jut: engedd meg, hogy *juthassak* Atyámhoz 422 (II. 65).

lő = meg-lö; ugy talállyák ágyékát *lőni* egy nyillal 363 (—).

nevez = el-nevez: nyernek egy fiat, kit Eleknek *neveznek* 128 (II. 937).

ragad = meg-ragad 275 (II. 1353).

szabadít = meg-szabadit 200, 338, 448 (III. 6).

száll = meg-száll: a *szállott* városbéliek 290 (III. 490).

szokik = rá-, oda-szokik: kire (fügefára) egy filemile *szokott volt* 347 és 273 (—).

szül = meg-szül: és mihelyt a gyermeket *szüli* 124 (III. 351).

szűnik = meg-szünik; azonban a lélek nem *szűnik* (ördögnek szolgálni) 110 és 371 (III. 358).

tart = fenn-tart: minden kintse Apollónius számára *tartatik* 407 (III. 458).

távoztat = el-távolit 171, 438, 449, ha akarjuk a keleptzét *távoztatni* 163 (III. 496).

temet = el-temet: testét királyi módon *temesse* 426 (III. 558).

tisztel = meg-tisztel: drága ajándékkal akart engem *tisztelni* 248 (III. 672).

told = meg-told: hazugsággal *toldgyák* 353 (III. 697).
tölt = ki-tölt: kivánságát *tölti* 261 (III. 541).
tüntet = fel-tüntet, mutat 298, 436, igaz barátoknak *tüntetik* magokat 385 (III. 820).
válik = ki-válik a többi közül: Placidus egyedül *válik* a nagy szarvas után 314 (—).
végez = el-végez 310 (III. 1038).
vesz = rá-vesz: engem arra nem *vész* 322, épigy 129, 298 (III. 1106).
vész = el-vész; Boldisár nem *veszett* vólna 479 (III, 1084).
visz = el-visz: kiben (rejtekbe) régen *vittem volt* Gergelyt 271 (III. 1206).

3. Melléknevek.

Előre bocsátjuk, hogy mint a mai nyelvhasználat, ugy Haller is számos melléknevet főnév gyanánt használ. Sürün találkozunk nála ily megszokott kifejezésekkel: *gonoszok*, *hitetlenek*, *fattyu*, *nyomorék; jó*, *jobb*, *könnyü, nehéz* (t. i. dolog) stb. Szokatlanabbak, vagy feltünőbbek a következők:

Személynevek helyett:

bűbájosok = magi 153, 329 (I. 159); melléknévként is előfordul.
görbék = púposak, gibbosi 433 (I. 1116).
kegyetlen = zsarnok 155 s másutt (II. 156).
udvariak = (a királyi palotában) = milites 238 (*III. 836*).

Állatnév helyett csak ez egy található:

erdei = erdei kan 274 (*I. 666*).

Tárgyak, vagy gondolati dolgok neve helyett:

ágos: egy fának *ágossa* közé = super quandam arboris superficiem 147 (—).
gonosz = baj, malum 132, 413, hogy rajtad-is azon *gonosz* történnyék 127 (I. 1106).

hasznos lesz = hasznos dolog lesz 220 (I. 1349).
haszontalan lévén = — dolog 114 (I. 1349).
méltó: a te szerentséden *méltó* nékem örülnöm 405 és 107 (II. 729).
szerentsés: nem *szerentsés* én-nékem tovább kotzkáztatnom életemet 398 (—).
tágas: ki-mégyen a *tágasra* = mezőre, in campum 430 (—).

Viszont találunk főneveket, melyeket Haller a mondatban tulajdonság-jelzőként, tehát melléknév gyanánt használ:

atyafi szeretet 261 (III. 222).
éh-voltához képest = éhes — 344 (I. 583).
jövevény ember 216 (II. 63).
rejtek kamara 125 (—).

Sajátságosabb értelmük, vagy szokatlanabb alakjuk van Hallernál a következő mellékneveknek:

akadályos ut = stricta et periculosa 232 (*I. 36*).
álnok levél = hamis 359 (I. 83).
-arányu: *egy-arányu* széli hossza = egyenlö 227 és 253(I. 113).
barátságos latrok = barátságban élő 311 (I. 180).
bizonyos helyben akarná pénzét le-tenni = megbizható, biztos, alicui fideli commendare 335 (I. 247).
bosszus szó = haragos 170 (I. 298).
böltsőbéli: mikor még *böltsőbéli* volnál 410 (*I. 310*).
böves: szegénységgel elég *bővesek* vagyunk = abundamus 465 és 337 (I. 305).
cziffra temetés = pompás 167 (I. 350).
csonka: erötlen *tsonka* bénna ember = sánta 242 (I. 449).
dali termet = membrorum decentia 270 és 238, 437 (I. 492).
deáki tudományok = omnes philosophiae artes 128, 265 (I. 488).

délczeg: *détzeg* ló 245 (l. 491).
derék gazdagság = divitiae magnae 212, 454 (l. 495).
derekas = nagyszerü: — kalastrom 265, — jegyruha 449 (l. 496).
dicsőséges köntös = tunica Jovis 165 (—).
dús ember = gazdag 259 (l. 545).
egyenlő szóval felelnek = egyértelmüleg 212 (l. 571).
egyes: ezentul legyünk *egyesek* = egyenlők, aequales 253 (l. 576).
egyszeri vétek = egyszer elkövetett 104 (l. 581).
elégséges: senki nem *elégséges* annak le-irására = képes 221 (l. 604).
elegyes porral = vegyült 439 (l. 606).
-eleven: *hólt-eleven* = félig holt 269 (l. 598).
emberséges volt hozzám = dulcis 256 (l. 630).
-értékü: *nagyértékü* ember-locuples 454 (*l. 661*).
értetlen emberek = értelmetlen 469 (l. 690).
-féle: *jó-féle* posztó = pretiosus 157 (ll. 49); *külön-külön-féle* = mindenféle 346 (ll. 487); *kölömb-külömb-féle* 432 (ll. 487); *harmadik-féle* 284 (—).
fene oroszlán = ferocissimus 224; *fene* ló = furibundus 240; *fene* állatok = bestiae 294 (l. 814).
-fisdgos: *atyafiságos* kegyeletből = de curialitate fratris 282 (l. 482).
foglyos élet = servituti subiectus 365 (*l. 877*).
fő: igen *fő* orvos Doctor = magnus, optimus 342 és 441 (l. 954).
futamatni föld 366 (l. 1011).
garázdás = garázda 435 (l. 1065)
halálos vétek 186, — szomoruság 269 (l. 1270).
hamis sartszoltatás = igazságtalan 193 (l. 1300).
hiteles szolgái közzé választtya = meghitt 352 (l. 1450).
hivságos ditsőség = vana, hiu 112 (l. 1458).
idegen válasz = elutasitó 405 (—).

-idejü: *egy-idejü* vagy velem = egykoru 405 (I. 1540).

igaz ár = valódi 339 (I. 1546); *igaz* ut = helyes 328 (I. 1547); *igaz* valóság = moralia legis 151 (*I. 1548*).

irgalmasságos = irgalmas 374 (I. 1608).

-irgalmu: *nagy-irgalmu* Isten 246, 426 (—).

istenes magyarázat = moralisatio 97 (I. 1625); — ember istenfélő 390 (I. 1625).

-itéletü: *igaz-itéletü* = recte iudicans 304 (—).

jósságos tselekedetek = virtutes 189 (II. 52).

káros = kárvallott 336 (II. 124).

kedvetlen válasz = elutasitó 421 (II. 151).

kételen: *kételen* próbára kell életemet vetnem = koczkáztatnom 388 és 412 (II. 158).

kerekdéd = gömbölyü 124, 249 (II. 223),

keserves (emberről) = kesergő, szerencsétlen 230, 420 (II. 258); meg-irja *keserves* ügyét = szánalmas 245 (II. 258); *keserves* sirás 142 (II. 258).

könyöknyi: két *könyöknyi* emberetskék = duorum cubitorum 470 (II. 403).

lábunkbéli saruk 118 (—).

lágy a hadban = mitis in bello 177 (II. 505).

magosságbéli Ur Isten 422 (II. 661).

-más: *felemás* emberhez ne szállj (t. i. a hol vén a gazda és fiatal a felesége) 299 (*II. 700*).

méltatlan szenvedő = méltatlanul — 190 (II. 730); *méltatlan* eset = jogtalanság 287 (II. 730).

merő = tiszta, csupa: *merő* hazugság 322, *merő* méreg 325 (II. 781); *merő-mezitelen* = totaliter nudus 209 (II. 782).

mesterséges szándék = machinatio 150, *mesterséges* musika ars musica 403 (II. 794).

nagy módhatározó értelemben = nagyon 317, 351, 205, 203 és másutt, pl. *nagy* jajgatva 213 (II. 914).

nevezetes asszony = nimis pulchra 275 (II. 974).

nyavalyás = szerencsétlen, szánalomra méltó 269 (II. 1019).

párasti állapot = alacsony 412 (II. 1236)
pártos Angyalok = demones 463 (II. 1242).
régi: megélemedett *régi* öreg ember 301 (II. 1387).
rendbéli, számos helyen *-féle* értelemben, pl. sok *rendbéli* 215 (II. 1407).
rendeletlen = inordinatus, természet-ellenes: *rendeletlen* szeretet 124 (II. 1409); = rendkivüli, nimius: — bizodalom 163, — félelem 440 (II. 1409).
rendetlen vigaság = nem helyén való, inepta 477 (II. 1410).
rútatska 254 (*II. 1484*).
sarkos: négy fő és *sarkos* jószágos tselekedetek = virtutes cardinales 191 (—).
sebes = emésztő: — tüz 241, — mennykő 168 (II. 1532).
szerelmes = szeretett, kedves, főleg megszólitásoknál, pl. *szerelmes* Anyám 462, 142, 161 (III. 219).
tanátsos: lelki *tanátsos* dolgok = kivánatos (?) 356 (III. 421).
tekintetes (emberről s állatról) = szép, szemrevaló: — asszony 112, — ló 430, — szarvas 314 (III. 521).
tiszta bolond = valódi 444 (*III. 678*).
tisztességes tudomány = studia liberalia 416 (III. 677).
úti ember = viator 264 (*I. 628*).
utólszori = utolsó 215 (III. 877).
üdvösséges: történt *idvességes* halála 170, 428 (III. 881).
-ügyü: *egy-ügyü* = egyszerü, simplex 190, 363 (III. 883).
vékony válasz = nem biztató 362 (III. 1045).
-viseletlen: *gondviseletlenek* = hanyagok, óvatatlanok 323 (III. 1202).

4. Melléknévi igenevek.

Főnév gyanánt használ irónk számos jelen idejü melléknévi igenevet, akárcsak a mai nyelvhasználat. Nála is megszokottak az ilyenek: *ámitó*, *jövendő-mondó*, *kép-mu-*

tató, közben-járó, házasság-rontó, törvény-szegő, gonosz-tévő, szemfény-vesztő, gond-viselő; *illő, illendő* (t. i. dolog) stb. Kevésbbé szokottak, vagy egészen szokatlanok a következők:

Cselekvő személyt jelölnek:

ajtón-álló = ianitor 135, 294, 433 (I. 79).
czirkáló = custos 161 (I. 367).
-csináló: *vers-tsináló* = versificator 441 (I. 435).
csúfolkodó = lusor 450 (—).
csúfoló: az istenes embereket meg-kerülik a *tsúfolók* = filii diaboli 390 (—).
hatalmaskodás: kegyetlen *hatalmaskodó* foglallya el lelkünket 374 (I. 1354).
hitető = csaló, ribaldus 210 (I. 1454).
-iró; *kép-iró* = pictor, festő 221 (I. 1601).
ismérő = ismerős 211, 346 (I. 1619).
-járó; *előttök járó* = előljáró, praelatus 115 (II. 11); *úton-járó* = viator 173 (II. 19).
jövő-járó = járó-kelő 142, 207 (*II. 19*).
-kóstoló: jó *bor-kóstoló* vagyok = scio bonum potum gustare 135 (II. 376).
lopó = fur, tolvaj 123 (II. 627).
nyomorgatók = hatalmasok, kik az igazakat elnyomják 190 (II. 1070).
őrző = őr 196 (II. 1183).
ragadozó = raptor (ki egy asszonyt elrabolt) 105 (—).
-tartozandó: *hozzá-tartozandók* = familia 219, 266 (—).

Élettelen tárgyat jelölnek:

éltető = elementum 240 (I. 600).
fékemlő = zabola, frenum 451, *fékemlő szára* = gyeplő, lorum 430 (*I. 638*).
övedző = péra, cingulum 155, *övedzőig* érő szakáll = usque ad pectus 470 (*II. 1208*).

verő (Haller hozzátétele a szövegben) = kalapács 204 (*III. 1069*).

Hogy a jelen-idejü igenév a magyar nyelvben nemcsak cselekvő értelmü, hanem szenvedő értelmü is, továbbá, hogy eszközt s különösen helyet jelölhet, azt Hallernál is tapasztalhatjuk. Helyet jelentő név gyanánt szerepel reszint önállóan, pl. *vendég-fogadó, feredő* (= fürdő), részint pedig a *hely* szóval vagy egyéb helyet jelentő névvel egybekapcsolva: *lakó-hely* 213 (I. 1395); *fekűvő-hely* 440 (I. 1393); *látó-hely* = eminentior locus 153 (I. 1396); *kinzó-hely* 362 (*I. 1395*); *temető-hely* 133 (I. 1399); *ülő-hely* 437 (I. 1399); *fekűvő-ágy* 301 (—); *lakó-ház* 144 (I. 1370).

Sajátos értelemmel birnak:

adó-szándékát vettem eszembe, = hogy nekem akarja adni 113 (—).

menő szándék 262, 267; *férhez menő szándékom* nem volt 268 (—).

henyélő élet = levitas 449 (—).

Felsoroljuk immár a sajátosabb alaku vagy értelmü melléknévi igeneveket, melyek a mondatban tulajdonság-jelzőként szerepelnek:

a) Jelen-idejüek.

-ábrázoló: mások dolgait *ki-ábrázoló* (emberek) = utánzók 435 (I. 5).

-adó: *háládó* = hálaadó 341 (I. 15).

-álló: *uton-álló* tolvaj 303 (I. 80); *környül-álló* emberek = circumstantes 177 (I. 70).

botránkoztató köveket el-hánnya = utjában levő 336 (—).

csacsogó: *tsatsogó* fetske = garrulans 170 (I. 368).

ellenkező: ez munkák *ellenkezők* egymással = sibi invicem adversantur 471 (I. 611).

feddhető = bünös 122 (I. 780).
fertöztető: ne légy *fertöztetője* szépségemnek = miserere virginitati meae 413 (—).
-forró: *fel-forró* viz = aqua vive saliens 122 (I. 943).
futkározó gyermek = szaladgáló 401 (I. 1013).
ható szemek = acutus visus 175 (I. 1536).
heverő = lusta 435 (I. 1416).
-kellő: *semmire-kellő* hasznotska = hitvány 391 (I. 182); emberről is = haszontalan 216 (I. 181).
langadozó: Istennek *lángadozó* szeretete = lángoló szerfelett 442 (II. 519).
-menő: *által-menő* (úton-járó) = transiens 173 (I. 741).
satszoltató kegyetlen = tyrannus 155 (II. 1516).
tisztelkedő: fényes udvarával *tisztelkedő* = *büszkélkedő* 201 (III. 675).
-tudó: *törvény-tudó* Birák = assessores 474 (III. 795).
-tűrő: *hosszú-tűrő* Isten 357 (III. 824).
-való: *alá-való* (emberről) 216 (*III. 949*); *alá-való* posztó = silány, vilis 157 (III. 949); *nyilván-való* = világos: — dolog = constat 324 és 457 (III. 958); = nyilvános, nyilt: *nyilván-való* tsúfolásra adgya ötet 191 és 298 (III. 958); *látni-való* dolog = világos 376 (III. 956). A *való*-nak egyéb használatát illetőleg lásd még *van* igét a szólásmódok közt.
világoskodó égő lámpás = lucerna lucens 475 (III. 1183).
viszkettető: e' világnak *viszkettető* tanátsa = csalogató 422 (—).
vitézkedő Anyaszentegyház = ecclesia militans 138 (III. 1222).
vitézlő ember = miles 141, 267 (III. 1222),

b) Mult-idejüek.

bizott = megbizható: *bizott* szolga 197, ott hadta *bizott* helyen 334 (I. 250).

-büzhetett: vétek mérgével *még-büzhetett* sziv = veneno intoxicatus 153 (I. 335).
-élemedett: *meg-élemedett* régi öreg ember 301 (I. 595).
fogyatkozott: éleszti a *fogyatkozott* sziveket = csüggedt 118 (I. 898); *meg-fogyatkozott* vén király = szükséget szenvedő 244 (I. 896).
-háborodott: *fel-háborodott* elme = megszomoritott 403 (I. 1226).
-igazódott: *meg-igazódott* ember = igaz utra tért 305 (I. 1552).
-kötölődzött: *öszve-kötölődzött* két juh = összekötött 441 (*II. 496*).
-mútatott: kezekben *ki-mútatott* páltza = kinyujtott 474 (II. 900).
nyomorult = szánalomra méltó 126, 172 (II. 1071).
-rögzött: *a meg-rögzött* igasság = latinban csak: lex 170 (II. 1471).
-rútult; bünnel *bé rútult* ember = anima per peccati lepram infecta 286 (—).
-szakatkozott: *el-szakatkozott* teste helyben áll = szétfoszlott 344 (III. 30).
-szükült: *meg-szükült* bujdosó jövevény = nyomorba jutott 404 (III. 350).
varrott: szép tiszta *varrott* kendöt = linteolum mundissimum 437 (III. 1019).
veszett pára = megfertöztetett 175 (III. 1092); *veszett* pénznek tartom = oda veszett, elvesztett 205 (—).
-vesztett: *lába-vesztett* ember 357 (—).
-vette: *hideg-vette* ember = prae gelu deficiens 143 (III. 371).
-zárlott; *bé-zárlott* = bezárt 313 (III. 1269).

c) Jövő-idejüek.

eredendő bün = peccatum primi parentis 303 (I. 668).

-folyandó: *el-folyandó* vize mellett = aquae fluentis 196 (—).
hajlandó üveg = hajlékony, ductile 183 (I. 1260).
illendő = érdemes, méltó: kész férhez adni leányit *illendő* embereknek 254 (I. 1567).
járandó: ahhoz *járandó* három királyok = a kik hozzájárulnak 222 (—).
-mulandó: *el-mulandó* jók = temporalia bona 276, 365 (II. 886).
romlandó szék = corruptibilis 383 (II. 1454).
veszendő szék = corruptibilis et fragilis 239 (—).

5. Határozószók s ragos határozók
(a mondatban többnyire módhatározók.)

alá 's fel: jár volt *alá 's fel* = ma inkább: fel s alá 411 (I. 974).
-átallyában; *egyátallyában* meg-ölöm Tarsiát = mindenesetre, ennélfogva 411 (I. 86).
bátorságosan jár = biztonságban 196 (I. 187).
békességesen éltek = in pace 116 (—).
bizodalmason: mond-meg nékem *bizodalmason* = bizalmasan 115 (I. 244).
bizonnyal: tudgyad *bizonnyal* 397 (I. 247).
bizonyoson: a Bátyád *bizonyoson* meg-holt = bizonyos, hogy meghalt (nincs benne kétség) 264 (I. 247).
bizvást = bátran, nyugodtan: *bizvást* megyek-el hazulról 161 és még 178, 267, 354 (I. 251).
egyenessen: ne nézhessék *egyenessen* az igasságot = ne láthassák tisztán 254 (I. 568).
együtt = egy helyen: *együtt-másutt* 290, 390 (I. 582).
eléb = tovább, előbbre: onnat *eléb* menvén 344, épigy 240, 294, 354 (I. 618); *elébb-elébb* = előbbre-előbbre: *elébb-elébb* ugrott a földön 351 és 312 (I. 618).

elsőben — másodszor = először 123 (I. 621); *elsőben-is* = először is 214, 414 (I. 621).

émette = ébren 188, valamint álmodban láttál, én-is azt láttam *émettem* 458 (*I. 634*).

épen = egészen: ezekkel (kutyákkal) *épen* elpusztitotta a vadakat 379 (I. 650).

-esőleg: a ki (a szék) *bé-esőleg* tsak alig állott = leeső félben volt 382 (—).

felette igen búsult = nagyon 141 és 258 (I. 978).

felettébb = nagyon: nem *felettébb* gazdag 220 és még 124 (I. 979).

fertelmesül = fertelmesen 397 (I. 829).

halálos-képen vétkezik = peccato morcali 177 (I. 1271).

hamissan: a másokét *hamissan* el-foglallyák = jogtalanul iniuste 358 (I. 1300).

hanyattá feküdgy = hanyatt 348 (I. 1316).

harmadikszor = harmadszor 297; *negyedikszer* = negyedszer 245 (I. 1331).

hazúl = hazulról 342 (I. 1378).

helyen-helyen = itt-ott 97 (*I. 1401*); = olykor-olykor: *helyen-helyen* a Moyses törvényével biztatván magokat 307 (I. 1401).

hiszem = hiszen, hisz' 353, 354 (I. 1448).

ide: *ide-hagy* = itt hagy 294 (I. 1243); *ide-légy* minden bolondságoddel együtt = in stultitia semper permanes 446 (—).

igazán = helyesen: *igazán* magyarázzák 243, épigy 100, 357 (I. 1548); = öszintén, nem hazudva: *igazán* le-irja 130, 356 (I. 1548).

imide-amoda = ide-oda 256 (II. 1096).

imigy-amúgy = valahogyan 286 (III. 844).

imitt-amott = itt-ott 197, 377 (II. 1157).

ingyen nem = semmikép sem: *ingyen* sem figyelmez rá

= semmiben sem veszi 398, *ingyen* se láthassuk a mi ellenségünket 350 (I. 1591).

inkább, igen sokszor = jobban; az eggyiket magamnál-is *inkább* szeretem 361 (I. 1592); *inkább* ne = annál kevésbbé: hogy *inkább* meg *né* ismérszenék rajta 272 (I. 1592).

istenesen élni = istennek tetsző módon, jámborral 196, *istenesen* végzi életét = obdormivit in domino 125 (I. 1625).

jól = nagyon: magaddal *jól* telhetetlen 173 (II. 50); = úgyszólván, alig: *jól* meg sem várja a nap fel-jötét 461 (II. 50).

kényesen nevelte = tenerrime 98, 243 (II. 198).

kétfelé = szét: tekintvén *kétfelé* a házban 202, 317 (II. 268); *kétfelé* hasonlanak 385 (—).

kitsinység = egy kissé 463 (*II. 301*).

-közellyebb: ezek *leg-közellyebb* abból származnak, mert számkivetésben üzetett a szeretet = s mindez leginkább onnan van, hogy . . . et hoc totum, quia non est amor 181 (—).

közönségesen = általában 328 (II. 452).

külömben = máskor: soha *külömben* el nem hadgya a fészkét 137 (II. 487); másutt, mint ma is = másként, pl. 363 (*II. 488*).

latrul: mely *latrul* szerzetted a levelet = gonosz módon 360 (II. 545).

lelki-képen = a mi lelkünket illeti, spiritualiter loquendo 157, 181; épigy *testi-képen* = corporaliter 157, 173 (II. 209).

mántul = már ezentul: *mántul* ne vétkezzél 303 (*II. 665*).

mentöl = minél (középfok mellett, de összehasonlitás nélkül) 266, 450 (*II. 760*).

messzünnet = messziről 421 (II. 797).

mesterségesen = ravaszul: *mesterségesen* ki-tsallya keziből

342 (II. 794); = müvésziieg, ügyesen: nyilaira *mesterségesen* ezt irták = artificaliter 395 (II. 794).

-mint: *úgy-mint* = vagyis, azaz, mint a mai nyelvhasználatban is; mégis szokatlan: a kapitány, *ugymint* a kisértet után megyünk = valamint a leány engedett a kapitány csábitásainak, mi is engedünk az ördög kisértéseinek 100 s több helyen (II. 843).

nyavalyásul = szánalmas helyzetben: kit *nyavalyásul* látván (t. i. az oroszlánt, kinek tövis volt a lábában) 303 (II. 1020).

nyertesen jár = nyer, nyeresége lesz 345 (II. 1032.

nyilva = bizonyosan, bizonyos, hogy . . . : vajha megszabadulhatnék, *nyilva* soha többé ide nem jönnék 207, épigy 222, 378, 405 (II. 1043); tehát megközeliti a mai *nyilván* értelmét, mig ellenben:

nyilván = igazán, határozottan: a vers *nyilván* jelenti 196, *nyilván* el-hidgyétek = amen dico vobis 246 (II. 1044).

oda: öt esztendeig *oda* vitézkednék = távol 144 (*II. 1096*).

osztán: *azután osztán* (igen gyakori) pl. 374 (I. 148).

ottan bé-mégyen a Király = akkor 406 és még 305 (II. 1157); *ottan-ottan* = olykor-olykor, néha: de mi *ottan-ottan* elidegenedünk a mi Urunktól 334 (II. 1158).

örökké nem = soha sem 306 (II. 1190).

örömesben (közép fok) = nagyobb örömmel 245 (II. 1194).

öt-képen = ötféleképen 477 (—).

régenten = régen 290 (II. 1387).

-részént: *nagyobb-részént* = nagyobb részt 254 (II. 1421).

rettenetes-képen = rettenetesen 310 (II. 1430).

semmi-képen nem = egyáltalában nem 225, 186, 238, 334 (II. 814).

sohult = sehol 129 (I. 1473).

szakadólag: *le-szakadólag* áll (a tőr) = leeső félben van 383 (—).

számlálhatatlanul = nagyon nagy mennyiségben 182 (III. 68).

széllyel bogározott = szerte szét 441 (*III. 148*),

szinte = épen: *szinte* jókor érkeztél 408 és még 280, 296 (III. 256).

szintén = épen (mint szinte) soha sem *is* értelemben: nem *szintén* alkalmatos időben jöttetek 405, mikor *szintén* a Császár fejét mosná 299, épigy 210, 317 (III. 256).

szorgalmatoson = nagyon, behatóan, intime: kit igen *szorgalmatoson* néz az Asszony 267 (III. 309).

szörnyen el-aluszik = mélyen 343, 460 (—).

szükséges-képen nyomósitja Hallernál a *kell* ige értelmét, pl. *szükséges-képen* el-kell rejtenem magamat 380, épigy 429, tehát = okvetetlenül (III. 349).

talám = talán 125, 419 (III. 398).

távól kerüllyük mesterségeit = messzire el — 218 (III. 494).

távul jön társa = távolról 310 (III. 494).

titkoson = titokban 301 (III. 688).

tovább = azonfelül: *tovább* egyébbel semmivel sem tartozol 264 (III. 724); *tovább-tovább* = hova tovább 264 (III. 725); *tovább* a felsorolásnál = továbbá 369 (III. 724).

tudatladul = nem tudva: *tudatlanul* mind Apját, mind Anyját meg-ölte 141 (III. 792).

udvaroson = udvariasan, szolgálatkészen: kit (a székét *udvaroson* a Király alá tészi) 402 (*III. 839*).

ujólag = ujból, ismét 103 (*III. 848*).

vakmerő-képen = vakmerően 164 (II. 770).

valamint = valamikép, esetleg: háromszor kiáltok, ha

valamint harmadik kiáltásomra elé jőne társam 310 (*III. 946*).
valósággosan a ti Uratok = valóban, csakugyan 214 (III. 963).
veszteg és *veszteg* = egy helyben, nyugodtan: hét esztendeig *veszteg* lakik a köszikIában 271, légy *veszteg* fiam 270, épigy 142, 440, 452 (III. 1127).
világoson: azt-is *világoson* meg-próbáltad = világos dolog, hogy ezt a próbát is megállottad 241 (III. 1182).
-viseletlenül: *gondviseletlenül* hadni = őrizetlenül, sine custodia 159 (III. 1203).
viszont = vissza: mint vehetné *viszont* kezéhez a várat 363 (III. 1216).
vólta-képen: mennyewel és *vólta-képen* vegye igaz formába szép ábrázattyát = ugy, a mint volt, hiven 221 (*III. 967*).

6. Indulatszók.

Indulatszók vagy hasonló értelmü határozószók szintén élénkitik Haller nyelvét. Legtöbbje azonban csak rámutató, vagy figyelmet felgerjesztő, mint: *im*, *imé*, *la*, *ahol, ihon, hát ihon, imhol*; mindezek eléggé sürün fordulnak elő. Ritkábbak; *óh* és *jaj*. Sajátságosabb alak: *hök*: visszautasitó szócska = hó, halt: *hök* hátrább hitván ember = siste gradum 216 (*I. 1506*).

II.

Szólásmódok.

1, Igék.

ad; alanyesettel: az égből illyen *szó adatik* = vox intonuit 130 (—); azután *idő* nem *adatik* = nem lesz több alkalom 288 (—); — tárgyesettel: ha pedig

beszédemnek *helyt* nem *ad* = si dictis' noluerit adquiescere 125, *helyt* nem *advân* mentségének 393, (l. 8); *hirt ad* = hirül visz 220, 223, 423 (l. 1437); *mentségét adgya* dolgának 190 (—), *rendet ad*, (l. *rend* a fönevek közt 23. lap); jó *szavát* sem *adgya* néki = ei non respondit 333 (l. 9); *választ ad* = válaszól 268 (l. 9); hosszu bánatodnak *végét adgya* az Isten 418 (III, 1036); — egyéb határozószókkal: *eleibe ad* = precipit, elrendel meghagy 286, 319, 450 stb. (l. 11); *kezemhez adni* nem akarták = átadni 427 (*II*. *285*); *férnek ad* = férjhez ad 98 (l. 8); *ad vlmin* semmit nem kezd az édes *Atyán adni* = semmire sem becsüli 244 (l. 9); *ajándékon ad* 114 (l. 32); *értésére ad* 113, 211 (l. 690); *hirré ad* 247 (l. 9).

adja magát: *-hoz* raggal = átadja magát, csatlakozik valakihez: *emberhez* 342, *ördöghöz* 349, *sokakhoz* 235 (l. 8); *-nek* rsggal; *álomnak advân magát* 357 (l. 8); *szorgalmatosságnak adgya magát* 249(—); *-ra* raggal *bánatra adgya magát* 225 (l. 8); *józan életre* — 260 297 (l. 8); *halálra* — = életét feláldozza 123, 143 369 (l. 8); *házasságra* — 255 (—); *gonosságra* — 339, (—); *kereskedésre* — 159 (ll. 332); *nyugovásra* 141 (—): *tanuságra* — (l. *tanuság* 24. lap) 324 405 (III. 428); *-ba* raggal: *társaságba adgya magát* 246 (—); *ul* raggal: *társul adgya magát* vkihez 248, 342 (—): névutókkal: ismét *melléje adgya magát* = társul csatlakozik hozzá 343 (l. 8); — *őrizet alá* 32 (II. 1183); *zászlaja alá* 474 (—).

-ad: *törvényt ki-ad* 192 (III. 767); *törvényben ki-ad* = statuit pro lege 332 (—); *fel-adott* a szép örökségen = eljátszotta, elvesztette, perdidit 364 (l. 11).

áll, ragokkal: mikor te *állottál* a *tisztben* = t. i. mikor te lettél a fejedelem 195 (III. 670); *térden-állva* imád-

kozik 124 (l. 67); *neki-áll* = neki készül 312 (—); a mennyiben *rajta áll* = ö töle függ, (mai értelemben) 177 (ll. 1361); *szolgálatra áll* 135, 141 (—); névutókkal: *ellene áll* = ellenez, nem egyezik bele 120 (l. 69); *állok* az én *istenem elött* = diis meis testibus 145 (—); *elötte álló* hadakozások = rá várakozó 456 (l. 66); *szembe áll* vkivel = felveszi a harczot 327 (—).

-áll; ki a *békességnek meg* nem *állója* lészen = qui pacem dissiparet 172 (—).

áztat: *vérében ásztatta* 435 (—).

bont: ha *bontyuk* a *békességet* (folyamatos jelen) 172 (l. 278).

-bont: a *törvényt fel* nem *bontom* = meg nem szegem 192 (—); sokan *felbontyuk végezésünket* = megszegjük fogadalmunkat 146 (l. 278).

-borul: kinek *le-borult ortzával* mond 400 (l. 290).

döl: olly éhség vagyon, hogy az emberek tsaknem *egymásra dölnek* 399 (—).

ejt: ha *módgyát ejtheti* = (mint ma) 437 (l. 586); *házasság-törésbe ejtette* 162 (—); *ejti magát veszedelembe* 311, 388 (—); *vétekbe ejtette magát* 434 (l. 286).

-elöz: a pratkikákat *elözzék-meg* = elejöket vegyék 150 (l. 622).

éltet: jó *orvossággal éltetné* a lelket 367 (l. 600); *tanátsommal éltettem* másokat 134, épigy 162, 224 (*l. 600*).

ér: *reggelt érvén* 202 (—).

-ér: a rövid a véghetetlennek betsületit nem *éri-fel* = nem ér annyit 465 (l. 657); *elméje fel* nem *éri* 150 (l. 657); *fel* nem *éri* elmével 445 (l. 657).

ered: *beszédbe ered* 141 (—).

érkezik = ráér 146 (l. 659); nagy *igye érkezik* = valami fontos ügy adja elö magát 279 (l. 659).

-*érkezik*: kinek magossága *érkeznék-el* a hegyek tetejével = fölér 386 (*I. 660*).

esik: nem *esnének* ennyi képtelen *dolgok* = nem történnének 471 (l. 519); jobb lábán *esett* mély *seb* = ejtett 101 (l. 694); kedvek szerint *esik* a *szó* = beszélnek 447 (l. 695); nagy *szamjuság esik* rá 121 (—); a király ellenébe *esik le-ülése* 402 (—); mi formában *esett veszedelme* 460 (—); az igaz törvénytől olly *messze estenek* vólt = megszegték 450 (—); *vlmibe esik*: anyámnak-is *dtkába esném* 293 (l. 135); *búsulásba esik* 209 (—); *gondolkoddsba esik* 121, 351 (—); *gyanuságba* kezd *esni* 142, 157, 179 (l. 694); *gyanuba esik* 147 (l. 1148); *gyülölségébe esik* 103 (l. 695); *haragjába* — 106 (l. 695); *irigységbe* — 369 (—); *ismeretségébe* — 409 (—); *nehézségébe* — (l. *nehézség* 22. lap) 144 (—); *vétekbe* — 207, 234 (III. 1157); *vlmire esik*: *értésére esik* 388 (l. 696); *rabságra esik* 126 (—).

-*esik*; előtte-álló hadakozásokon *által-esett* 456 (l. 696); meg-lásd, hogy *meg* ne *essél* = ne vétkezzél 316, épigy 200, 373 (l. 698); hogy azon történet *meg* ne *essék rajtam* 162 (l. 699); *meg-esik* a *szive* rajta 219 (l. 699).

fakad: *átokra fakad* 198 (—); *panaszra* — 264 (l. 754); *siralomra* 261 és *sirásra* — 318 (—).

-*fakad*: *elfakad katzagva* 297 (*II. 74*); — *sirva* 265 (l. 754).

-*felel*: *meg-felel igéretinek* 136, 191 (l. 812); — *szolgálatának* = bene ministratur 136 (—).

fér: találunk olyanokat, melyek ember *gondolattyába* nem is *férhettek* 295 (—).

fizet: a pokolban *fizet* gonoszságáért = lakol 259 (l. 858); *életeddel* kell *fizetned* 207, épigy 310, 322 (—); *fejével fizet* 152, 216 (l. 855); *halállal fizet* 113 (—); *hálátlansággal* fizet 200 (—); *vérünkkel* és *veszedelmünkkel* kell *fizetnünk* 172 (—).

fog. *vlhova fog* = megy, indul: onnat-is *másfelé fogtam* 426 és 343 (*l. 867*); semmi *szava* nem *fogott* = szavának nem volt foganatja 418 (l. 866); semmit nem *fogott rajta* = (mint ma) 262 (l. 866); *fog vkire* = hivatkozik: *fog* a bizonyságira 360 (l. *867*); vétkedet is magamra *fogom* = vállalom 262 (l. 865).

-fog: *bé-fogják szájukat* = (mint ma) 152 (l. 868).

fogad: ebben *szavát* nem *fogatta* 102 (l. 880).

foglal: kereskedésben *foglallya életét* = szenteli 202 és 133 (l. 889); *isteni szolgálatban* foglallya 134 (l. 889); lehetetlenség a Szent-Léleknek tüzét *magukhoz foglalni* 153 (l. 888); *foglal magának* vkit = eljegyez 110, 334 (l. 888); *foglallya magát vmibe* = szenteli magát valaminek: *szent életbe foglallya magát* 161, 215, 442 (l. 889); *isteni szolgálatba* — 367 (l. 889); *isteni dologba* — 436 (l. 889).

-foglal: *el-foglallya jegyesül* a mi lelkünket 149 (—).

-fogyatkozik; *meg-fogyatkozik* mesterségében = deficit (orvosról) 252 (l. 896).

foly: mindenkor jól *folynak dolgaid* 299 (—); *életnek folyása* = cursus vitae 172 (l. 912).

-fordít: *haragját* is *fordítsa-el* róla 177, 178; *el*-akarván *fordítani elmédet* az igasság mellől 163 (l. 924).

fordul: nékem örök *gyalázatomra fordul* 353 (—); kezdettem elébbi *szerentsémre fordulni* 428 (—); *üdvösségünkre fordullyon* (t. i. a példa 455 (—); *vigasságra fordul* 395 (—).

-fordul: semmiképen nem *fordul meg* a *fejemben* = penitus ignoro 441 (*l. 929*); lehetetlen, hogy a mi *kárunk megfordullyon* = haszonná legyen 442 (l. 929).

forog: minden embernek igy *forog állapottya* = igy van ez mindenkivel 289, épigy 266, 345 (—); *élete próbákon forog* 320, 423 (—); ezek *elmémben forogván* 383

(l. 932); *kétségben forgott* (a kérdés) = nem volt eldöntve 253 (—); *romlásban forgani* 381 (—).

forral: hamis *gondolatunkat forrallyuk* szivünkben 149 (—).

gerjed: istentelen *kivánságra gerjed* 396 (—); szeretetre 98 (—).

hág: arról *fellyebb-fellyebb hág* = mindig tovább megy 280 (l. 1233).

-hág: a *parantsolatot által-hágja* 117 (l. 1234).

hagy: itéletit *helyben hadták* = helyeselték, landabant 360, 274, 334 (l. 1241); *hátra hagy* = kevesebbre becsül 362 (l. 1241).

hajt: *semmiben hajtotta* izengetését = semmibe sem vette 161 (*l. 1262*); az egész világot *birodalmuk alá hajtanák* 144 (l. 1263); *engedelmessége alá hajtsad* magadat 170 (l. 1262).

-halad: *meghalad vkit vlmivel* = (mint ma) fölülmul, legyöz 215, 223 (l. 1281); tanuló-társait *fellyül* kezdi *haladni* = fölülmulni 265 és 128 (l. 1280).

-hány: *fegyverre hány* 116 (l. 1308); *kótya-vetyére hány* (l. kótyavetye 26. l.) 413 (*l. 1308*); *szemére hány* = (mint ma) 371 (l. 1308).

helyheztet: a világ gonoszban *helyheztetett* = mundus in maligno positus est 174 (l. 1402); azokban *helyheztette* minden *szeretetit* 158 (l. 1402).

-hitet: *el-hiteti magával* = arra a meggyőződésre jut, 360, 445 (l. 1445).

hordoz: *hadakat hordoz* = ducit 167 (l. 1487); a te népedet *igasságban hordozzad* = iuste iudicabis 187 (—); *előtte hordoz* (= maga elött hordoz) = szem elött tart: az igasságot *előttök hordozzák* 476 (—).

hoz: másoknak *gyülölségébe* kivánják *hozni* 367 (l. 1500); elébbi *szépségére hozza* = ujból széppé teszi 287 (*l. 1500*); jobb *utra hoz* = térit 123 (—).

-hoz: nem találkozott, a ki szépségét *elé* tudná *hozni* = lefesteni 222 (I. 1501).

húz-vonsz = sanyargat, nyomorgat: a szegény betegeken *húzuak vonsznak* 477, a szegénységet nem *húzzák* és *vonszák* = subditis magis parcant 193 (III. 1251).

-hül: *meg-hül* a *vér* benne = megretten, toto corde contremuit 427 (—).

-igazit: *eligazittya* a *dolgot* = igazságot tesz -közt 253, 467 (I. 1550).

igazodik; Generálisának *útában igazodik*, 318 (I. 1551).

-igér: mindenre *reá igérte* magát 158 (*I.* 1557).

igyekezik: *halálomra igyekezik* 115 (III. 886); *veszedelmére igyekezett* 115 (—).

illet: *bosszuval illet* = iniuriam facit 245 (—); *tsókkal illet* 117 (—); *halállal illet* 185 (—).

indit = kezd: *hartzot indit* 98, 291 (I. 1580); *kereskedést indit* 357 (—); *lakodalmat indit* 406 (I. 1580); *mulatságot* akarok előtted *inditani* 451 (—); szép *nótákat indit* (a citerán) 406 (—); szép *nyereséget indithatsz* 416 (—); *szót indit* ellene = felszólal 152 (—); *vendégséget indit* 117, 148, 382 (—); mindeneket *örömre inditottak* 382 (I. 1580).

indul: *hadakozás indul* = harczolni kezdenek 374 (—); *kiáltás indul* a városon 453 (—); *szive indul* rajta rajta = megszánja 279 (—); *fohászkodásokra indul* 211 (—); *haragra indul* 325 (I. 1583); *jajgatásra* — 211 (—); *szeretetre* — 374 (—); *utánna indul* = utánoz 154, pl. bolondság után — 234, világ után 169 (I. 1583).

jár: ha *rosszul* nem akarsz *járni* = (mint ma) 412 (II. 1466); *jár vlmiben* = eljár valaminek érdekében: ha békességben *jársz* 145 (II. 6); ördög *tanátsán járunk* 146 (II. 7); ha *nyerességgel* akar *járni* 373

(*II.* 8); *veszedelemmel jár* 232 (—); a test *után jár* = diligit carnem 169 (II. 8).

-jár: *hivatallyában el* nem *jár* = nem teljesiti 373 (II. 10); *elöl-járó* jele a hirtelen haláloknak = latinban csak: signum 289 (II. 11); kiknek testi kivánságokon *fellyül* kell *járni* 175 (II. 12); *környül jár* (az ördög) = circuit 440 (II. 13).

jut: *kegyelmében jutottunk* 348 (—); *keserüségre jut*, (l. keserüség 20. lap) 229 (—); *szabadságra jutván* 479 (—); elébbi *szépségére jut* = visszanyeri 286 (—); *uráságra jut* 453 (—); *veszedelemre jut* 401 (—); *vereségre jut* 229 (—); mielött ez *veszekedésre jutottatok*, mint voltatok? 467 (—).

kap: egy ifju *szeme kap* rajta = megtetszik neki 161, 316 (III. 153); *kétfelé kap*: szükséges utunkban *kétfelé kapnunk* = neki fogni a munkának 139, 173 (II. 101, de más értelemben); *fegyvert kap* = ragad 291 (—); *vlmiben kap* = rajta kap: egy Asszony embert azon vétek*ben kaptak* 103 (II. 99); *vlmin kap* = mohón megkivánja: — *szegénységen* 356 — vétken 164, 169 (II. 99); minek elötte valami *tisztre* nem *kapnak* 184 (III. 669).

-kap: *el-kapta szemeket*, hogy ne nézhessék az igazságot 254 (—).

kapdos vlmin: a koroná*n* ne *kapdos* 170 (II. 103).

kedvez magának: *magadnak* sem akarsz *kedvezni* = jobban szeretsz másokat 200, 223 (II. 152).

kel és *kél*: *próbára kél* a dolog 362 (II. 163); más *napra kelvén* 267, 320 (II. 170); *reggelre kelvén* 125, 142, 315 (II. 170).

kerit: *keriti* az ö *hálójába* 381 (II. 237).

-kerül: ezekkel az ebekkel szokta *meg-kerülni* a fö-tiszteket = megejteni, hálóba keriteni 381 (II. 240).

-készit: engem *készits-el* = bocsáss útnak 266 (—).

kever: nem akarván gonosz *hirben keverni* házát 157 (*II. 278*).
költ; *büzt költenek* a szegényhez = contra eum accenditur 184 (—); dühös *nevét költvén* a szamárnak = credebant asinum in furia conversum 257 (II. 171).
kötelezi magát vkihez: Istenhez — 236 (II. 429); fogadással *kötelezi magát* = bona fide promisit 338 (II. 429).
köti magát vlmire = kötelezi magát 155, 231 (II. 453).
követ: a nagyobbik illyen *módot követett* = úgy tett, olykép intézkedett 282 (II. 899); *okosságnak követéséről* = de sequenda ratione 109 (—); jó *rendet követ* vlmiben = jól intézi dolgát 157, 474 (—); *tanátsot követ* = (mint ma) 249 (III. 416); *hiába-valóságot követő* emberek 437 (—).
-követ: *az igasságnak el-követése* = igazságosság gyakorlása 475 (—); a *hivségnek el-követéséről* = de sectanda fidelitate 106 (—).
lakik: mindenek vigan *laknak* = epulari 402 (II. 510).
lát: törvényt-látnak reája = törvényt tartanak felette 424 (II. 534); épigy:
láttat: *törvényt láttat* reája 479 (II. 534).
lesz: *hová légyek* = mitévő legyek 211 (II. 589); = születik: fia *lészen* 147, 263, én itt a sötétségben *löttem* = natus fui 278 (II. 586); messze földről *löttem* = de partibus remotis veni (lehet sajtóhiba is *jöttem* helyett) 294 (—); a következő szólásokban végig többnyire = történik, bekövetkezik: a' sem ok nélkül *lött* 260, ez igy *lévén* 392, 312 (II. 586); — alanyesettel: néki hasonlóképen *lészen dolga* 342 (I. 589); *lett halála* 134, *ki-mulása lészen* 442 (—); *reggel lévén* 258, 353 (—); kinek halálán nagy *sirás lött* 180 (—); arra *szabadsága lévén* = megkapván az engedelmet 390, 304 (—); illyen *válassza lészen* = ilyen választ kap 179, 245, 246, 362 (III. 986);

irigyek miatt *lett veszedelme* 461 (—); hasonló értelemben a következő szokatlanabb kitételekben: *bátor járások lészen* = biztonságban járhatnak 138, *gondgya-viselése* se kezd reája *lenni* 244, szomoru *vatsorám* lön az este 202, igy *lészen* embernek *vidámsága* 298; — ragokkal: nem *lesz nyavalyádra* 122 (—); *hirével lészen* a városi gond-viselőnek = senescalcus andiens 233 (II. 588); *értésére légyen* 263 (I. 690); *tudtodra légyen* 204, 370 (III. 800); — *utánna lévén* a szüz leányok minnyájan = következvén, jövén 425 (II. 589).

A *levő* igenevet a következőkben találtam; *előttem-lévő* innep-nap = instans 136 (—); az emberben *lévő* öt érzékenységek 159 (II. 596).

-lesz: *hová légyek-el?* 142 (*II. 589*); *meg-lesz* = történik: *meg-lött* dolgok 330, 440, a hirdetés meg-lött a királytól = kiadta 217 (II. 590); *ez meg-lévén* 322, 335 (—).

marad -ban raggal; mérgé*ben* és irigységé*ben* marad 468, szeretet*ben* marad 238 (II. 682).

-marad: *meg-marad -ban* raggal: Isten oltalmá*ban* úgy *maradunk-meg* 468 (II. 684); *-tól* raggal: *meg-marad* a király a veszedelem*től* = nem éri öt 473 (II. 684); *el-marad -tól* = elveszti: lovam*tól el-maradtam* 210 (II. 683).

megy: *hire-megy* 370 (—); *szembe-mégyen* a vitézzel = szembe száll vele 230 (II. 748); *-ra* raggal: *félre-mégyen* = visszavonul a világtól 367 (—); *szolgálattyára megy* = ministrare 135 (—); erőm felett *többre* nem *mehettem* = többre nem voltam képes 420 (II. 741); *végére megy* a dolognak = utána jár megtudakolja, latinban csak: audit 202, 462, 479 (*II. 741*).

-megy: igen *elé-mégyen dolgában* = gyarapszik 339, 361

(II. 745); *túl-ment* a törvényen = többet tett, mint a mennyit a törvény megenged 197 (II. 741).

néz: minden keresményim *reád néznek* = omnia mea tua sunt 254 (II. 979).

-nyergel: ne engedd, hogy a test *meg-nyergellyen* tégedet = uralkodjék rajtad 251 (II. 1033).

-nyugszik: *el-nyugszik* az *Urban* = meghal 143 (II. 1075);

-ont: *könyörgést ki-ontanak* = preces fundunt 112 (—).

-öltözik: *szeretetben fel-öltözik* 346 (—).

rak: a vásárlók *lelkekre* nagy dolgot ne *rakjanak* = meg ne terheljék 476 (—).

-rendel: végbe viszi az *eleibe rendelt* dolgot = kiszabott 223 (I. 616).

siet: *halálomra sietsz* = mihi morte minaris 116 (II. 1565).

szab: ezt a *példát szabhattyuk* azokra 446 (—); most a hatalmasság *szab rendet* a világon = mundus — regitur 385, 315 (III. 1); *törvényt szab* 103, 126 (III. 1); *szabja magát vlmíhez*: isten akarattyához 133, 134, példához 477 (III. 2).

-szakaszt: dolgát *félbe-szakasztani* 144 (III. 35).

száll: *lelki-ismeretiben száll* = megtér 215 (—); mindkét részről mindgyárt *szembe szállanak* (két seregről) 267 (III. 49).

szeg: *kedvedet* nem *szegem* 406 (III. 105).

-szeg; *törvényt meg-szeg* 192 (III. 107).

szenved: *halált-szenved* 234 (III. 179); *nehezen szenvedheti* = nem türi 112 (—).

szerez; *halált szerez* 396 (—); — lakodalmat 116, 148 (II. 512); — törvényt 191 (III. 203); mig tégedet *férhez* nem *szerez* 411 (—).

szolgál: *szolgálván* a jó *szerentse* 155 (III. 226); a városra köves *út szolgált* 232 (III. 867)· az néki nem fog *betsületire szolgálni* 155 (—).

szolgáltat: igaz *törvényt szolgáltattál* = veraciter indicastis 198 (III. 296).
támad: *kérdés támad* 98, 253 (III. 406); — akad, fellép: és musikás jobb *támadott* nálamnál 277 (III. 406).
támaszkodik vlkihez = oltalmat keres vlkinél: — Istenéhez 171 (III. 411).
támaszt: *hadat támasztottak* egymás ellen 221, 230 (III. 412); *kérdést támaszt* 212 (III. 412),
táplál: koldulással *táplálta életét* 129 (III. 441).
tapod: az igasságot *lábok alá tapodván* 381 (III. 437); *a földre tapodgya* annak (a törvénynek) erejét 192 (III. 437).
tart: *jól tart vlkit* = jól fogadja és ellátja 142 (III. 466); *ellent tart vlmiben* = ellenszegül, 102, 109, 413, 418, 423 (III. 467); tsak *tarts dolgod!* = vade in pace, velem ne törődjél! 418 (III. 462); *függőben tartani* a dolgot = (mint ma) 147 (III. 461); hogy hosszu *reménységgel* ne *tartsalak* benneteket 405 (III. 466); *igéretihez tartya magát* 223 (—); hogy tudgyad *magadat mihez tartani* 410 (III. 464).
-távozik: te se *távozzál-el* az *igasságtól* 360 (—); *el-távozik Istentől* = vétkezik 117 (—).
tekint vlmire = tekintetbe vesz: jó tselekedeti*re tekint* az Isten 112 (III. 516).
telik: Társianak-is öt *esztendeje telvén* = midőn öt éves mult 410 (III. 526); kiben nékem *kedvem tölt* 453 (III. 527).
-telik: sok idő *el-telve* 143, ezek *el-telvén* = post haec 213, 427 (III. 529); a mennyire *ki-telik* töle = mint ma 184 (III. 530).
-teljesít: *fogadásomat bé* kell *tellyesitenem* 456 (—); *tellyesitse bé igéretét* 441, 137 (III. 536); *tellyesitsd be a törvényt* 192 (III. 536).
tér: *Istenhez tért* = megtért 260 (III. 566); *eszére tér* egy

óra mulva = eszméletét visszanyeri 315 (lll. 567); az idvességnek *útára térhet* 169 (lll. 568).

-tér: ki-tér vlmből: miből (gonoszságból) *ki-térni* nem akarnak 172 (—); *bűnökből ki-térni* nem akarnak 196, 280 (lll. 570); *vétekből ki-tér* 295 (—).

terhel: halálos *vétekkel meg-terheli* magát 217 (—).

tesz; tárgyesettel: *áldozatot* néki *tészek* = hozok 321 (lll. 607); *bizonyságot tesz vlmiről* 103; 187 (lll. 607); *tészi* a *bűnöket* 481 (lll. 607); *ditséretet tészen* jó maga-viseléséről 480 és 473 (lll. 607); *dolgot tesz* = dolgozik 204 (lll. 607); *hitnek eleget tesz* 109 (—), és ugyanazon oldalon lejebb: *fogadásomnak* akarok *eleget tenni* = megtartani eskümet (—); igy *tészek eleget* az emberi nemzetségért (Jézus szavai), értelme: sokat szenvedek, halált is 198, *-ról* raggal: a bosszútétel*ről eleget tött* nékem 177 (lll. 607); *fogadást tesz* = iuramentum facit 109 (lll 608); *hartzot tesz* 266, 292, 431 (lll. 608); *hirt tesz* 315, 402 stb. (lll. 609); *igazitást tesz* (l. igazitás 18. lap), 198 (lll. 609); *itéletet tesz* 103, 135, 163 (lll. 609); mintha *köszönetet tött volna* 338 (—); *munkát tesz* = dolgozik 204 (lll. 610); a lakodalomnak bizonyos *napot tévén* = kitüzvén 268 (lll. 610); *őrizetet tégy* a szádra 357 (—); semmi *sebet* nemis *tehet* = ejthet 224 (ll. 1528); *sirást tesz* 411 (lll. 610); ha *szerit tehetem* = (mint ma) 238, a minémü eledelnek *szerét tehette*, azzal vendégelte 401 és 238 (lll. 611); ollyan *törvényt töttek* = hoztak 152 (lll. 611); illyen *választ tészen* néki 197 (lll. 611); nem *tészen választást* a nap és éjszaka között 309 (lll. 612); *vallást tett* vétkeiről = confessa est 124, 203 (lll. 612); *végezést tesz* (l. *végezés* 26. lap), 301 (lll. 612); egy éjtszaka *sokat* nem *tészen* = nem számit 228 (—); — *tesz vlmiről* = gondoskodik: nem sokára *tészek* szükséged*ről* 161,

441 (III. 607); — már ez *ellen* nem *tehetünk* 198 (—); *hirré teszik* = kihirdetik 221, 227 (III. 614).

tesz; *a fel-tett czélt* el-éri 217 (III. 618); *fel-tett jó szándék* 176 (III. 619); *életünket*-is *le-tésszük* érted 400, épigy 194, 230 (III. 621); *tedd le a gondolatot* = mondj le szándékodról 266 (—); ha *le-tennéd siralmidat* = si luctum poneres 421 (—).

tetszik; Uram, *tessék néked*, hogy ebben hirt tegyek = vis domine, ut . . . 315 (III. 644).

tilt: kegyelmességemet egy érdemes*től*-is *meg* nem *tiltottam* = meg nem vontam 133 (III. 655).

tölt: sirással *tölti idejét* 98 (III. 541); kiknek *kedveket* akarván *tölteni* = kedvére járni 369 (III. 541).

-tölt: *bé-tölti* édes Attyának *akarattyát* 244 (—); *fogadását bé-tölti* 110 (I. 883); *igéretét bé-tölti* = beváltja 300 (—); *kivánságodat bé-tölteném* = teljesiteném 296, és 182 (—).

tör: ne *törd elmédet* 170 (nincs, csak eszét töri: III.); *kelevészt tör* 430 (*III. 743*); abban ne *törjed magad* = ne fáradozzál 445 (III. 743).

történik vlkinek *halála* 155, 256, 219, 425 (III. 765); *holta történik* 359, 428 (I. 1273).

-tud: illyen álnak mesterséggel *tudta-el* öket ház*ától* = elüzte 396 (III. 786); az örökség*ből ki-tudni* = expellere 111, 363 (*III. 786*).

-ül: születésének *napját meg-üllenék* 203 (II. 925).

választ: halál *választhya-el dolgát* = mortem evadere non potest 310 (III. 988).

válik: nagy vitezi *állapotra válik* = in militiam est promotus 339 (—); *halálra vált* 410, 419 (*III. 982*).

-válik meg-válik vlmitől = elveszti: szerentsétlenül *meg-váltam* köntösimtől = perdidi 211 (III. 985).

vall: kivel *betsületet vall* 135 (III. 1000); *kárt vall* 107, 341 (III. 1001).

van és *vagyon*: alanyesettel elvont főnevek mellett Hallernál igen gyakori, pl. akkor *vagyon* a tengernek *meg-búsulása* 137, kin nem tsekély *búsulásom vagyon* 354 és 263 (III. 936); igy *van állapattya* a bünös embernek 448 (—); igy *van* az embernek *dolga* 362, 436 (III. 936); mig *életünk vagyon* 290 (I. 597); *emlékezet vagyon* vlmiről 446, 459 (I. 637); mellyről *gyanuság sem lehetett* senkinek 312 (—); *hire volna* szent életének 271 és 162, 416 (III. 936); nagy *kedvessége volt* mindenek előtt 341 (—); gyógyulásodon *örömöm vagyon* 263 (III. 936); abban *az a tanits* = azt lehet tanátsolni 366 (III. 416); *vagyon törvény* = van rá törvény 270, 310 (III. 767); *gondgya-viselése* se kezd reája *lenni* 244 (III. 1201); — *vlmiben van*: *abban semmi nints* = nem ugy van a dolog 266, ha pedig egyéb nem *lehet benne* = ha máskép nem lehetséges 407 (III. 937); *voltak* nagy *búsulásban* miatta 316 és 353 (—); illyen *félelemben levén* 368 (—); elég *gazdagságban vaggok* 250 (—); kinek egy vitéz *ismeretségében volt* 275 (—); mitsoda *itéletben volna* azok felől = hogyan itél 444 (—); kérdi, mi *járásban volna* 212, 335 (*II. 15*); elé számlállya, minémü *kárban volna* 335 (—); a Királynak nagy *kedvében volt* 453 (II. 145); *keserüségben vagyon* = planxit 456 (II. 257); nagy *örömben kezd lenni* 239 (II. 1193); meg-jelenti, hogy rosz *szándékban volna* ellenek 473 (III. 937); *szorongásban van* (l. *szorongás* 24. lap), 370 (—); *légy várakozásba* addig 267 és 456 (III. 1016); halálos *vétekben vólt* (miután gyilkolt 260 és 434 (—); *veszedelemben van* = forog 412, 454 (—); *vesztegségben van* (l. *vesztegség* 26. lap), 209 (III. 1128); lehetetlen *vigasságban lennem* 384 (—); *légyen* nagy *vigyázásban* 441 és 297, 394 (III. 1177); *gond-viselésében van* = gondját viseli 160 (III. 1201); — *vlmin van*: *azon vagyon* minden erejével

432 (III. 1938); — *vlmire van:* te sem *lehettél vigasztalására* 420 (III. 1175); — *vlmiről van* = vlmiről szól: vers, mely az irigyek*ről vagyon* 196 (—); — *vlmitől van* hogy *lehessen tőlem* = hogy tehessem 106, nem *lehet tőlem* = non possum 199 és 337 (III. 736); *vlkitől van* = származik: a te veszedelmed *tőled vagyon* 394 (III. 939); — *vlmivel van* = vlmiben van, vagy vlmivel viseltetik: ollyan *állapottal vagyon* 453, 210 (-); társad minden *bővölködéssel vagyon* 306 (—); *engedelmességgel légyenek* 262 (I. 642); semmi *híjjával* nem *vagyunk* 233 (I. 1422); nagy *indulattal volt* a három Királyokhoz 187 (I. 1586); *kivánsággal van* 161 (—); egyéb *segitséggel* nem *lehetnék* 277 (II. 1537); nagy *szeretettel* kezdettek egymáshoz *lenni* 452 (III. 939); jó *szivvel legyetek* 400 (III. 939); — *ellen* névutóval: nem *volna*-é tenéked *ellened* 405, igasság *ellen vagyon* 102 (III. 939); — *határozóval*: *jelen vagyon* (nem személyekről) = ott van közelben: a hol ágya *jelen vagyon* 204 (II. 34); mégis ollyan *bátran vagy* = oly bátorságban érzed magad 249 (—); *vigan légy* Uram 398 (III. 940); egyik szemével *rosszul vagyon* 348 (III 940); *honnat vagyon* az? = quomodo potest hoc esse 248 és 131 (III. 940).

A *való* melléknévi igenév Hallernál még nagyobb számu rag, névutó és határozószó után szokott járulni, mint a *van* ige. A mai nyelvhasználattal összevetve a *való* igenév valamely más igéből képzett melléknévi igenév által helyettesithető, mint a következő példák mutatják:

vlmiben való: ember*ben való* vétek 123, az ember élet*ében való* sok kisértetek 239, tellyes élet*ében való* vétkek = elkövetett 213, a jó*ban való* elő-menetel = tett 346 (III. 946); — *vlmihez való*: Isten*hez való* hivség 239, *hozzá-való* szeretetem 256, a birodalomnak ke-

zem*hez való* vételére 426 (III. 946); — *vlmi-ig való*: egy óra*ig való* isteni szolgálat = tartó 437 (III. 946); — *-ként való*: napon*ként való* gyógyulás 263 (—); — *vlkinek való*: Atyám*nak való* szolgálatom = tett 102 (—); — *vlmire való* bünök*re való* vágyódás 193, a a menny-ország*ra való* út = vezető 234, a *redja való* irást olvasván = vonatkozó 265 (III. 947); — *vlmiről való*: férhez menés*ről való* fogadásom = tett 268 (III. 947); — *mitől való* légyen az a szőnyeg = mire való, mire jó 343 (—); *tölök való* gyermek = született 147, *tőled való* féltében 398 (—); — névutókkal: a ki *ellen való* sok panaszt nem állhatván 387 (III. 948); ennek-*előtte való* időkben 214, *előtted való* királyok = reges ante te 294 (III. 948); *körül-való* emberek = körül álló 404 (III. 956); tenger *mellett való* város = fekvö 311 (III. 948); *miatta való* szerelmében megbetegszik 452 (—); mód *nélkül való* költség 477 (III. 948); *természet szerint való* halál 416 és 373 (III. 960); *utánna való* Papi-rend = következő 358 (III. 960); — határozókkal: a királynak *eléb való* halálát jelenti = hogy hamarabb meghalt 284 (III. 951); tsudálkozol *elődben való* jövetelén 418 (—); *hirtelen való* változás 384 és 247 (III. 954); a kit (isten országát) noha *ingyen való* kegyelméből ad az Isten 307 (III. 954); *kivdltkepen-való* dolog 403, 437 (III. 955); *külön-való* királyi hajó 417 (—); mégyen *magosan-való* repülése vagyon 175 (—); *messze-való* tartományok = fekvő 410 (III. 957); *sokáig való* múlatás = tartó 154 (III. 1588); *szűntelen való* prédikállás 123 (III. 959); *tovább való* időre halasztván 245 (III. 960).

-van: keresményem *nélkül el-lészen* = non obtinebis 102 és 192 (III. 589); hogy *lehessen* a' *meg?* = hogy lehetne azt végre hajtani? 412 (—).

végez: igy *végez magában* = elhatározza 272 (—); *vlmiről*

végez = elhatározza: a ta Feleséged *végzett* halálodról 296 (III. 1038); *vlmivel végez* = vlmire nézve határoz: úgy végzett a lélekkel (az ördög), hogy — 110 (III. 1038).

végez: *el-végzi magában* = elhatározza 158 (III. 1038).

vesz; tárgyesettel: *büntetést vesz* = kap 192, 433 (—); *eleit vészi* a dolognak = (mint ma) 216, 221 (III. 1107); illyen *feleletet vött* = kapott 391 (I. 812); kitől (drágakötől) az egész udvar *vött fényességet* magának = kapott 308 (—); *győzedelmet* nem *vehetett* rajtok 428, (magában -*n* rag nélkül 180) (III. 1108); a bün *hatalmat* kezd nem *venni* 217, 291 (III. 1108); *hivességet vesz* testének = refrigeratus est 209 (—); e szók után *isméretséget vèszen* = felismeri (feleségét) 426 (—); a baráttyától annyi *jót vött* 453 (III. 1109); kinek annyi *jótéteményit vötted* = kitől — nyertél 340 (III. 636); vitézségének nagy *jutalmát vészi* 326 (III. 1109); kinek nevezetiről *vött nevet* a város 395 (III. 1109); *pihenést vesz* = megpihen 224 (—); *szabadulást vevén* magának a madár = elrepült 212 (III. 1110); Hopmesterétől *számot veszen* = felelőségre vonja 159 (III. 1110); vigasztaló *szódat* sem *vehettem* 131 (III. 1110); *szolgálattydt vészi* = elfogadja 374 (III. 1110); mig *választ* nem *vészen* tőlem 372 (III. 1110); egy borjunak *vérét veszi* 351 és 172 (III. 1110); *vigasztalást* semmikép nem *vehet* = nem bir megvigasztalódni 162 (III. 1111); *vesz vlmit* = magához vesz, táplálkozik vele: a bün mérgéről, mellyet mindennap *vészünk* = quo nutrimur 119 (III. 1102); — határozószókkal: *elméjébe vészi* megjegyzi magának 222 (III. 1103); Uram *vedd* jól eszedbe = figyelj, tartsd meg jól, 205 (III. 1103); *észébe vesz* = észre vesz, pl. mit mivelt ott, azt *eszembe* nem *vöttem* 458 épigy 113, 120, 267, 317 *vegye* igaz *formába* az Asszony szép ábrázattyát =

imaginem eius depingat 221 (—); *igazitásba vesz* (l. igazitás 18. lap), 214, 304 (III. 1104); *kedvében vészen* bennünket 143 (III. 1104); azt *vette kerdőben* a Tanáts = hoc est consilium 355 (II. 219); egy nagy berket kerités*be vött* = keritéssel körülvett 397 (III. 1104); egy szarvast *űzőben vészen* 141 (III. 1104); kit midőn *gondviselésébe vött* vólna 440 (—); az országot *kezéhez vette* = in solio positus est 244 (III. 1105); *vedd* jó *neven* tőlem = fogadd szivesen 424, igen jó *neven vettem* töletek szivességteket 424, épigy 139, 246 (III. 1105); -- névutóval: *fenyiték alá* kell *vennünk* = meg kell büntetnünk 346 (—).

veszi magát: akkor *veszi eszébe magát* = veszi észre 346 (a 365 utolsó sora: midőre *eszekben veszik* a gazdagok *magokat*, bizonyára sajtóhiba, e helyett: *eszekben* = eszökben) (III. 1103); *reá-veszi magát* = ráveteti magát, rá hagyja magát beszélni: *rá* nem *vévén magát* 462, arra *rá-véssi* a társa *magát* 309 és 404, 250 (*III. 1121*); *veszi magát vlmire* = elhatározza magát; javallanám, hogy *vennéd* a férhez menés*re magadat* 268, épigy 303, 355 (III. 1106).

vesz: *bé-vesz vlmit* = elfogad, meghallgat: a te imádságidat és alamisnáidat *bé vettem* 314, Isten *bé-vötte* siralmát 214, semmi *vigasztalást bé* nem *vett* 106 (III. 1112); a *tanátsot bé-vészi* = megfogadja 242, 249 (*III. 1112*); — *felvesz vlmit* = elfogad: a *betsületet* örömest *fél vévén* a világtól 323 (III. 1116); *fáradságot vész-fel* 160 (III. 1116); *munkát fel venni* = elvállalni 283 (III. 1116); maga is oly *sebeket vészen fel* 155, 297 (nincs, de: sebeket vesz II. 1529); — *ki-vesz*: hogy pedig abból *kétségünkét ki-vegyük* = a kétséget eloszlassuk 179 (II. 270); semmi szót töle *ki* nem *vehettek* 131 (—).

vész: *esze vész* az ifju Asszonynak = turbata est 349 (III. 1084).

vesst : ha a tanátsot követed, nem *aesstess véle* 228 (—).

vet : kivel *ismeretséget oetvén* = megismerkedvén 406 és **361** (l. 1618); abban *vetvén reménységét* 307, 432 (lll. **1134**); haragos *szemeket vetvén* rája 360 (lll. 1135); *szövetséget vetnek* egymással = kötnek 231 (lll. 1135); *véget vet* 267, 301, 397 (lll. 1135); ez az ifju Apollonius *verset vethet* vélem (tekejátszásnál) = mérközhetik **400** (*III. 1080*); *haldlra vetik magokat* 123 (—); kételen *próbára* kell életemet *vetnem* 388 (lll. 1131); *szám-kivetésbe vetik* 248, 399 (—); az ország fiai *rám vetnének érte* = (mint ma) engem okolnának 245 (*III. 1131*); *átok alá veti* 331 (—); *büntetés alá veti* 340 (—); testünket *szolgálat alá* vessük 346 és 134 (lll. 1136); *változás alá vetni* (l. változás 25. lap), 415 (—).

-vet : örökség*ből k-iveltetni* 102 (lll. 1142); *szeme elől-is ki-vetett* 210 és 318 (—).

-vét : az igaz *utat el-vétik* 417 (lll. 1157).

visel : *gondot visel* házánál = rendben tartja 161 és 459 (lll. 1198); *előtte viseli* = szem előtt tart, pl. mindenkor *előtte viselte* a Császár mondásait 301, épigy 105 118, 170, 206 (lll. 1199); *szeme előtt viselheti* 174 (lll. 1199).

visz : annyira *viszi a dolgot* = (mint ma) 363 (—); *hirt vittenek vólna* lakodalma felől 148 (—); *büntetésre vitetik* 104 (—); az *veszedelemre viszen* = veszedelembe dönt 167, 381 (lll. 1087).

végbe visz, vagy *végben visz*: ha azon *dolgot végbe vihetsz* 252 (—); sok *gonosságot vitt végben* 154 (—); *hadakozásnak végbe vitele* után 145 (—); keresztfán *végben vitt kinszenvedése* 156 (—); *vidd végbe tanátsát* 220 (lll. 1211); *végbe viszem parantsolatodat* 222 (—); *üdvösségünket végben vitte* a mi megváltónk 438 (—); a *vendégségeket* köz-akaratból *vigyék végbe* 449 (—); *szarándokságot végben vivén* 297 (—).

von : büntesére von 177 (—).
-von : meg-vonta magát minden jó tselekedet*től* 260 (III. 1240).

Jegyzet. A fenti fejezet nem egészen teljes. Haller nyelvének azon sajátságait, melyek az u. n. *állandó határozókal* foglalják magukban, e helyen nem közlöm, minthogy azok inkább a mondattan, nevezetesen a szóvonzat körébe tartoznak.

2. Névszók.

akarat : egymás akarattyából vitézi keresetre indulnak = közös megegyezéssel 232 (nincs igy, de van : *egymás akaratjával* II. 699); kérünk *egyenlő akarattal* = una voce, egyaránt mindketten 212 és 273 (I. 571); szabad *akaratom szerint* 182, 207, vagy : jó *akaratom szerint* 182 = voluntarie, ön-szántomból (I. 41).

alkalmatosság : akkori alkalmatossággal igéretét bé-akarná tölteni = akkor 300 (I. 63).

állapot : mitsoda állapatban tudnál engemet szolgálni ? = milyen módon, minőségben? 135 (—); *betsületes állapatra* vettelek-fel = ad honores 211, hasonló értelemben ; *nagy állapatra* 216 (III. 73).

aludt : a gazda-is *aludtá tészi magát* = finxit se dormire 372 (*I. 91*).

arányzóba veszi = czélba veszi 185 (*I. 114*).

bátorságban mennyen vissza = secure, biztonsággal 196 (I. 187).

betsülettel = betsületesen, tisztességgel : *betsülettel* fogadgya őket 155, 258 *betsülettel* ki-házasittya = gazdagon 255; *betsülettel* el-késziti = utnak bocsátja 266 *becsülettel* köszönti 398 ; nagy *betsülettel* temették = pompával 132 ; oly *betsülettel* viselte magát = tam

strenue 141 (l. 193); kit nagy *betsülettel lát* = szivesen fogadja 161, épigy 142, 228, 373, 404 (ll. 534); *betsülettel tartya* = tisztességesen ellátja 266, 311 (l. 193).

békével: menny-el *békével* 104, épigy: járj *békével* = vade in pace 202, el-bocsáttya *békével* = bántódás nélkül 351 (l. 197).

beszédben jeles = ore facundus 147 (—).

bővséggel = bőségesen; *bővséggel* szerzett taplót 137, *bővséggel* ad 410 (l. 304).

csuda: *tsuddájára* gyültek az emberek 120, 319 (—).

csúfság: jutottam az emberek *tsúfságára* 211 (—).

dolog: mint *történt dolga* meg-beszélli = mint járt 328 (lll. 765); igy *van* az ember *dolga* = igy jár 388, 208, *jól lészen dolga* 229, ha *rosszul lészen is a dolga* 228 (l. 519); *mennyetek a dolgotokra* (goromba elutasitás) 259 (l. 519); tudván, Felesége *dolgát* 269; állatván a maga *dolgát*, = hogy neki van igaza 359 (—).

egésséggel király, Apóllonius (köszöntés) = ave 399 (l. 566).

élet: *életére* kénszerget egy gyermeket, jelentse-meg néki = erősen, erőszakosan 398, *életedre* parantsolom = ha kedves az életed, tedd meg, si cara est tibi vita 147, 459 (—).

emberség: tégedet hadlak magad *emberségére* = vos discretioni vestrae committo, boldogulj, a hogy tudsz 296 (—).

értelem: mindnyájan *azon egy-értelemmel* = egyértelmüleg 355 (—).

fej: óh én *szegény fejem* 213, jaj *szegény fejemnek* = heu miser 142 (l. 954).

feljebb: a hasznot *fellyebb betsüllyem* = többre 399 (l. 974).

folyás: *természet folyásából* = ex instinctu naturali 175 (l. 912).

font: ha *fontba tészük* = fontolóra vesszük 170 (*I.* 920).
forma; *mi formában* lehessen ez? = hogyan 205, épigy 340, 345, 357 (I. 941); *ebben a formában* = igy ekkép 208 (—); a szent Irást *jó formában* magyarázzák = jól, helyesen 257 (—); *mi-formán* = hogyan 383 (II. 811); *illyen-formán* = igy 152, 302 (I. 941); *valami formán* = valahogy 296, 460 (I. 941).
főhajtással kezdik betsülleni = üdvözlik 214 (I. 1265).
gond: más semmi *gondom nintsen* = nincs semmi bajom 253 (I. 1098); a Király leányára-is semmi *gondgya nem volt* = nem törödött vele 159 (I. 1098).
halál: *halálban kévánnya* a feredést = moreretur, nisi — 209 (I. 1269); *halálra betegszik* 219 (I. 1269); *halálra gyülöli* 117 (csak: gyülöli halálban I. 1269); azokat gyalázatos *halállal ölette-meg* 288 (—).
hamarsággal = gyorsan: *hamarsággal* jelentse-meg álmát 306 és 143 (I. 1299).
hely: ha nem *lészen helye* az én árumnak, pénzedet visszaadom = ha nem válik be 299 (I. 1392); — *helyben* = előbbi állapotába, vissza: *helyben állit* = visszaállit 254 (I. 79); el-szakatkozott teste *helyben áll* 344 (—); teste *helyben-állapodik* a viztől 344 (—); embernek szeme-világát *helyben-hozzák* 305 (I. 1501); *helyben tesz* = visszatesz 253 (—); tsakhamar *helyben ül* = visszaül 404 (—); — *helyben érkezik* = oda érkezik 228 (—); — *helyén* = helyett: barátim *helyén* 136, épigy 310 (I. 1401); *a' helyén* = a helyett 418 (—); *helyén vagyon* a te elméd = (mint ma) 219 (I. 1400).
hija van: nem sok *hija vagyon* a száz tallérnak 246 (I. 1422).
hir: a leánynak *jó hire* sintsen = se hire, se hamva 343 (I. 1436); *vlkinek hire nélkül* = tudta nélkül, tudtán

kivül 106, 244, más ember házában *hir nélkül* mentél-bé 333 (I. 1437),

hirtelenségből ölte-meg szolgáját = hirtelen haragból 259 (I. 1443).

hólnapról hólnapra = egyik napról a másikra, máról holnapra 466 (—).

idő: tellyes *életemnek idejében* 207 (—); *jó idején* = ideje korán 144, 160 (I. 1544); *időre* mindenek bétellyesedtek = idővel, idő multával 188 és 265 (*I. 1539*). *nem sok időre* 143, 371 (I. 1539); *midőre* = midőn 142, 264 (*II. 829*); *sok időktől fogva* = régóta 142 (—); *idő mulva* = egy bizonyos idő mulva 219, 255 (I. *1540*); *idő jártára* = idővel 102, 172, 184 (II. 20); egy *idő jártatva* = bizonyos idő mulva 417 (—); kevés *idő-vártatva* 143, 264 (III. *1017*).

igazsággal mondom néktek = iuro vobis in veritate 402 (I. 1552).

isten: kit nagy *Isten-fizessével* meg-kőszön 270 (*I. 1623*); a nagy *Istenre kérünk* = propter deum 192 (—); *kérlek az Istenért-is* = dei amore 202 (I. 1624); *Isten szerint élünk* = sancte, iuste et munde 112 (—).

itton-issza a bűnt = sokat vétkezik 247 (—).

jó reggel = korán reggel 383 (II. 44).

kar: te tudod, *mi karban* légyen állapotod 414 (II. 118); jó *karba hozza* dolgát = sikeresen elintézi 279, 305 (II. 118).

kedv: *nagy kedvben* hizelkedett néki 303, mindeneknek *nagy kedven* gazdálkodtak = jó kedvvel, készséggel 232, 415 (*II. 146*); *fél kedvvel* = kedvetlenül: mond mint-egy *fél-kedvvel* 372 (II. 147); *Isten kedvéért* szállást kér = pro dei amore 270 és 213, 245 (II. 145); Isten *kedvében* találtatott = kegyében 260, a Királynak nagy *kedvében volt* = kegyében 457 (II. 145);

Isten *kedvéből ki-esett* = kegyéből 352 (II. 145); a ki előtt annyira *kedvet találtam* = kegyét megnyertem 425 és 168 (II. 146); kivel *kedvére* élt = kedve szerint 347 (II. 146).

kenyér: kardommal *észem kenyeremet* = keresem 267 (II. 200).

kép: *vlkinek képében* = mint, -gyanánt: Sextus vendég *képében* jött hozzám 370 és 479, a Vejit *képében* hadgya = maga helyett, 426 és 262 (II. 203); te *visellyed a* főember *képét* = ma ugy mondanók kevésbbé helyes magyarsággal: képviseld 322 (II. 203).

kettősben: egy gyermek *kettősben* született (t. i. két fejjel, két derékkal 471 (—).

kez: *egymás kezére* meg-esküvén = barátságot esküdtek egymásnak 309 (II. 286).

kicsinyben és *kitsinyben* (t. i. mult), hogy a gégéjét ki nem szakasztya 212 (II. 300).

kivül: elméje *kivül ragadtatik* = magán kivül 276 (nincs csak: *magánkivül ragadtatik* (II. 1354).

kor: *ekkoromig* nevelt engem = mostanáig 269 (nincs csak: *ekkorig*, ekkoráig I. 725).

kötél: kivánság tiszta élet *kötele* = köteléke (de latinban funis) 169 (II. 426).

köz: *közikbe* mégyen = közéjök 329 (II. 448).

látás: *látást látott* vólt = látománya volt 315 (II. 537).

lehetséges: ha *tőlem lehetséges* lészen = ha tehetem 106 (III. 736).

les: *leseket hánt* = insidias ponebat 368 (II. 585); *lest vetnek* néki = insidias 207 (II. 585).

mértek felett enni = mértéktelenül 478 (II. 776).

mező: olly betsülettel viselte magát a *mezőben* = in bello 141 (II. 808).

mód: hát *módom vagyon* a szolgálatban = mint szolga hat dologhoz értek 135 (II. 850); *nints módom benne*

= nem tehetem 467, épigy 106, 238 (II. 850); *módon* = módjára: hartzoly ember *módon* 224, 292 (II. 850); *fő-módon* tartanak = fényesen eltartanak 228 (—); *vitéz módon* készits-el engem (t. i. útra) = me ad militiam promoveas 266 (—); *módra* = módjára: barom *módra* járnak 469 (II. 851); megvan azonban Hallernél *módjára* is: remete *módgyára* külön lakott 213 (II. 851); a szegény néki *jobb módgyával* fogja gondgyát viselni = jobban 218 (II. 852); a golyóbist *szép módgyával* veti vissza = szépen, ügyesen 401 (II. 851); *módgya szerint* = (mint ma) 291 (II. 852).

nagy: *s a mi nagyobb* = s mi több 297, 399 (—).

nap: nagy örömben él *minden napjaiban* = teljes életében 225 (—).

nehezen: vészi eszébe a társaság, mily *nehezen legyen a dolguk* = rosszul áll a dolguk 246 (—).

név: *Isten nevében* kérnek szállást = pro dei amore 259 (II. 972).

nyaka szakad: a jó tudománynak-is *nyaka szakad* = secum sustollitur 181, számkivetésben *szakad nyakad* 249 (II. 1004).

ok: *mi okon* = miért? 247 (II. 1100); *az-okon* = azért 153 (II. 1100); kinek Isten életét meg-engedte nyomoruságos *okok alatt* = feltételek alatt 358 (II. 1099).

óra: gonosz *órák* vannak, elveszted a gyürüt = rossznak van az ember kitéve 342 (—); ennek a tanátsnak *jó órában* adtam meg az árát = (szószerint forditva) bona hora, a legjobbkor 300 (—).

orcza; mitsoda *ortzával* mered magadat Császárnak nevezni = qua audacia 210 (I. 116).

ördögtől meg-szállott emberek = latinban csak infirmi 132 (III. 53).

parancsolat: erős *parantsolattal* kihirdette = statuit pro lege 163 (—).
pecsét: erős titoknak *petséti alatt* 262 (—).
pillantás: *egyszempillantásban* = pillanat alatt 167 II. 1286).
polcz: *magas poltz* = magas rang 446 (II. 1307).
rejtekben = titkon. in occulto 116, 156 (II. 1390).
rend: kérdezi, mitsoda *rendben volna* = qualis sit 229 (II. 1405); *szép renddel* le-irja = sorjában 150 (—).
száj: Társiát kérd-el tőle én *számmal* = az én nevemben (bizonyára sajtóhiba: *szómmal* helyett, l. lent *szó* alatt) 419 (—).
szám: *holt-számba* hadta (ugy elverte) = semivivum 338 és 407 (III. 60).
szánszándékkal = mint ma: szándékosan 464 (III. 74).
szem: őtet soha *szemével sem látta* = szinét se látta 335 356 (III. 155); szégyenli *szem-eleibe jőni* 402 (III. 156); mással *szembe találkozik* 439 (—); Urunknak *szemét* semmivel meg ne *sértsük* = ut nihil offendat oculos principis 138 (—).
személy; nintsen nékem Atyám *magam személyére* = peribit nomen patris in me 396 (—); ha maga *személye szerint* el-vész a hartzon, a nép győzedelmet vészen = ha ő maga — 179 és 248 (—); *személy válogatás nélkül* 232 (*III. 992*).
szent: az-is bizonyos és *szent igaz* 431 (III. 173); mindenkor *szentül igérem* magam = firmiter 230 (III. 177).
szin: *vlminek szine alatt* 165 (III. 246).
sziv: mellyet *jó szivvel* meg-engeed a Császár 223, *jó szivvel látlak* 107, 234 (III. 264); mellyet (Feléségedet) *szived szakadva* kivánsz 422 (III. 263).
szó: *nagy szóval* számlállya elé = hangosan, alta voce 425 és 345, 463 (II. 914); kérjed én *szómmal* = az én nevemben 418, épigy 125, 126 (III. 269).

szőr-szál; kinek élete tsak *szőr-szálon* maradt 420 (—).
szükségekre valók = szükségletek, necessaria 133 (III. 348).
tartóztatás: minden vétekre *tartóztatás nélkül* adgyak magokat = tartózkodás nélkül 289 (III. 488).
távol: *távol estél* magyarázattyától = meg sem közelited 397 (III. 735); *távol légyen*, hogy . . . (tőle nélkül) = absit, ut 199, 216 (II. 589); *távol légyen tőled* 142, 185 (II. 589).
tekintet: az ő irgalmasságára *tekintete lévén* Istennek = tekintettel lévén 314 és 431 (III. 520); a te *tekintetedért* = irántad való tekintetből 417 (III. 520).
teljességgel: nem tudhatom *tellyességgel* = penitus ignoro 116 és 224 (III. 538).
térdet fejet hajt 248, 299, 472 (III. 587).
teste szakadásával kinek gyüjt 443 (III. 29).
tetétől fogva talpig 417 (igy nincs, hanem: talpától fogva teteig III. 454).
tetszés: az én *tetszésem az* = ugy akarom 185 (III. 647); *az én tetszésemből* = nekem ugy tetszik, ugy akarom 261 (III. 647); maga *tetszése szerint* = ex capite proprio, önként 145 (—).
tisztelkedő: fényes udvarával *tisztelkedő* (uraskodó) 201 (—).
titkon és nyilván 116 (—).
tőr: ördög *tőrébe estem* = in rete diaboli cecidi 270 (III. 763).
történetből = véletlenül 125, 210, egy embert öltem-meg *történetből* 362 (III. 766); épigy: *történet szerint* = véletlenül 319 (III. 766).
úton = módon: *ezen úton* = ily módon 293 (*III. 867*); *minden úton* megbizonyitom 116 (—); *semmi úton* = semmikép 186 (—).
ügy: *vlkinek vlmire jut ügye* = vlmi állapotba jut: szol-

gálatra *jut ügyem* 253, számkivetésre — 379 és még 317 (III. 883).

vég : el-mégyek *egy általán-véggel* ott meg nem marad = semmi esetre 301 (*III. 1041*); *a' végre* = azon czélból 285, 369 (III. 1034); *semmi végre* = semmi czélból 109 (—); a ki *vég-nélkül* vólt = kezdettől fogva 145 (—).

vér : te *véred* vagyok = frater tuus sum 99 (III. 1071).

veszedelam ; lelki életünket *veszedelme alatt* 206 (—),

-vesztés : *eletvesztés alatt* = sub poena mortis 101 (—).

-viselés : Isten *gondviselésében hadlak* = ad deum te recommendo 215 (—).

vissza : a kik *vissza magyarázzák* az Isten igéjét = roszszul magyarázzák 257 (III. 1218).

-volta : Isten *jó-voltából* meg-tart = per gratiam suam 104 (III. 965).

zabola : *vess zabolát* kivánságidra 415 (—); *zabolán hordozza* a természetét = se ipsum regit 188 (I. 1487).

zsinór : magamat a szent élet *sinórához szabván* 133 (—).

III.

Példabeszédek, közmondások.

Ilyenek, — ha nem tekintjük a számos szentirásból vett idézetet, melyek közt sok, a közhasznalatba átment arany igazság van, — a Példabeszédek könyvében csak szerény számban találtatnak:

A tisztesség megváltoztattya az embert = honores mutant mores 184.

Bé-tötte maga elött a kaput 145.

Egy pórázon futnak 385.

El-ránttyák a gyéként alólla 447.

Földtől, mennytől tagadgya 335.
Fut tőle, mint a tűztől 342.
Fülünk mellett botsássuk 356.
Járt utat járatlanért soha el ne hadgyad 299.
Kivetik sarkából = elámitják 390.
Lakatot akarnak vetni minden embernek szájokra 152.
Meg-láttyuk a más ember szemében a szalkát, de nem a magunkében a gerendát 388.
Nem illet szamárt bársony nyereg 216.
Pártában tölti idejét 255.
Polyvával teli a markok = semmijök sincs 154.
Üresen viszed el táskádat = semmit sem kapsz 247.
Üres kézzel maradtak 154.
Üres marokkal mégyen-el 313, 174.

Saskó Sámuel.

I.

Évi jelentés.

Tiszti személyzet.

A) A szarvasi főgymnasiumot a fentartó három egyházmegye közgyülésén hat évi időszakra megválasztott felügyelőség kormányozza. Ennek hatáskörét főhatóságilag jóváhagyott szabályrendelet irja körűl.

Elnök e kormányzóságnak ns. Haviár Dani ügyvéd Szarvason. Tagjai: a) az arad—békési egyházmegye képviselőiként: nt. Csepregi György főesperes és ns. dr. Zsilinszky Endre felügyelő, nt. Jeszenszky Károly lelkész és ns. Fábry Sándor alispán kir. tanácsos; b) a békési egyházmegyéből: nt. Veres József főesperes, nt. Zvarinyi János lelkész és dr. Haviár Gyula ügyvéd; a csanád—csongrádi egyházmegyéből: nt. Petrovics Soma főesperes, ns. Hász Antal felügyelő, nt. Czinkoczky Márton lelkész és ns. Laurovics János orvos urak; d) a tanárkar képviseletében Liska János és Saskó Samu főgymn. tanárok; e) hivatalból: Benka Gyula igazgató, Mocskónyi József főgymn. tanár, mint pénztáros és gondozó.

Sürgős szükség esetén a felügyelőség kebeléből szükebb bizottságot küld ki, mely helyi tagokból és fölkért szakértőkből iskolatanácscsá alakul, s a rá háritott ügyekben véleményes jelentést tesz, de az általa előkészitett ügy kiviteléhez a felügyelőség jóváhagyó határozata szükséges.

B) Igazgató: Benka Gyula, ki a főgymnasium négy felső osztályával még mindig kapcsolatban álló, s önállósitás felé haladó tanitóképzőnek igazgatásával is meg van bizva.

C) A főgymnasium pénztárosa s háztartási ügyeinek gondozója: Mocskónyi József főgymn. rendes tanár.

D) A közétkezőnek gondozója: (alumneumi és convictusi ephorus) Oláh Miklós főgymn. tornatanár.

E) A főgymnasium házilag kezelt alapitványi földjeinek gondozója: Kepenyes Mihály gazdálkodó.

F) A főgymnasium orvosai: dr. Belopotoczky György és dr. Szlovák Pál. Az első a főgymnasium I., II, III. oszt. beteg tanulóit gyógykezeli s tanitja a felső osztályok önként vállalkozó tanulóinak az egészségtant; az utóbbi a IV., V., VI., VIII. és VIII. osztályainak betegeit gondozza.

G) A tanári személyzet a következő:

a) **Rendes tanárok:**

1. Benka Gyula, igazgató-tanár. Működik 42 éve. Igazgató 20 éve.
2. Kutlik Endre, osztályfő a VI-ban. Működik 20 éve.
3. Liska János, osztályfő az V-ben. Működik 15 éve.
4. Melis János, vallástanár. Működik 6 éve.
5. Mocskónyi József, osztályfő a IV-ben. Működik 21 éve.
6. Dr. Nemes Béla. Működik Szarvason 3 éve.
7. Neumann Jenő, osztályfő a III-ban. Működik 19 éve.
8. Oláh Miklós, tornatanár. Működik 27 éve.
9. Plenczner Lajos, osztályfő a II-ban. Működik 9 éve.
10. Saskó Samu, osztályfő az I-ben. Működik 7 éve.
11. Sárkány Imre. Működik 23 éve, ebből Szarvason 7 éve.
12. Sulek József, osztályfő a VIII-ban. Működik 4 éve.
13. Sziráczky Gyula, rajztanár. Működik 13 éve.
14. Udvardi Sándor, osztályfő a VII-ben. Működik 8 éve.

b) **Helyettes tanár:**

15. Wünschendorfer Aladár. Működik 2 éve.

c) **Bejáró tanárok:**

16. Dr. Belopotoczky János városi orvos, ki a felsőbb osztályokban az egészségtant tanitja. Működik 5 éve.
17. Lévius Ernő, tanitóképzőbeli rendes tanár, ki a tanulói dalkart és zenekart vezeti. Működik 6 éve.

sd) **Bejáró vallástanárok:**

18. Főtiszt. Szirmai L. Árpád, helybeli r. kath. lelkész.
19. Tisztelendő Szirtes Antal, helybeli r. kath. s. lelkész.
20. Főtiszt. Popovics Elek békési gör. kel. lelkész.
21. Tiszt. Klein Adolf, helybeli rabbi.
22. Sipos Lipót, helybeli izraelita főtanitó.

Jegyzet. Az intézet hangszereit gondozza és javitja Korik Sándor szolnoki hangszerkészitő. A mellékes tárgyakat a kormányzóság intézkedéséből kifolyólag csaknem kizárólag gymnas. alkalmazott tanárok tanitják. A tanulók daloskörét és évenként alakuló zenekarát Lévius Ernő vezeti. A gyorsirást tánitja Saskó Sámuel; a franczia és angol nyelvet — kellő számu tanulók jelentkezése esetén — Sulek József; az önkéntes rajztanulókat művészi rajzolásra s festésre Sziráczky Gyula; a vivókat Oláh Miklós. A protestáns tanulóság egyházi gyámintézetét elnökként vezeti Udvardy Sándor; a tanulók segélyezőjét Sárkány Imre; a négy felső osztály tanulóiból évente szervezkedő Vajda-Önképzőt Benka Cyula. Egyedül a táncztanitás az, melyet évek óta az intézet veterán táncztanitója, Dobos Adolf tanit. Ez évben a zeneművészet tanulására is kedvező alkalom nyilott a gymnásium körében. Ugyanis Vécsey Arthúr, a mezőtúri ev. ref. főgymnasium zenetanára a kedvező vasuti összeköttetést felhasználva, hetenként kétszer átjött Szarvasra s az önként vállalkozóknak a vonós hanszerek játszásában alapos és szakszerü tanitást adott A rövíd időre szabott tanfolyam is szép sikerre vezette a szorgalmasokat. Kár, hogy talán épen a vállalat ujszerüségénél fogva, ezen ügyességet, izlést és nemes élvezetet nyujtó tanulmányra tanulóink közül kevesen vállalkoztak.

Működési körükkel kapcsolatban: 1) a fizikai szerelvények őre Sulek József, 2) a természetrajzi szerelvények gondozója Pleniczner Lajos, 3) a zeneszerek és hangjegygyüjtemények őre Lévius Ernő, 4) a rajzfölszerelések kezelője és gondozója Sziráczky Gyula, 5) a könyvtárak őre és kezelője Sulek József, 6) a főgymnasium épületében elhelyezett egyházmegyei levéltár őre Plenczner Lajos, 7) a térképek, atlaszok, történeti képek, régi pénzek és érmek őre Sárkány Imre, 8) a torna és vivó szerek őre Oláh Miklós, 9) az iskolai épületek, kertek, ültetvények felügyelője Garay Soma iskolaszolga.

e) Szolgaszemélyzet:

23. Garay Soma, iskolaszolga.
24. Bartyik András, udvaros.
25. Misik Istvánné, a közétkező kifőzője.
26. Mravik Pál, a közétkező mindenese.

II.

A tanulók névsora.

I. osztály.

(Osztály-tanár: Saskó)

Almási János r. kath. Szarvas, Békés m.
Baross Dezső ág. h. ev. Kondoros Békés m.
Bartyik Pál ág. h. ev. Szarvas „
Behan Sámuel ág. h. ev. „ „
Bocskay István r. kath. „ „
Boros Pál ág. h. ev. „ „
Bracsok Pál ág. h. ev. „ „
Brlás György ág. h. ev. „ „
Buk Jenő izr. „ „
Dimény Gyula unit. „ „
Egyed Imre ág. h. ev. Tápiószele, Pest m.
Finály László izr. Szarvas, Békés m.
Guttmann Adolf izr. Kunhegyes, Szolnok m.
Guttmann Miksa izr. „ „
Hageter Gusztáv ág. h. ev. Kondoros, Békés m.
Halász Ödön izr. Békésszentandrás „
Hanzus János r. kath. Szarvas „
Hipszky Pál ág. h. ev. „ „
Kanya János ág. h. ev. Petrőcz, Bács-Bodrog m.
Kapus Lajos ev. ref. Szarvas, Békés m.
Kemény Gábor izr. Öcsöd „
K. Kis Balázs r. kath. Mesterszállás, Szolnok m.

Kis Ferencz ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Kohn Béla izr. Őcsöd „
Kovács Károly ev ref. Budspest. Évközben kilépett.
Kozsuch Gábor ág. h. ev, Szarvas, Békés m.
Kőszegi Lajos ág. h. ev. „ „
Kugyela Balázs ág. h. ev. „ „
Laukó Pál ág. h. ev. „ „
Lestyan István ág. h. ev. „ „
Lévai József r. kath. „ „
Lipták Mihály ág. h. ev. „ „
Margócsy Géza ág. h. ev. „ „
Mayer Sándor ág. h. ev. Ujvidék, Bács-Bodrog m.
Medvegy Árpád ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Medvegy Pál ág. h. ev. „ „
Mészáros Jenő ev. ref. „ „
Mészáros Lajos ev. ref. Öcsöd „
Misik István ág. h. ev. Szarvas „
Molnár Gyula ev. ref. Köröstarcsa „
Némedy János r. kath. Kunszentmárton, Szolnok m.
Neumann István ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Nicsovics György gör. kel. Alberti, Csanád m.
Oláh Sándor ev. ref. Szarvas, Békés m.
Péczely Aladár r. kath. „ „
Pesti Lajos r. kath. „ „
Plentri Pál ág. h. ev. „ „
Podani János ág. h. ev. „ „
Reismann Imre izr. „ „
Roszik Pál ág. h. ev. „ „
Salacz József r. kath. „ „
Salzmann Aladár izr. Békésszentandrás Békés m.
Sápszky Pál ág. h. ev. Szarvas „ Ismétlő.
Sártory László r. kath. Nagyvárad, Bihar m. Ismétlő.
Sass Ferencz ág. h. ev. Orosháza, Békés m.
Serák Iván r. kath. Kengyel, Szolnok m. Ismétlő.
Simo Péter ág. h. ev. Kölpény, Bács-Bodrog m.
Simon Béla r. kath Szarvas, Békés m.
Sinkovicz Pál ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Skolák Ernő r. kath. Lajoshalom „
Sonkoly Mihály ág. h. ev. Szarvas „
Soós Kálmán ev. Öcsöd „

Stukovszky Jenő ág. h. ev. Tiszakürt, Szolnok m.
Szebedinszky Mihály ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Szebedinszky Pál ág. h. ev. " "
Szilágyi Demeter ág. h. ev. Mezőberény "
Szokolay Pál ág. h. ev. Tótkomlós "
Turek Jenő r. kath. Bekecs, Zemplén m.
Tusjak András ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Urbancsok Pál ág. h. ev. " "
Vadász János ev. ref. Turkeve, Szolnok m.
Varga Mihály ev. ref. Szarvas, Békés m.
Wenich Jenő ág. h. ev. Nagylak, Csanád m.

MAGÁNTANULÓK:

Dobronyovszky Jenő ág. h. ev. Alberti, Pest m.
Revuczky Béla ág h. ev. " "

Összesen: 75.

II. osztály.

(Osztálytanár: **Plenczner**)

Baló Béla r. kath. Szarvas, Békés m.
Belopotoczky János ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Brlás István ág. h. ev. " "
Brusznyiczky Mihály ág. h. ev. " "
Buk Lajos izr. " "
Czinkoczky Jenő ág. h. ev. Alberti, Csanád m.
Dolesch József r. kath. Szarvas, Békés m.
Dudok Márton ág h. ev. Tápiószentmárton, Pest m.
Elefánt Lajos ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Finkelstein Zoltán izr. " "
Garai István ág. h. ev. Nagylak, Csanád m.
Greksza Pál ág. h. ev. Szarvas Békés m.
Gyendity Simon g. kel. Turia, Bács-Bodrog m. Ismétlő
Hajas Endre r. kath. Békésszentandrás, Békés m.
Hanzus Mlhály r. kath. Szarvas, Békés m.
Henczély Sándor ág. h. ev. Szentetornya, Békés m.
Honti Elemér ág. h' ev. Kondoros "
Janurik János ág. h. ev. Szarvas, Békés m.

Kalmár Jenő izr. Szarvas, Békés m.
Keszt Zoltán izr. „ „
Kiss György ág. h. ev. Sza vas, Békés m.
Kiss Mihály ág. h. ev. „ „
Klein István izr. Békésszentandrás, Békés m.
Konstantin István ev. ref. Komádi, Bihar m.
Konyecsny János ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Korell Vilmos ág. h. ev. Kölpény, Bács-Bodrog m.
Kovácsik Gábor ág. h. ev. Tótkomlós, Békés m
Leichter Aladár izr. Ti szapüspöki, Szolnok m.
Lengyel Sándor r. kath. Szarvas. Békés m.
Lustyik Pál, ág. h. ev. „ „
Magyar Zoltán ev. ref „ „
Mikus Mihály ág. h. ev. „ „
Moravcsik Dezsó ág. h. ev. „ „
Oláh István ev, ref. „ „
Ország Nandor izr. Kondoros „
Páll János r. kath. Szarvas „
Pokorny Béla ág. h. ev. Nagylak, Csanád m.
Ponyiczky Pál ág. h. ev. Temes-Buttyin, Temes m.
Reismann Jenő izr. Szarvas, Békés m.
Révész Lajos ev. ref. Öcsöd, Békés m.
Rikk Zoltán ág. h. ev. Pitvaros, Csanád m.
Rohoska Lajos ág. h. ev. Szarvas, Békés m
Roszik György ág. h. ev. „ „
Sarkány András ág. h. ev. „ „
Sárkány Mihály ág. h. ev. „ „
Simkovics Pál ág. h. ev. „ „
Slajchó János ág. h. ev. Nagylak, Csanád m.
Szabó Sándor ev. ref. Öcsöd, Békés m.
Temesváry Pál r. kath. Magyarbánhegyes. Csanád m.
Tószegi Pál ág. h. ev. Pitvaros. Csanád m,
Tóth Pál ág. h. ev. Szarvas, Békés m.

Összesen: 51.

III. osztály.

(Osztálytanár : **Neumann**)

Alesandrescu János g. kel. Brázova, Krassó m.
Bicskey Lajos r. kath. Tápióbicske, Pest m.

Bukovinszky László ág. h. ev. Kondoros, Békés m.
Csabai László r. kath. Szolnok, Szolnok m.
Czarav József ág. h ev. Pitvaros, Csanád m.
Farkas Pál ág. h. ev. Kisszénás, Békés m.
Gajevszky Dezső r. kath. Szarvas, „
Goldstein Sándor izr. „ „
Hajós Béla r. kath. Békésszentandrás, Békés m.
Harsányi Dezső ág. h. ev. Orosháza „
Havas Zoltán r. kath. Zircz, Veszprém m.
Holub György ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Hraskó Lajos ág. h. ev. Pilis, Pest m.
Janurik Pál ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Karancsy István ev. ref. „ „
Karl Ferencz, r. kath. Aradszentmárton, Arad m.
Krausz Antal izr. Tápióbicske, Pest m.
Krcsmárik Gyula ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Kriska András ág. h. ev. Pitvaros, Csanád m,
Mecs Balog Mihály ev. ref. Szentes, Csongrád m.
Mészáros Tibor ev. ref. Szarvas, Békés m.
Mihajlovits Oktáv g. kel. Lalasincz, Krassó m.
Mikus András ág. h. ev. Petrőcz, Bács m.
Molnár László ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Opauszky János ág. h. ev. „ „
Oszterland Lajos r. kath. „ „
Palyó Mihály ág. h. ev. „ „
Placskó Samu ág. h. ev. „ „
Práznovszky Béla r. kath „ „
Rapp Frigyes ág. h. ev. Kiskundorozsma, Csongrád m.
Rapp F. Károly ág h. ev. Bulkeszi, Bács m.
Rohony Pál ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Sarlay Aladár ág. h. ev. Öcsöd, Békés m.
Schrötter Henrik ízr. Szarvas „
Sipka Samu ág. h. ev. Kölpény, Bács m.
Stelter Jenő r. kath. Kisszántó, Bihar m.
Szabó Mihály r. kath. Endrőd, Békés m.
Szekera Pál ág. h. ev. Szarvas „
Szemző Imre izr. „ „
Székely Endre izr. „ „
Szilágyi József ág. h. ev. Mezőberény, Békés m.
Szlovák Dezső ág. h. ev. Nagylak, Csanád m.

Szlovák Gyula ág. h. ev. Nagylak, Csanád m.
Szollár Pál ág. h. ev. Nagyszénás, Békés m.
Takács Gyula r. kat. Szarvas „
Topolszky Pál ág. h. ev. Petrőcz, Bács m.
Tóth Béla ev. ref. Szeghalom, Békés m.
Vekerle Ferencz r, kath. Szarvas, Békés m.
Verseghy Ferencz r. kath. Jászberény, Szolnok m.

Összesen: 50.

IV. osztály.

(Osztálytanár: Mocskónyi)

Ambrus Ferencz ág. h. ev. Nagylak, Csanád m.
Csasztvan György ág. h. ev, Szarvas, Békés m.
Csúthy Lajos ev. ref. Debreczen, Hajdu m.
Demcsák Lajos ág. h. ev. Kondoros, Békés m.
Dvoracsek János ág. h. ev. Nagylak, Csanád m.
Finkelstein Albin izr. Szarvas, Békés m.
Frecska János ág. h. ev, „ „
Gabrinyi János ág. h. ev. Petrőcz, Bács m.
Goldmann Gyula izr. Szarvas, Békés m.
Govrik János r. kath. Darvas, Bihar m.
Haller József ág. h. ev. Ujsoóve Bács m.
Holéczy Barna ág. h, ev. Szarvas, Békés m.
Holéczy Dezső ág. h. ev. „ „
Honti Kálmán ág. h. ev. Kondoros, „
Jeletik Béla r kath. Szarvas „
Kari István r. kath. Aradszentmárton, Arad m.
Kerekes Sándor ev. ref. Öcsöd, Békés m.
Kerényi István izr. Bánhegyes, Csanád m.
Keszt Armin izr. Szarvas, Békés m.
Kondacs Mátyás ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Krcsmárik Pál ág. h. ev. „ „
Krebsz Vilmos r. kath. „ „
Lackovich Béla r. kath. Zagyvarékas, Szolnok m.
Lamos János ág. h. ev, Pivnicza, Bács m.
Lestyán Lajos ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Molnár Gyula ág. h. ev. „ „
Pethő Károly r. kath. „ „

Placskó Emil ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Podani János ág. h. ev. „ „
Podáni Lajos ág. h. ev. „ „
Povázsay Pál ág h. ev. „ „
Rapos Viktor ág. h. ev. Mezőhegyes, Csanád m.
Reismann Arthur izr. Szarvas, Békés m.
Rohoska Gyula ág. h. ev. Szarvas. Békés m.
Ruzsicska János ág. h. ev. „ „
Salacz Béla r. kath „ „
Scherfer M. Vilmos izr. „ „
Schuster József ág. h. ev. Pivnicza, Bács m.
Schweiger Albert izr. Öcsöd, Békés m.
Südy Lajos r. kath. Nagyzomlin, Bihar m
Süle Samu ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Szarka Gyula r. kath. „ „
Székács János ág. h. ev. Szentetornya. Békés m.
Szirbik Sándor ev. ref. Alberti, Csanád m.
Takács Aladár izr. Salgótarján, Nógrád m.
Turan István r. kath. Szarvas, Békés m.
Valkovszky György ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Vitális Pál ág. h. ev. Szarvas, Békés m.

MAGÁNTANULÓ :

Mocskónyi László ág. h. ev. Szarvas, Békés m.

Összeg : 49.

V. osztály.

(Osztálytanár : Liska)

Ambrus Lajos ev. ref. Orosháza, Békés m
Bellovics Sándor r. kath. Bihar, Bihar m. Évk. kilép.
Berzeviczy Elemér r. kath. Berzevicze, Sáros m. Éva. kilép.
Bugyis Andor r. kath. Szarvas, Békés m.
Bukovszky Gusztáv ág. h. ev. Tápiósüly. Pest m.
Delhányi Béla ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Diel Lajos r. kath. Zsombolya, Torontál m.
Dobrotka György r. kath. Poruba, Nyitra m.

Drong Mihály r. kath. Szarvas, Békés m.
Fiedermann Ernő r. kath. Turkeve, Szolnok m.
Fenyvesi Gyula ág. h ev. Szarvas, Békés m.
Ganyecz Pál ág. h. ev. „ „
Gyendijty János gör. kel. szerb. Turia, Bács m.
Haviár Daní ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Holub Pál ag. h. ev. „ „
Hrdlicska Károly ág. h. ev. Nagylak, Csanád m.
Jancsovics Péter ág. h. ev. Gyula, Békés m.
Kiss Sándor r. kath. Szolnok, Szolnok m.
Klein Henrik ág. h. ev. Ókér, Bács m.
Klinghammer Miklós r. kath. Endrőd, Békés m.
Kondats János ág. h. ev. Szarvas, „
Mányík Pál ág. h. ev. „ „
Mayer Károly r. kath. „ „
Molnár István ev. ref. Köröstarcsa, Békés m.
Molnár János ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Molter Keresztély, ev. ref. Ujverbász, Bács m.
Neumann Jenö ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Perczel Ferencz r. kath. „ „
Pintér Miksa izr. „ „
Radu Vincze gör. kel, Iklodа, Temes m.
Ravasz Ferencz ág. h. ev. Orosháza, Békés m.
Rumpf Pál ev. ref. Ujverbász, Bács m.
Sal Béla, r. kath. Gyula, Békés m.
Salacz Emil r. kath. Szarvas, Békés m.
Sámuel Andor izr. „ „
Szabados Károly r. kath. Gyula, Békés m.
Szeberényi László; ág. h. ev. Szilbás, Bács m.
Szemző István izr. Szarvas. Békés m.
Szeőke Béla ev. ref. „ „
Sznyida György ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Tóth Kálmán r. kath. „ „
Tóth Lajos, ev. ref. Öcsöd „
Trennhauser Péter róm. kath. Nagyvárad, Bihar m.
Váradi Géza, ev. ref. Öcsöd, Békés m.
Vörös Antal r. kath Szabadka, Bács m.

MAGÁNTANULÓK :

Häuszer Péter ág. h, ev. Bácsfeketehegy, Bács m.
Kovács Zoltán izr. Mezőtur, Szolnok m.
Schuch Károly r. kath. Ujverbász, Bács m.

Összeg : 48.

VI. osztály.

(Osztálytanár : **Kutlik**)

Balla Sándor ev ref. Csabacsüd, Békés m.
Berebzky László r. kath. Sznntpéterszeg, Bihar m. Ismétlő
Berg Mihály ág. h. ev. Mezőberény, Békés m.
Berta József ág. h. ev. Orosháza „
Bitskey Dénes r. kath. Tápióbicske, Pest m
Brachna Lajos ág. h. ev. Szarvas. Békés m.
Braxatorisz Sándor ág. h. ev. Ocsova, Zólyom m.
Bukovszky Jenő ág. h. ev. Tápiósüly, Pest m.
Busay Béla r. kath. Czibakháza, Szolnok m.
Czibula János ág. h. ev. Liptótarnócz, Liptó m.
Famler Gusztáv ág. h. ev. Torzsa, Bács m.
Groszmann Frigyes izr. Ipolyság. Hont m.
Groszmann Sándor izr. Szarvas, Békés m.
Gyökössy Dániel ev. ref. „ „
Havas Szilárd r. kath. Zircz. Veszprém m.
Haviár Gyula ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Heiler István r. kath. Endrőd „
Holub Pál ág. h. ev Szarvas „
Jeletik János r. kath. „ „
Kádár István ág. h. ev. Parácz, Temes m.
Kepenyes István ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Kemény Rezsö izr. Öcsöd, Békés m.
Krajner G. Imre r. kath. Szarvas, Békés m.
Kutlik Sándor ág. h. ev. „ „
Lónyay Károly r. kath. Tápiószele, Pest m.
Melis János ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Micsinay Dezső ág. h. ev. Szarvas. Békés m
Mrva György ág. h. ev. Petrőcz, Bács m. Ismétlő

Nagy Lajos ev. ref. Túrkeve, J.-N.-K.-Szolnok m.
Németh János ág. h. ev. Szarvas Békés m.
Nemes János r. kath. „ „
Okolicsányi Lajos r. kath. Nagylak, Csanád m.
Oláh Miklós ev. ref. Szarvas, Békés m.
Páll Sándor r. káth. „ „
Reiter Ferencz r. kath. „ „
Róth Mihály ág. h. ev. „ „
Schmitz Ferencz r. kath. Kis-szt.-Péter, Fejér m.
Schriffert István r. kath. Orosháza, Békés m.
Schuster Mihály ág. h. ev. Pinczéd, Bács-Bodrog m.
Singer Gusztáv izr. Turkeve, J.-N.-K.-Szolnok m.
Székely Miksa „ Szarvas Békés m.
Szíller György r. kath. Nagykikinda, Torontál m.
Sztik Gusztáv ág. h. ev. Tótkomlós, Békés m.
Szwidrán József r. kath Szentmárton, Arad m.
Tarr Lajos ág. h. ev. Orosháza, Békés m.
Temesváry Sándor r. kath. Magyarbánhegyes, Csanád m.
Tóth Sándor r. kath. Kunsztmárton, J.-N.-K.-Szolnok m.
Wargha László r. kath. Kraszna, Szilágy m.

MAGÁNTANULÓK.

Chován Zsigmond ág. h. ev. Ambrózfalva, Csanád m.
Mensch Henrik ág. h. ev. Ujverbász, Bács m.
Serák Mihály r. kath. Töröksztmiklós, J.-N.-K.-Szolnok m.

Összesen: 51.

VII. osztály.

(Osztálytanár: Udvardy)

Ambrus Jenő ev. ref. Orosháza, Békés m.
Balogh Károly ev. ref. Erdőhegy, Arad m.
Blaskó János ág h ev. Szarvas, Békés m.
Botka József ág. h. ev. Tótkomlós „
Bócz Mihály ág. h. ev. Békéscsaba „
Csermák Miklós ág. h. ev. Dévaványa, J.-N.-K.-Szolnok m. Ismétlő.
Demcsák János ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Demjan János ág. h. ev. „ „

Elefánt Jenő ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Fuksz Lajos izr. „ „
Gabnay Sándor ág. h. ev. Orosháza „
Gergelyi Imre r. kath. Elek, Arad m. Ismétlő.
Glück Sándor izr. Szarvas, Békés m.
Goldberger Ármin izr. „ „
Goldmann Aurél izr. „ „
Greiner Dezső izr. Békésszentandrás „
Győrfi Gyula r. kath. Marcz-Dombegyháza, Csanád m.
Halász Aladár izr. Békésszentandrás, Békés m. Ismétlő.
Hrivnák Mihály ág. h. ev. Mosócz, Turócz m.
Jakubik József ág. h. ev. Orosháza, Békés m.
Jávor Levente ág h ev. Temesvár, Temes m,
Kalocsa István ev. ref. Gyoma, Békés m.
Kilényi Albert izr. Békésszentandrás „
Kis György gör. kel. Köröstarján, Bihar m.
Kis Lajos ág. h. ev. Szarvas, Békés m Ismétlő.
Klivinyi Lajos r. kath. Battonya, Csanád m.
Kmetóni János r. kath. Málcza, Zemplén m.
Kottász Zoltán ág. h. ev. Bénye, Pest m.
Kukics Miklós gör. kel. Fehértemplom, Temes m. Ismétlő.
Kun Péter ág. h. ev. Bánhegyes. Csanád m.
Lestyán Ernő r. kath. Nagyvárad, Bihar m.
Lestyan Pál ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Marjai Géza ev. ref. Puszta-Poó, J.-N.-K.-Szolnok m.
Marti János ev. ref. Szeghalom, Békés m.
Mladin Virgil gör. kel. Kurtics, Arad m. Évk. kimaradt.
Mocskónyi Géza ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Morgentholer Mátyás ág. h. ev. Járek, Bács m.
Németh Lajos ág. h. ev. Orosháza. Békés m.
Szilágyi Jenő ág. h. ev. Arad, Arad m.
Pataki Alfréd izr. Szarvas, Békés m.
Praznovszky Jenő r. kath. „ „
Réthy Vilmos ág. h. ev. „ „
Schloszárik János r. kath. Szolnok, J.-N.-K.-Szolnok m.
Stefánik László ág. h. ev. Kasariskó, Nyitra m.
Stiefelmayr Ádám ág. h. ev. Ujverbácz, Bács m.
Tarr József ág. h. ev. Orosháza, Békés m.
Tárnok István ev. ref. Péteri, Pest m.
Tóth Pál ág. h. ev. Szarvas, Béks m.

Tukulia Bogdán gör. kel. Zlaticza, Krassó-Szörény m.
Uhliar Pál ág. h ev. Szarvas, Békés m.
Vojnich T. Rókus r. kath Szabadka, Bács m. Ismét. Kimar.
Zámbory Lajos r. kath. Arad, Arad m.
Zelenka Lajos ág h. ev. Orosháza, Békés m.

MAGÁNTANULÓK:

Bicskei Mihály r. kath. Szolnok, J.-N.-K.-Szolnok m.

Összesen: 54.

VIII. osztály.

(Osztály-tanár: **Sulek**.)

Babák András r. kath. Szarvas, Békés m.
Bagi József r. kath. Békésszentandrás „
Benka György ág. h ev. Szarvas, „
Benyó János ág. h. ev. Tótkomlós, „
Bolza Alfons gróf r. kath. Szarvas. „
Bracsok István ág. h. ev. Szarvas, „
Chovan Viktor ág. h. ev. Ambrózfalva, Csanád m.
Demeter István ág. h. ev. Nagylak, Csanád m.
Déreczy László r. kath. Szarvas, Békés m.
Ebner Gyula ág. h. ev, Tiszakürt, J.-N.-K.-Szolnok m.
Georgievics Dusán gör. kel. Ruma, Szerém m.
Grünvald Árpád izr. Szarvas, Békés m.
Gyenes György r. kath. Kunsztmárton, J.-N.-K.-Szolnok m.
Herczegh József r. kath. Salgótarján, Nógrád m.
Izák János ág. h. ev. Turóczszentmárton, Turócz m.
Jakabffy Iván r kath. Kupa, Csanád m.
Jakobcsits Kálmán r. kath. Szabadka, Bács-Bodrog m.
Jeszenszky Nándor ág. h. ev. Gyula, Békés m.
Kertész Géza izr. Szabadka, Bács-Bodrog m.
Kilényi Ede izr. Békésszt-andrás, Békés m.
Klein Ferencz ág. h. ev. Ujverbász, Bács-Bodrog m.
Kluka János ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Kovács Lajos ev. ref. Turkeve, J.-N.-K.-Szolnok m.
Krausz József izr. Tápióbicske, Pest-P.-S-K.-Kun m.
Kresmárik László ág. h. ev. Szarvas, Békés m.

Lakos János ev. ref. Szentes, Csongrád m.
Lászlóffy László r. kath Szarvas, Békés m.
Liebmann Vilmos ág. h. ev. Kiskér, Bács-Bodrog m.
Lukacsik Mihály ág. h. ev. Kondoros, Békés m.
Lusztig István izr. Gyula, Békés m.
Mérei Oszkár izr. Szarvas, „
Moletz Nándor ág. h. ev. Csongrád, Csongrád m.
Nyiri Bálint ev. ref. Békésszentandrás, Békés m.
Opauszky János ág. h. ev. Szarvas, „
Palkovics András ág. h. ev. „ „
Papp Béla r. kath. Gyula, „
Ponyiczky Zoltán ág. h. ev. Szarvas, „
Revuczky Vilmos ág. h. ev. Alberti-Irsa, Pest-P.-S.-K.-Kun m.
Sámuel Károly izr. Szarvas, Békés m.
Sártory Endre r. kath. Nagyvárad, Bihar m.
Sebestyén I. Jenő izr. Karczag, J.-N.-K.-Szolnok m.
Sipos Lajos r. kath. Tápióbicske, Pest-P.-S.-K.-Kun m.
Skrada János ág. h. ev. Pilis, Pest-P.-S.-K.-Kun m.
Stefán József ág. h. ev. Cservenka, Bács-Bodrog m
Stolz Alfonz unitárius Nagykikinda, Torontál m.
Szebeni László ev. ref. Czegléd, Pest-P.-S.-K.-Kun m.
Szeberényi László ág. h. ev. Fót, „
Tikviczky István r. kath. Szabadka, Bács-Bodrog m.
Vadász Károly ev. r f. Turkeve, J.-N.-K.-Szolnok m.
Valentinyi Károly ág. h. ev. Mezőberény, Békés m.
Zvarinyi Szilárd ág. h. ev. Szarvas, Békés m.

Összesen : 51.
Végösszeg : 429.

III.

A tantárgyak vázlata.

A szarvasi ág. h ev. főgymnasium az állammal kötött segélyezési szerződés határozmánya szerint a tanitás munkáját ez iskolai évben is az állami tanitási terv alapján végezte. A gymn. osztályok fokozatos tanmenete s a tantárgyakra adott heti órák száma ezt az alább következő vázlatban tünteti föl.

A) Egyetemesen kötelező tantárgyak.

I. osztály.

1. ***Vallás,*** heti 2 óra Biblia: O-szövetségi történetek emlékelése, erkölcsi tanulságok. Egyes könyvek kiválóbb szakaszainak olvastatása, magyarázása vonatkozással az uj-szövetségi eszmekörre. Ének. Kk. Bereczky: Bibliaismertetés. Tanár: Melis.

2. ***Magyar,*** heti 5 óra. Nyelvtanból: Az egyszerü mondat fajai; mondat- és beszédrészek; névragozás és igeragozás; a hangtan elemei, a helyesirás főbb szabályai. Olvasókönyvből: mondák, mesék, történet, földrajzi és népéleti rajzok. Költemények emlékelve. Havonként két irásbeli dolgozat. Kk. Szinnyei: Magyar nyelvtan I. és Góbi Imre: Magyar olvasókönyv I. Tanár: Saskó.

3. ***Latin,*** heti 6 óra. Olvasás, az öt declinatio; melléknevek fokozása; számnév; névmás; határozás. A négy cselekvő igeragozás a nyelvtanból; az olvasókönyvből összesen 26 magyar és latin gyakorlat forditása és elemzése. Havonként két iskolai dolgozat. Tankönyv: dr. Hittrich Ödön: Latin nyelvtana (I. Alaktan)

és Latin olvasó és gyakorló könyve (az 1. oszt. számára). Tanár : dr. Nemes.

4. ***Földrajz***, heti 3 óra. Földrajzi alapismeretek. Tájékozódás a szabadban és a földgömbön, térképolvasás. A magyar szent korona országainak részletes leirása a következő sorrendben : Budapest, Magyarország alföldjei, dombos és hegyes vidékeinek fekvése, alakja, nagysága, felülete, vizrajza, éghajlata, talaja és terményei, lakosai foglalkozás és életmód szerint, helységei. Kisérletek térképvázlatok készítésében. Kk. Vitális István : Földrajz I. rész és Kogutovicz M. féle Iskolai Atlasz. Tanár : Pleniczner Lajos.

5 ***Természetrajz***, heti 2 óra. Ősszel : közönségesebb gyümölcs formák leirása és csoportositása (szilva, baraczk, mandula, mogyoró, dió, alma, körte, szőlő, czitrom, narancs). Házi állatok (kutya, ló, szarvasmarha, juh, disznó. Télen : Közönségesebb fenyők. Az ember lakása közelében, a mezőn és erdőn élő emlős állatok (egér, görény, denevér, vakond, sün, hörcsög, nyúl, róka, őz, szarvas). Tavasszal : Házi szárnyasok (tyúk, kacsa, lúd). Egyes tavaszkor virító növények (ibolya, árvácska, nőszirom, nárczis boglárka, gyöngyvirág, primula, holtcsalán, tulipán). A növény szervei. Kk. Szterényi Hugó : Természetrajz I. rész. Tanár : Pleniczner.

6 ***Mennyiségtan***, heti 4 óra. A négy számolási müvelet egész számokkal, tizedes és közönséges törtekkel. A hazai pénzrendszer; hosszuság-, suly-, terület- és ürmértékek ismertetése. Időkiszámitás. Kk. Gerevich-Orbók „Számtan.“ Tanár : Neumann.

7. ***Mértani rajz***, heti 3 óra. Planimetriai alaktan. Pont, vonal és szögekről ; három, négy és sokszögü idomok bemutatás és elemzése. A kör kerülete és területe. Az idomok hasonlósága, egybevágósága ; idomok kerülete és területe. Egyszerü sikdiszitmenyek rajzolása, körző és vonalzóval. Kk. Horti H. rajz geometria. Tanár : Sziráczky.

8. ***Szépirás***, heti 1 óra. Vajda Pál szépirási lapmintái után folyó és ütemirás. Tanár : Sziráczky.

II. osztály.

1. ***Vallás***, heti 2 óra. Biblia : uj-szövetségi történetek, hegyi beszéd, példázatok emlékelése. Kiválóbb szemelvények olvastatása, magyarázása, utalással az ó-szövetségi eszmekörre. Az apostoli levelek tartalmának és eszméinek ismertetése kapcsán egyes dogmatikus szakaszok emlékelése Ének. Kk. Bereczky : Bibliaismertetés. Károli : Uj-testamentom. Tanár : Melis.

2. *Magyar*, heti 5 óra. Tárgyhatározók. Összetett mondat és fajai. Szórend, szóösszetétel és szóképzés szabályai. Olvasmányok és versek. Kéthetenként irásbeli dolgozat a végzett tananyag köréből. Kk. Szinnyei József: Iskolai magyar nyelvtana II. rész s Magyar Olvasókönyve II. rész. Tanár: Udvardy.

3. *Latin*, heti 6 óra. Az alaktan befejezése. A rendhagyó név- és igeragozás. A legszükségesebb mondattani szabályok ismertetése. A forditási gyakorlatokból latinról magyarra 18, magyarról latinra 15 olvasmány forditva és fejtegetve. Havonként két irásbeli gyakorlat. Kk. Dávid István: Rövid latin nyelvtana és rövid latin olvasó- és gyakorló-könyve I. r. Tanár: Saskó.

4. *Földrajz*, heti 3 óra Európa általános s államainak részletes leirása (Magyarországot kivéve) a következő sorrendben: fekvés, alak, nagyság, felület, vizrajz, talaj, éghajlat, termények, lakosok, helységek. Ázsia és Afrika általános s országainak részletes leirása, épugy, mint Európánál. Térképvázlatok készitése. Kk. Vitális István: Földrajz II. és III. rész és Kogutovicz M. féle: Iskolai Atlasz. Tanár: Plenczner.

5. *Természetrajz*, heti 2 óra. Ősszel: Néhány ősszel viritó növénynek leirása. Állattanból: majmok, tengeri emlősök, erszényes emlősök; az ember lakása közelében, mezőn, erdőn, vizen tartózkodó madarak; csúszó-mászók, kétéltüek, halak legnevezetesebb képviselőinek leirása. Puhatestüek: csiga, kagyló. Rovarok, pókok, százlábuak, rákok, férgek osztályába tartozó s vidékünkön élő legfontosabb képviselőinek tágyalása. Tavasszal: Néhány feltünőbb gyümölcstermő, erdei fa és bokor, valámint egyes termesztett és vadon termő növény leirása élő példányokon. Növény és rovargyüjtés. Kk. Szterényi H.: Természetrajz II. rész. Tanár: Plenczner.

6. *Mennyiségten*, heti 4 óra. Számolási röviditések. Korlátolt pontosságu szorzás és osztás. Az egyszerü hármasszabály; olasz számolási mód. A százalékszámitás. Kk. Gerevich—Orbók: Számtan. Tanár: Sulek.

7. *Mértani rajz*, heti 3 óra. Stereometriai alaktan. A koczka, hasáb, gula, szabályos testek, henger, kúp és gömb bemutatása, elemzése; ezen testek felülete és köbtartalma. A testek symmetriája, hasonlósága és egybevágósága. Kk. Horti H. rajzoló geom. Tanár: Szíráczky.

8. *Szépirás*, heti 1 óra. Vajda Pál lapmintái után folyó magyar és német irás. Tanár: Sziráczky.

III. osztály.

1. *Vallás,* heti 2 óra. Az egyház fejlődése megalakulásától napjainkig kor- és jellemrajzokban, különös tekintettel a válságos időkre azok főbb szereplőire, rendeletekre és törvényekre. A három nagy reformátor életének és működésének bővebb ismertetése és méltatása. Ének. Kk. Bereczky: A ker. egyház rövid története. Tanár: Melis.

2. *Magyar,* heti 4 óra. A nyelvtan rendszeres tárgyalása. Hangtan, szótan és mondattan, különös tekintettel az összetett mondatra. Elemzés. Olvasmányok a magyar történet, föld és népismeret, a görög és római világ köréből. Költemények emlékelése. Havonkint két iskolai irásbeli dolgozat. Tankönyv: dr. Szinnyei József rendszeres magyar nyelvtana és Olvasókönyve. Tanár: dr. Nemes.

3. *Latin,* heti 6 óra. Phaedrusból 16 mese, 7 könyvnélkül is. Jambusi versmérték. Képek a római köztársaság történetéből 32 fejezet. Szótanulás és phrasisok gyüjtése az olvasmány kapcsán. Egyszerü mondat. Ennek begyakorlására 36 magyar és latin ford. gyakorlat, Havonkint 2 iskolai dolgozat. Kk. Dávid István. Rövid latin nyelvtan és rövid latin olvasó és gyakorlókönyv II. r. — Dávid István. Latin olvasókönyv Livius és Phaedrusból 7 kiadás Tanár: Kutlik.

4. *Német,* heti 4 óra. Az olvasás és irás gyakorlása. A főnév és melléknév ragozása; számnév, névmás, fokozás. Sein és haben. Erős, gyönge és vegyes hajlitásu ige. A nyelvtanból 23, az olvasókönyvből 8 gyakorlat forditása és elemzése. Könnyebb beszéd gyakorlatok a végzett anyag köréből. Havonkint két iskolai irásbeli dolgozat. Tankönyv: Virányi: Német nyelvtana és olvasókönyve (az alsóbb osztályok számára.) Tanár: dr. Nemes.

5. *Földrajz,* heti 2 óra. A leiró földrajzból. Amerika és Ausztrália. A mathematikai és physikai földrajz alapismeretei. Kk. Vitális: „Földrajzi" és Ráth: „A math. és phys. földr. elemei". Tanár: Neumann.

6. *Történelem,* heti 3 óra. Magyarország története a mohácsi vészig: hazánk a magyarok honfoglalása előtt, a magyarnép őskora, a keresztyénség felvétele s a királyság megalapitása, az alkotmány kifejlődése, szervezkedés hűbéri alapon, a Hunyadiak kora, a Jagellók és a mohácsi vész. Kk. Dr. Szigethy Lajos: Magyarok története, I. Tanár: Sárkány.

7. *Mennyiségtan,* heti 3 óra. Az összetett hármasszabály. Egyszerü és összetett kamatszámitás. Levonat számolás, váltó leszámitolás. Határidő számolás. Arányos osztás. Elegyités számolás. Lánczszabály. Érmeszámolás Kk. Gerevich-Orbók: Számtan. Tanár: Neumann.

8. *Mértani rajz,* heti 2 óra. Planimetriai constructiók. Egyenes vonalu idomok főbb tulajdonságai; idomok szerkesztése, mérése, osztása; idomok átalakitása. Sikdiszitmények rajzolása és szinezése lapminták után. Kk. Horti H. rajz. geometria. Tanár: Sziráczky.

IV. osztály.

1. *Vallás,* heti 2 óra. Protestáns hit- és erkölcstan tekintettel a választó tanokra. Ének. Kk. Bereczky: Keresztyén hit- és erkölcstan. Tanár: Melis.

2. *Magyar,* heti 4 óra. A stilus általános és különös tulajdonságai. A verstan alapelemei. A gyakrabban előforduló polgári ügyiratok szerkesztése. A „Toldi" keletkezésének története, forrásai, tartalma, szerkezete, jellemei, nyelvezete. Kisebb prózai (elbeszélő, leiró, elmélkedő) olvasmányok fejtegetése. Néhány költemény s Arany „Toldi"-jából 4 ének emlékelve. Havonként két irásbeli dolgozat a végzett tananyag alapján. Kk. Négyesy: Stilisztika és Arany-Lehr: Toldi. Tanár: Saskó.

3. *Latin,* heti 6 óra. A) Olvasmány. Julius Caesar: De bello Gallico liber I-ből 10 fejezet. Ovidius Metamorphosisaiból Philemon és Baucis (könyvnélkül is), s Orpneus és Euridice. Ezzel kapcsolatban a hexameter. B) Nyelvtan. Az összetett mondat. Szótanulás, phrasisok gyüjtése és tanulása az olvasmány kapcsán. A nyelvtani anyag begyakorlására 12 latin és 18 magyar gyakorlat. Havonként két iskolai dolgozat. Kk. Dávid István. Rövid latin nyelvtan és rövid latin olvasó- és gyakorlókönyv II. r. Szentimrey J. és Székely István: Latin olvasókönyv Caesar, Curtius és Ovidius műveiből. Tanár: Mocskónyi.

4. *Német,* heti 3 óra. Alaktan ismétlése; mondattan főbb szabályai. Szórend. 24 gyakorlat és költemény forditása németből magyarra és viszont; elemzés. Két vers emlékelve. Havonként két irásbeli dolgozat. Kézik. Virányi Ignacz: Német nyelvtan és olvasókönyv. Tanár: Wünschendorfer.

5. *Történelem,* heti 3 óra. Magyarország története a mohácsi vésztől 1867-ig: az ország szétszakadása, a szabadsághar-

czok, a királyával megbékült nemzet a haladás utján, a mai Magyarorsz. megalakulása. Hazánk jelen állapota : természeti, közgazdasági, népességi, miveltségi viszonyai ; alkotmányos szervezete ; Horvátország ; a közös ügyek ; Ausztria. Kk. Dr. Szigethy L. Magyarok története, II. Tanár : Sárkány.

6. *Mennyiségtan*, heti 3 óra. Bevezetés az algebrába. Összeadás és kivonás egész számokkal. A negativ szám. A positiv és negativ számok összeadása, kivonása és szorzása. A hatvány. Kéttaguak négyzete és köbe. Számok négyzetének és köbének kiszámitása. Osztás és a törzsszámokra vonatkozó tételek. Legnagyobb közös osztó. Legkisebb közös többszörös. Elsőfoku egyenlet egy ismeretlennel. Kk. Kőnig—Beke : Algebra. Tanár : Sulek.

7. *Növénytan*, heti 3 óra. Az őszi flóra kiválóbb képviselői. A növénynek külső tagoltsága. A biologiai anyag megértésére szükséges chémiai ismeretek röviden. A növénynek szövet- és élettana. Az osztályozás elvei. Linné rendszere és a természetes rendszer s ennek keretében a növények négy köre. Növénygyüjtés. Kk. Szterényi Hugó : Növénytan a gymn. IV. oszt. számára. Tanár : Plenczner.

8. *Mértani rajz*, heti 2 óra. Planimetriai construktiók. A kör és legfontosabb tulajdonságai ; körök relativ helyzetei. Ellipsis parabola, hyperbola tulajdonságai, szerkesztése és érintőiről. Sikdiszitmények rajzolása és szinezése, fali lapminták után. Kk. Horti H. rajz. geometria. Tanár : Sziràczky.

V. osztály.

1. *Vallás*, heti 2 óra. A biblia könyveinek rendszeres ismertetése, eszméinek hit- és erkölcstani fejtegetése, összehasonlitása szemelvények alapján. Kiválóbb szakaszok olvastatása és megbeszélése. Enek. Kk. Batizfalvy—Bereczky : Bibliaismertetés. Károli : Szent biblia. Tanár : Melis.

2. *Magyar*, heti 3 óra. Szerkesztéstan. Történetirás, szónoklat, értekezés, leirás, levél tárgyalása megfelelő olvasmányokkal. Költői olvasmány : V. László, Walesi bárdok, Szondi két apródja, Tetemre hivás, Zách Klára, Báthori Erzsébet, Ágota kisasszony, Kádár Kata. Mindezek könyvnélkül is. A ballada és románcz. Szerkezet és előadás. Havonkint 1 irásbeli dolgozat. Kk. Riedl : „Retorika“ és Greggus—Beöthy : „Magyar balladák“. Tanár ; Wünschendorfer.

3. *Latin,* heti 6 óra. Kk. M. Tullii Ciceronis or. selectae XIII. er. St. Dávid, Szemelvények Ovidiusból ed. Csengeri János, Cserny—Dávid Latin Stilusgyakorlatok I. r. VI. kiadás. Ciceróból Oratio pro Archia, De imp. Cn. Pompeii, ez utóbbiból nehány fejezet könyvnélkül is. Ovidiusból: Ovidius önéletrajza, Orpheus és Eurydice, Orpheus halála. Euander és Carmenta Latiumba érkezése, Hercules és Cacus, Róma alapitása, Remus halála. A rómaiak és sabinok kibékülése. A Fabiusok veszte. Ujév napja. Terminalia, Liberalia, Cerealia, Quinquatrus maiores, Quinquatrus minores. Nagyobbrészt könyvnélkül is. Hetenként egy-egy órán forditás magyarról latinra a nyelv- és mondattan ismétlésével, 2 hetenként iskolai dolgozat. Tanár: Liska.

4. *Görög,* heti 5 óra. Kk. Curtius—Ábel—Pozder K. Görög nyelvtana. Alak- és mondattan. Görög elemi olvasókönyv Curtius nyelvtanához szerk. Schenk K., ford. Ábel Jenő, rend. Vajda Károly IV. k. Az attikai nyelvjárás alaktana a (mi) végü igékig. Olvasmányul s forditásul 71 gyakorlat az olvasókönyvből, köztük aesopusi mesék s kisebb elbeszélések. Kèthetenkint iskolai dolgozat. Tanár : Liska.

5. *Német,* heti 3 óra. Kk. Aurbacher: „Ein Volksbüchlein", Kohlbach: „Heine, Uhland, Lenau, költeményeiből" és Orosz: „Stilusgyakorlatok." 11 prózai olvasmány forditása és elemzése; Heine 6, Uhland 2, Lenau 5 költeményének forditása, ezzel kapcsolatban a három költő életrajza. 10 stilusgyakorlatnak németre való forditása. Kéthetenként egy iskolai irásbeli dolgozat. Tanár: Wünschendorfer.

6. *Történelem,* heti 3 óra. Az ó-kor története, a keleti népek, a görökök, Macedonia s a rómaiak 476-ig Kr. u. Kk. Dr. Szigethy L. Egyetemes történet I. Tanár: Sárkány.

7. *Mennyiségtan*, heti 3 óra. A) Algebra. Elsőfoku egyenletek több ismeretlennel. Négyzetgyök és a másodfoku egyenlet megoldasa. Köbgyök. Számolás gyökmennyiségekkel. B) Geometria. Az egyenesek fekvése a sikban, Sikidomok összevágása, hasonlósága és területe. Kk. Mocnik—Schmidt: Algebra, Lutter: Mértan, Tanár: Neumann.

8. *Állattan,* heti 3 óra, Általános állattan. Az állati test szerkezete és élete, tekintettel az emberre. Az állati szervek és szervrendszerek leirása. A hét állattörzs és főbb osztályaik illetőleg rendjeik, kiváló tekintettel a Magyarországon élő közönsége-

sebb s fontosabb fajokra és földrajzi elterjedésükre. Kk. Szterényi Hugó: Állattan az V-ik osztály számára Tanár: Pleniczner.

9. *Görögpótló magyar,* heti 3 óra. Görög és magyar epikai költészet. Ilias Odyssea, Murányi Venus, Szigeti Veszedelem. Kemény János. Görög és magyar történetirás: Herodotos, Bethlen, Kemény, Cserei, Apor élete és irodalmi működése. Kk. Kempf. Homeros Iliasa és Odysseája. Geréb: Szemelvények Herodotosból, és Badics: Magyar irodalmi olvasókönyv I. r. Tanár: Udvardy.

10. *Görögpótló rajz,* heti 2 óra. Egyszerü stereometriai testeknek és összetételeinek szemlélet alapján való rajzolása, körrajzban és árnyekolva. Különféle stilü ékitmények rajzolása és szinezése fali lapminták után. Tanár: Sziráczky.

VI. osztály.

1. *Vallás,* heti 2 óra. Az egyház története megalakulásától napjainkig tekintettel a tan, istentisztelet és alkotmány fejlődésére. Egyes kiváló alakok, különösen az ujkor nevezetesebb áramlatainak jellemzése és méltatása. Ének. K. k. Bereczky: A keresztény egyház története. Tanár: Melis.

2. *Magyar,* heti 3 óra. Széptani és lélektani alapfogalmak: művészetek és osztályozásuk; verstan és költeménytan megfelelő olvasmányokkal. „Julius Caesar" részletes tárgyalása és Shakespea e drámáinak technikája. Havonkint irásbeli dolgozat. K. K. Kapossy: „Magyar poétika." Shakespeare: „Julius Causar". Tanár; Wünschendorfer.

3. *Latin,* heti 6 óra. Livius XXII-ből 66 fejezet. Egyes részek könyvnélkül is. Verg. Aen. I. 1—209, 412 végig. II. 1—104-ig — I. 50—209 könyv is. Havonkint 2 dolgozat. Kk. Szabó Gy. J. Liviusból szemelvények. — P. Verg. Mar. Aeneis ed. Geyza Némethy. — Cserny Dávid Lat. stilgyakorlatok II. r. 5 kiadás. — Sulcz—Dávid. Latin nyelv- és mondattan. Tanár: Kutlik.

4. *Görög,* heti 4 óra. Attikai alaktan befejezve. A mondattan legfontosabb részei az olvasmányokkal kapcsolatban. Xenophonból 4 szakasz. Az anthologiából 17 lyrai költemény. 6 könyvnélkül is. Az olvasási gyak. könyvből a nyelv és mondattan begyakorlására egyes válogatott részletek. Havonkint 2 isk. dolgozat. Kk. Curtius—Ábel—Pozder: Görög nyelv és mondattan. Schenkl Ábel—Vajda: Görög elemi olvasókönyv. Xenophon szemelvények.

Dr. L. Keczer Gézától. Authelogia lyrica Graeka Dr. L. Keczer Gézától. Tanár: Kutlik.

5. *Német*, heti 3 óra. Kk. Heinrich: Német balladák és romanczok I. II. és Német olvasókönyv II. r. Endrei: Stilusgyakorlatok. A német ballada eredete és történeti fejlődése. Bürger, Goethe, Schiller élete. Költői olvasmány: Bürgernek egy, Goethének 9, Schillernek 4 balladája, több prózai olvasmány és forditási gyakorlat. Havonként két irásbeli dolgozat. Tanár: Wünschendorfer.

6. *Történelem*, heti 3 óra. A középkor és az ujkor története Magyarország történetével kapcsolatosan 1648-ig: a nemzeti államok megalakulása, a középkori intézmények kifejlődése, a keresztes háboruk, a papság és császárság küzdelmei; az egyház egységének felbomlása, a királyi hatalom emelkedése; a renaissance s a felfedezések; a reformáczió és ellenreformáczió. Kk. Dr Szigethy L. Egyetemes történet, II. Tanár : Sárkány.

7. *Mennyiségtan*, heti 4 óra. A) Algebra. A hatványozás általánositása. Briggs-féle loganithmusok és alkalmazások. Az arithmetikai és véges geometriai haladvány. B) Geometria. A kör kerülete és területe. Goniometria, trigonometria. Kk. Mocnik-Schmidt Algebra, Lutter: Mértan és Lutter: Logarithmusok. Tanár: Neumann.

8. *Ásványtan és vegytan*, heti 3 óra. Ásványok leirása alaki, physikai és chemiai tulajdonságok szerint, kitérve gyakorlati hasznukra. Az ásványokon mesterségesen előidézhető változások. Kristályrendszerek. A már szerzett chemíai ismeretek kibővitése. Elem, vegyület, keverék, bázis, sav és só fogalma, mesterségesen előállitott sók, gyakorlati értékük. Chemiai átalakulások, chemiai egyenletek s egyszerübb stoechiometriai feladatok megoldása. Legfontosabb széntartalmu ásványok és vegyületeik. Égés, korhadás, rothadás. A föld felszinének változásait előidéző tényezők : a viz és a vulkanizmus. Kövületek. Legnevezetesebb üledékes és erruptiv kőzetek tárgyalása. A geologiai korszakokról röviden Kk. Szterényi Hugó: Ásványtan és chemia és Szterényi H.: Kristályminták. Tanár: Plenczner.

9. *Görögótló magyar*, heti 3 óra. A görög irodalomtörténet tárgyalása a drámáig. Görög lyrai szemelvények kapcsolatosan a magyar klassikus költői iskolával. Antigone részletes fejtegetése Kkv. Jebb. A görög irodalom története. Kincs Gyula : Szemelvé-

nyek a görög és magyar lyrából. Sophokles—Csiky: Antigone. Tanár: Mocskónyi.

10. *Görögpótló rajz*, heti 2 óra. Testcsoportok rajzolása szemléleti uton, árnyékolva különféle modorban. Sikdiszitmények rajzolása Várday fali mintái után. Tanár: Sziráczky.

VII. osztály.

1. *Vallás*, heti 2 óra. A protestáns egyház története megalakulásától napjainkig. Főbb szereplő alakok nemzeti és vallási szempontból jellemzése. Törvények, kir. rendeletek olvastatása és magyarázása. Ujabb egyházi mozgalmak ismertetése és méltatása. Ének Kk. Batizfalvy: A magyarországi protestáns egyház története. Tanár: Melis.

2. *Magyar*, heti 3 óra. A magyar nemzeti irodalom történeti ismertetése, Kisfaludy Károlyig. Beöthy Zsolt kézikönyvének I. része alapján. Ezzel kapcsolatban irodalmi olvasmányok. Havonkint irásbeli dolgozat. Tanár: Udvardy.

3. *Latin*, heti 5 óra. Kk. C. Sallusti Crispi de bello Jugurthino liber e. Petr. Vergilius Aeneis ed. G. Némethy; M. Tullii Ciceronis or. selectae XIII. ed. Se. Dávid; Cserny—Dávid Latin Stilusgyakorlatok III. rész. Dr. Cserép József, római régiségek és római irodalom történet vázlata. Sallustiusból a Jugurtha elleni háboru 1—54 fejezet, itt-ott könyvnélkül (10, 14, 41, 42 fejezet.) Az Aeneisből a VI. ének s a VIII-ik énekből 608—731 sor (Aeaes pajzsa). Ciceróból or. in Cat. I. részben könyvnélkül is. Az irodalomból a tárgyalt irók élete s művei, a régiségtanból, a város alapitására, nevezetességeire, alkotmány, lakosság, kormányforma, s főbb tisztviselőkre vonatkozó részek. Hetenként 1 órán forditás magyarból latinra, itt-ott ex abrupto forditás a classikusok nem tárgyalt részeiből. Nyelvtan. Mondattan ismétlése. Két hetenként iskolai dolgozat, felváltva latin és magyar szöveg forditásával. Tanár: Liska.

4. *Görög*, heti 5 óra. Az ion nyelvjárás alaki külömbségei. Megfelelő tárgyi bevezetés után az Odysseiából a 9 a) és b) s a 20 és 21-ik, Herodotosból az 5, 6, 7 és 8-ik szemelvény. Havonkint 2 iskolai dolgozat. Kk. Csengeri János: Homeros Odysseia. Dávid István: Herodotos müvéből való szemelvények. Tanár: Mocskónyi.

5. *Német* heti 3 óra. A német irodalom ismertetése a re-

formáczióig nagy vonásokban. Olvasmányul egy vigjáték. Irodalomtörténeti olvasmányok a végzett tananyag köréből, németből magyarra és viszont. Kk. Heinrich: Lehr. u. Lesebuch III. r. Lessing: Minna von Barnhelm és Endrei: Stilusgyakorlatok. Tanár: Wünschendorfer.

6. *Történelem*, heti 3 óra. Az ujkor története Magyarorsz. történétével kapcsolatban 1648-tól 1883-ig: a korlátlan monarchia a felvilágosodás, a franczia forradalom s I. Napoleon, a szent szövetség s az alkotmányosságért folytatott harczok, olasz és német egység, a keleti kérdés, a hármas szövetség. Európa és Amerika államainak jelen állapota. Kk. Dr. Szigethy L. Egyetemes történet, III. Tanár: Sárkány.

7. *Mennyiségtan,* heti 3 óra. A) Algebor: A kamatos kamat és járadék számitás. A végtelen geometriai haladvány, kapcsolatban a szabatos tizedes törtekkel. A másodfoku egyenlet elmélete. A másodfoku függvény szélső értékei. B) Geometria: A pont coordinátái. Két pont távolságának meghatározása. Egyszerübb algebrai kifejezések graphikus ábrázolása. Stereometria. A hasáb, gula, henger, kup és gömb felszine és köbtartalma. Kk. Mocnik—Schmidt: „Algebra", Lutter „Mértan" és Lutter „Logorithmusok" Tanár: Neumann.

8. *Természettan,* heti 4 óra. Mechanika, hangtan, fénytan, (a fényinterferenczia tüneményekig.) Kk. Vágner Alajos: Physika. Tanár: Sulek.

9. *Görögpótló magyar,* heti 3 óra. A görög irodalom története a legrégibb időktől Nagy Sándorig. Thukydides történeti művének behatóbb ismertetése. Demosthenes miut szónok, olynthusi beszédei. A magyar történetirás és szónoklat története. Buday Ézsaiás, Kölcsey Ferencz, gr. Teleky József, Szalay Laszló és Salamon Ferencz életrajzai és műveikből kiszemelt olvasmányok. Kk. Schill Salamon: Görög irodalomtörténet. Szilasi Mór: Szemelvények Thukydidesből, Télfi: Demosthenes beszédei. Badics Ferencz: Magyar irodalmi olvasókönyv III. rész. Tanár: Saskó.

10. *Görögpótló rajz,* heti 2 óra. Az épitészet körébe tartozó diszitmények rajzolása, festése és árnyékolása; diszitési tárgyak rajzolása és szinezése. Tanár: Sziráczky.

VIII. osztály.

1. *Vallás,* heti 2 óra. Protestáns hit- és erkölcstan tárgya-

lása, tekintettel a bibliára és az életre. Ének Kk. Bancsó: Keresztény hit- és erkölcstan. Tanár: Melis.

2. *Magyar,* heti 3 óra. A magyar nemzeti irodalom történeti ismertetése Kisfaludy Károlytól, Beöthy Zsolt kézikönyvének II. része alapján. Ezzel kapcsolatban irodalmi olvasmányok. Havonkint irásbeli dolgozat. Tanár: Udvardy.

3. *Latin,* heti 4 óra. A mondattan alkalmi ismétlése. Horatius ódák I. 1, 2, 3, 4, 14, 22, 37; II. 2, 3, 10, 14; III. 1, 6; IV. 3. Epod. I. 1. Sat. I. 9. Ad Pisones 1—86, a drámáról szóló rész fejtegetése, szemelvények. Tacitus: Annales 1—5, 9—11, 24—28; Cicero: De officiis l. 1—18. Irodalomtörténet, különös tekintettel a tárgyalt irók jellemzésére. Régiségtan folytatva. Havonként 1 irásbeli dolgozat (felváltva forditás latinból és magyarból). Tk. Szemelvények P, C. Toeitus Annaleséből, magy. dr. Schmidt Attila. Horatii opera, ed. Geyza Némethy; Cicero: Dr. Offic. ed. Holub és Köpesdy. Leffler: A római nemzeti irod. története és Cserép: Római régiségek. Tanár: dr. Nemes.

4. *Görög,* heti 4 óra. Olvasmányul szolgált megfelelő tárgyi bevezetés után az Iliasból a 8, 9, 10, 11, 13 és 22-ik szemelvény a homerosi reálék összefoglalásával; Platonból Kriton és Phaidon, s ezekkel kapcsolatban a görög bölcsészet Plátóig. Havonkint 2 iskolai dolgozat. Kk. Csengeri János: Homeros Iliasa. Simon József Sándor; Szemelvények Platonból. Tanár: Mocskonyi.

5. *Német,* heti 3 óra. A német irodalom története a reformácziótól; részletesen Goethe és Schiller működése, lehetőleg németül. Schiller „Tell"-jéből több felvonás s forditások németre. Kk. Heinrich „Lehr und Lesebuch" III. rész. Schiller „Tell" és Schwartz „Forditási gyakorlatok." Tanár: Udvardy.

6. *Történelem,* heti 3 óra. A magyar nemzet története az őskortól 1867-ig, fő tekintettel az állami élet fejlődésére. Befejezésül hazánk közgazdasági, mivelődési s politikai jelen állapota. Kk. Dr. Mangold L. A magyarok oknyomozó története. Tanár: Sárkány.

7. *Mennyiségtan,* heti 2 óra. A) Algebra: Kapcsolástan. Binomiális tétel. Az algebra összefoglaló áttekintése. B) Geometria: A gömbháromszögtan cosinus tétele és ennek alkalmazása a geographiai helyek távolságának meghatározására. A geometria összefoglaló áttekintése. Kk. Mornik—Schmidt: Algebra, Lutter: Mértan, Lutter: Lugarithmusok. Tanár: Sulek.

8. *Természettan,* heti 4 óra. A fénytanból a fényinterferenczia tünemények, a kettős törés és sarkitás. Hőtan. Electromosság és mágnesség. A kosmographia elemei. Kk. Vagner Alajos: Physika. Tanár: Sulek.

9. *Bölcsészet,* heti 3 óra. A lélektan és logika vázlatosan. Kk. Szitnyei Elek lélektana és logikája. Tanár: Benka.

10. *Görögpótló magyar,* heti 2 óra. Az ó-görög élet vázlatos ismertetése után a bölcsészet és müvészet az „Utasitások"-ban megszabott módon és terjedelemben — reprodukcziók nélkül. Három irásbeli dolgozat. Kk. Geréb: A görög vallás és müvészet. Alexander: Platon és Aristoteles. Tanár: Melis.

11. *Görögpótló rajz,* heti 2 óra. Az emberi test egyes részeinek rajzolása körrajzban és árnyékolva, utóbb teljes alak többféle modorban, lapminták és föszminták után. Tanár: Sziráczky.

B) Önkéntes tanulmányok, vállalatok. Egyleti élet.

1. Egészségtan, heti 2 órában. Erismann és Schermann Kk. nyomán szabad előadásban tanitotta e tárgyat dr. Belopotoczky György községi orvos. Önkéntes hallgató volt a VII-ből 31, a VIII-ból 9 tanuló. Az ősszel fellépett tifus járvány és az orvosi karban előállott személyes változások miatt az előadások csak karácsony előtt voltak megkezdhetők.

2. A „Vajda-Önképzőkör", mely már ötvennyolcz éve fennáll, szept. 24-ikén alakult meg Benka Gyula igazgató-tanár elnöklete mellett. Belépett megnyitáskor 60 tag. Lassankint e szám nyolczvanra emelkedett. Tisztviselői karát, saját kebeléből következőleg alakitá meg: alelnök-titkár lett Zvarinyi Szilárd VIII., jegyző: Vadász Károly VIII., „Zsengék" szerkesztői: Lakos János és Herczegh József VIII., levéltáros: Dérczy László VIII., könyvtárosok: Liebmann Vilmos és Lászlóffy László VIII., pénztáros: Marti János VII., laptárosok: Zámbori Lajos és Jakubik József, VII. o., végül ellenőr: Tárnok István VII. o. tanuló. Tartott a kör 1 alakuló, 2 disz, 24 rendes ülést s egy zártkörü gyászünnepélyt. A rendes üléseken elhangzott 58 szavallat, 26 felolvasás; beérkezett 4 munka (vers valamennyi) a rájok vonatkozó 4 birálattal, s végre: 2 szabad előadás.

A kör kőnyomatu lapjában, a „Zsengék"-ben közlésre került 25 prózai és 30 verses munka. Nyilvános diszülést tartott a kör 1904. január 16-án a diszteremben, a tanulói daloskör közreműködésével. Megünnepelte továbbá ugyancsak nyilvános diszülésben a tornacsarnokban márcz. 15-ikének 56-ik évfordulóját, a közönség lelkes érdeklődése mellett. Mind két ünnepély bevételének legnagyobb részét a kör a helyben létesitendő Kossuth-szobor alapjára adta.

Mind a két diszülésen Benka Gyula igazgató-tanár, mint a Kör elnöke mondott megnyitó beszédet. Márczius 15-ikére alkalomszerü prózai és verses pályázatot hirdetett a kör oly czélból, hogy mindkettőnél az aránylag legjobb bevétessék az ünnepi müsorba. A biráló bizottság a próza jutalomdiját, 10 koronás aranyat, Ngs Haviár Dániel ügyvéd és felügyelő urnak köszönettel vett ajándékát, a beérkezett 5 pályázat közül a Stiefelmayer Ádám VII. o. tanulóénak itélte oda. Saját pénztárából pedig 10 koronával jutalmazta Zvarinyi Szilárd VIII. o. tanulónak verses müvét, a beérkezett 6 pályamü közül. A kör tiszta vagyona évzártakor pénzben 221 k. 88 f. A „Zsengék" pénztáráé 105 k. 47 f. Ez összegek takarékpénztárilag kezeltetnek. A könyvtári gyarapodás ez évben 5 mű és több bekötött folyóirat. A könyvtár évet záró vizsgálásakor találtatott 698 mű, 1086 kötetben. Máj. 7-én tartotta meg a „Vajda-Önképzőkör" évet záró ülését, mely elhunyt nagy koszorus irónknak, Jókai emlékének szenteltetett.

3. Francz ia nyelv tanitására a tanulók csekély érdeklődése miatt a kedvezően kinálkozó jó alkalom daczára ez évben nem került a sor.

4. Gyorsirás, két csoportban heti 1—1 óra kezdők és haladók számára. 34 kezdő és 10 haladó tanuló tanulta a levelező gyorsirást, illetőleg a vitairást a Gabelsberger—Markovics módszere szerint; kézikönyvül szolgált Forrai Soma: Levelező gyorsirása és vitairása. Évi tandij volt 8 korona. A gyorsirók körének tisztviselői: Baghy József VIII. o. ifjusági elnök, Tóth Pál VII. o. pénztáros és jegyző, Uhliar Pál VII. o. könyv- és levéltáros. A gyorsirókör tagja volt a fővárosi országos egyesületnek, járatott szaklapokat, tartott két felolvasó gyülést, rendezett házi versenyeket. Tanár: Saskó.

5. A tanulók dalosköre (cantus). A főgymnasium összes osztályaiból önkéntesen vállalkozók ez évben 104 tagból álló tanulói vegyes karrá szervezkedtek. Ezen dalkar tanári vezetés mellett gyakorolta az összhangzatos éneklést heti 2—3 órában s kellő előkészület után többször bemutatta az elért sikert az iskolai ünnepélyeken. Az előző években betanult alkalmi énekek ujból való begyakorlása mellett ez évben a következő müdalok betanulásával foglalkozott a dalkar: Bucsu. Bátori Lajostól. Hazámhoz. Sz. Nagy Józseftől. Induló Bellmanntól. Kossuth Lajos azt izente . . . Deák G. átiratában. Tanár: Lévius.

6. A szabadkézi rajzra 18 tanuló járt, heti 3 órában. Évi dijban fizettek fejenkint 12 koronát. Tanár: Sziráczky.

7. Disztornászok 70 főnyi csapata junius 1-én tartott kerti mulatságon mutatta be gyakorlottságát, versenyezvén mászásban, függeszkedésben, sikfutásban és a játékok különböző nemeiben. A verseny győztesei az Évi események czimü fejezetben vannak alább felsorolva.

8. Tanulók segélyző egyesülete. Ez évi alakuló gyülését 1903. szept. 4-én tartotta meg Sárkány J. tanár elnöklete mellett, melyen tisztviselőkül megválasztattak: Zvarinyi Szilárd VIII. o. t. jegyzőül, Demeter István VIII. gondnokul, Kottász Zoltán VII. és Tárnok István VII. péztárosokul; majd az egyes osztályok és a tanitóképzősök saját kebelükből 3—3 választmányi tagot választottak. A választmány kétszer (szept. 29 és febr. 4) tartott ülést, mely alkalommal határozott a segélyezés végett beérkezett kérvények felett; e határozatai szerint, a tanári kar jóváhagyása után, 66 tanuló 799 korona segélyt kapott, továbbá az egyesület szótár készletéből 11 tanulónak 15 darabot adott ki a f. tanévben való használatra. (A segélyzettek névsora a jótéteményesek közt alább).

Az egyesület jövedelmét rendes bevételei mellett Dobos Adolf táncztanitó ur 30 kor. adománnyal gyarapitotta, kinek szives adományáért e helyen is az egyesület hálás köszönetét nyilvánitjuk. A f. é. bevétel jun. hó 17-ig 1858 k. 19 f., a kiadás 799 k. 40 f. volt; a tőkésitett vagyon 10277 k. 62 f.

9. A vivást a lefolyt tanévben tanulta heti 2 órában, 26 tanuló. Kardvivási leczke és felszerelés dijában fizetett a tanulók mindenike 22 koronát, melyből 2 korona az iskola vivó felszerelésének fentartására volt forditva. Tanár: Oláh.

10. Protestáns egyházi fiók-gyámintézet. Ezen intézmény az előbbi évekhez hasonlóan az idén is megalakult szeptember hónapban 301 taggal Udvardy Sándor tanár elnöklete alatt. A tagok buzgóságáról tesz tanubizonyságot, hogy a felajánlott 249 koronányi összeget rendes időre mindenki befizette. Jegyzőnek megválasztotta az egyesület Zvarinyi Szilárd VIII. o. tanulót, pénztárnokul Neumann István I., Pokorny Béla II., Szekera Pál III., Csuthy Lajos IV., Ravasz Ferencz V., Micsinay Dezső VI., Tóth Pál VII., Krcsmárik László VIII. osztályu s Molitorisz Jenő tan. képzőbeli tanulókat, kiktől a befizetett összegeket Demeter István VIII. o. t. szedte be. Ezenkivül minden osztályból két-két tag képezte az egyesület választmányát. Tartott a gyámintézet az év folyamán három gyülést, részint a folyó ügyek végzése, részint a segélykiosztás végett. A protestáns egyházi és közmüvelődési érdekeket az előző évi maradvány hozzácsatolásával a folyó évben mintegy 270 koronával segitette elő; még pedig 70 k. juttatott az evang. egyetemes gyámintézetnek, 25 K a Leopoldianumra, 50 K. a pesti prot. árvaháznak, 35 K. a rozsnyói ev. árvaháznak, 36 K. kehelyre a nagyszénási ev. gyülekezetnek, 15 K. a somkuti ref. gyülekezetnek templomépitésre.

A TANÁROK HETI MŰKÖDÉSÉNEK

TÁBLÁS KIMUTATÁSA.

Sor	Nevek	Osztályok, tantárgyak,			
		I.	II.	III.	IV.
1	Benka Gyula igazgató-tanár.	—	—	—	—
2	Kutlik Endre osztályfő a VI-ban	—	—	latin 6	—
3	Lévius Ernő bejáró zenetanár.	összhangzatos			
4	Liska János osztályfő az V-ben	—	—	—	—
5	Melis János vallástanár.	vallás 2	vallás 2	vallás 2	vallás 2
6	Mocskónyi József osztályfő a IV-ben	—	—	—	latin 6
7	Dr. Nemes Béla rendes tanár.	latin 6	—	német 4 magyar 4	—
8	Neumann Jenő osztályfő a III-ban.	számtan 4	—	számtan 3 term. földr. 2	—
9	Oláh Miklós tornatanár.	torna 2	torna 2	torna 2	torna 2
10	Plenczner Lajos osztályfő a II-ban.	földr. 3 term. 2	földr. 3 term. 2	—	növény- tan 3
11	Sárkány Imre rendes tanár.	—	—	történet 3	történet 3
12	Saskó Samu osztályfő az I-ben.	magyar 5	latin 2	—	magyar 4
13	Sulek József osztályfő a VIII-ban.	—	számtan 4	—	számtan 3
14	Sziráczky Gyula rajztanár.	rajz 2 szépirás 1	rajz 3 szépirás 1	rajz 2	rajz 2
15	Udvardy Sándor osztályfő a VII-ben	—	magyar 5	—	—
16	Wünschendorfer Aladár helyettes tanár.	—	—	—	német 3
	Az osztályok heti órái:	28	28	28	28

ezekre eső heti órák V.	VI.	VII.	VIII.	Heti órák összege
—	—	—	bölcsészet 3	3
—	latin 5 görög 5	—	—	16
éneklés vezetője				3**)
latin 6 görög 5	—	latin 5	—	16
vallás 2	vallás 2	vallás 2	vallás 2 görögpótló 2	18
—	görögpótló 3	görög 5	görög 4	18
—	—	—	latin 4	18
mennyiségtan 3	mennyiségtan 4	mennyiségtan -	—	19
torna 2	torna 2	torna 2	torna 2	16
állattan 3	ásványtan 3	—	—	19
történet 3	történet 3	történet 5	történet 3	18
—	—	görögpótló 3	—	18
—	—	természettan 4	term. 4 mennyiségtan 2	17
rajz 2	rajz 2	rajz 2	rajz 2	20
pótmagyar 3	—	magyar 3	magyar 3 német 3	17
magyar 3 német 3	magyar 3 német 3	német 3	—	18
35*)	35*)	35*)	34*)	251

JEGYZET.

Az 1. és 3. alatt nevezett tanárok a tanitóképzőben adnak megfelő heti óraszámot.

*) Mint önkéntes vállalkozás a végösszegből levonandó

**) Mint nem mindenkire kötelező heti óra a végöszszegbe nincs beszámitva.

))*)*) Az V. VI. VII. VIII. osztálybeliek heti óra száma, egyenként 30—31, mert vagy a görögöt vagy a pótló tárgyakat hallgatják különkülön

IV.

Magyar stilfeladványok.

V. osztály.

Tanár : Wünschendorfer.

1. A „Walesi bárdok“ fejtegetése. 2. Historia est magistra vitae. 3. Szondi halála (összehasonlitás három olvasmány alapján). 4. Definitiók és divisiók (Példák). 5. Deák fölirati beszédének gondolatmenete. 6. Mirə van szüksége a jó szónoknak ? 7. „Szilágyi és Hajmási“ népballada tartalma és szerkezete. 8. Gondolatok a tanév végén (Levél).

VI. osztály.

Tanár : Wünschendorfer.

1. Minden órádnak leszakaszd virágát. (Elmélkedés). 2. Julius Caesar történeti alapja. 3. A költészet hatása az emberre. 4. Brutus jelleme. 5. Vörösmarty „Kis gyermek halálára“ cz. elegia széptani méltatása. 6. A népköltészet tárgyairól. 7. Párhuzam Petőfi „Szeptember végén“ és Illyés B. „Méla csönd“ cz. költ. közt. 8. Minden csak jelenés: minden az ég alatt, mint a nefelejts, elenyész. (Berzsenyi).

VII. osztály.

Tanár: *Udvardy.*

A hazáért egyszer lehet meghalni, a javán munkálni egy életen át kell. — A magyarok eredete a nyelvészet világánál. — Tiszteld atyádat és anyádat. — Balassa Bálint költeményeiről. — A kurucz költészetről általában, különös tekintettel e költészet történeti hátterére. — Erény tanu nélkül gyakorolva a legmagasztosabb, mire ember képes. (Széchényi). A munka legszebb rendeltetése az embernek. — Segits magadon, az Isten is megsegit.

VIII. osztály.

Tanár: *Udvardy.*

Deák Ferencz élete és müködése. — Elmélkedés Bajza e sorai felett: „Lenni kell egy jobb hazának, itt vagy más bolygó tekén" stb. — Mi volt a magyarok elégületlenségének oka, „Bánk-bán" szerint? — Katona „Bánk-bán"-jának jellemeiről. — Gazdagabb leszesz, ha a legyent apasztod, mintha a vagyont növeszted. — Párhuzam a keresztes háboruk és Amerika felfedezése közt. A regény és dráma összehasonlitása. — A szalmaláng hamar ellobban.

V.

Taneszközök évi gyarapodása.

A) A főgymnasiumi könyvtár.

Aischylos tragédiái. 1 k. 1 db.
Ammon, Christoph: Christliche Sittenlehre. 1 k. 1 db.
Az aradi kereskedelmi és iparkamara jelentése. 1 k. 1 db.
Bacchylides költeményei. 1 k. 1 db.
Balassa József: A magyar helyesirás szabályai. 1 k. 1 db.
„ „ A magyar nyelvjárások. 1 k. 1 db.
Balogh Pál: A népfajok Magyarországon. 1 k. 1 db és térkép-melléklet.
Bánfi Zsigmond: A franczia dráma fejlődése. 1 k. 1 db.
Barabás: Vas Gereben élete. 1 k. 1 db
Béranger's Lieder. 1 k. 1 db.
Böckh Hugó dr.: Geologia. 1 k. 1 db.
Brehm Alfréd: Az állatok világa. III. és IV. k. 2 k. 2 db.
Bougand Emil: A kereszténység és korunk. 1 k. 1 db.
Böngérfi Ilona: A vallásos édes anya. 1 k. 1 db.
Buffon: Allgemeine Naturgeschichte. 1 k, 1 db.
Caesaris, C. Julii, commentarii de bello Gallico. 1 k. 1 db.
Ciceronis, M. Tullii, opera 8 k. 8 db.
Corneille Péter: Cid 1 k. 1 db.
Curie, Alme. Untersuchungen über die radioactiven Substanzen 1 k. 1 db.
Dávid István: Latin olvasókönyv. 1 k. 1 db.
Debreczeni Márton költői művei. 2 k. 2 db.
Eötvös József br. Gondolatok. 1 k. 1 db.

Eötvös József br. Kisebb politikai czikkek. 1 k. 1 db.
„ „ „ Költemények, szinművek. 1 k. 1 db.
„ „ „ Levelek, életrajz. 1 k. 1 db.
„ „ „ A nemzetiségi kérdés. 1 k. 1 db.
Az épitőművészet története. I. Ókor. 1 k. 1 db.
Erdélyi Pál : Kurucz költészet. 1 k. 1 db.
Fekete Lajos: Népsserü erdészeti növénytan, 1 k. 1 db.
Flammarion Camille : Urania, 1 k. 1 db.
Franczia nyelvmester, 1 k. 1 db.
Gaal Mózes: A kegyelemkenyér, 1 k. 1 db.
„ „ Rendszeres magyar nyelvtan, 1 k. 1 db.
„ „ Az utolsó lantos, 1 k. 1 db.
Gáspár Ferencz: Hét év a tengeren, 1 k. 1 db.
Geduly Lajos: Karácson est, 1 k. 1 db.
Goedeke Karl: Grundriss zur Geschichte der deutschen Dichtung, 1 k. 1 db.
Goethe's: Gedichte, 1 k. 1 db.
Gömör—Kishont vármegye 1 k. 1 db.
Gray Anerew: Lehrbuch der Physik, 1 k. 1 db.
Gross—Greguss : Bölcsészeti jogtudomány, 1 k. 1 db.
Haberern Jonathan : Aristoteles Ethikája 1 k 1 db.
Hand Ferdinand: Lehrbuch des lateinischen Stils. 1 k. 1 db.
Héjas—Marczell: Körültekintés néhány külföldí meteorologiai intézétben, 1 k. 1 db
Héjas Endre: A léghajó a tudomány szolgálatában, 1 k. 1 db.
Headon Hill: Um eines Haares Breite, 1 k. 1 db.
Heine: Dalok könyve 1 k. 1 db.
Heinrich Gretschel dr. Lexicon der Astronomie 1 k. 1 db.
Heller: A physika története II. k. 1 k. 1 db.
Q. Horatii Flacci opera, 2 k. 2 drb.
Horváth Lajos : A szép Forgách Zsuzsanna, 1 k. 1 db.
Hutyra Ferencz: Állategészségügyi évkönyv az 1901. évre, 1 k. 1 db.
„ „ „ „ „ 1900. „ 1 k. 1 db.
Jahn, Dr. G. A.: Aufgaben aus der Geometrie, Astronomie und Physik, 1 k. 1 db.
Jelentés Békés és Biharvármegyék selyemtenyésztésének állapotáról 1902-ben, 1 k. 1 db.
Jelentés a selyemtenyésztés állapotáról az 1901. évben 1 k. 1 db.
Jókai Mór : Ha az ellenzék többségre jut. (Programbeszéd), 1 k. 1 db.
Kalvin János: A keresztény vallás alapvonalai 1 k. 1 db.

Jmmanuel Kant's sämmtliche Werke, 12 k. 13 db.
Kazinczy Ferencz, Válogatott munkái 1 k. 1 db.
Kazinczy Ferencz munkái: Szép literatura, 1 k. 1 db.
Kenedi Géza: Lőporffist. 1 k. 1 db.
Kisfaludy Károly: Válogatott munkái, 1 k. 1 db.
Kísfaludy Sándor munkái, 1 k. 1 db.
A Kisfaludy-társaság évlapjai 1991—1902., 1 k. 1 db.
Kiss Lajos: Latin gyakorlókönyv. 1 k. 1 db.
Kiss Lajos Schenkl: Görög olvasókönyv, 1 k. 1 db.
Kölcsey Ferencz válogatott munkái, 1 k. 1 db.
Konkoly Thege Miklós: Tanulmányok a trieszti meteorologiai obszervatóriumban, 1 k. 1 db.
Konkoly Thege Miklós: Körültekintés nehány nyugat európai obszervatoriumban, 1 k. 1 db.
Kossmann Henrich: Lehrbuch der Mechanik, 1 k. 1 db
Kovács Gábor dr. A miskolczi ev. ref. főgymn. története, II. rész 2 k. 3 db.
Kraemer Hans: Weltall und Menscheit III. és IV. kötet 2 k. 2 db.
Krisztinkovich Ede: Birtokrendezések, 1 k. 1 db.
Le-Play: A munkás viszonyok reformja, 1 k. 1 db.
Littrow: Anleitung zur höheren Mathematik, 1 k. 1 db.
Lestyánszky Sándor — Lenky István: Magyar mezőgazdasági közigazgatás, 1 k. 1 db.
Longfellow, Henry Wadszvorth: Hiarvatha, 1 k. 1 db.
Megyarország állami és magánménesi lótenyésztésének kézikönyve 1 k. 1 db.
Magyarország földmivelésügye az 1900 évben, 1 k. 1 db.
Magyarország földmüvelésügye 1891—1902., 1 k. 1 db.
Magyar történelmi emlékek, 3 k. 3 db.
Magy. tud. Akadémiai Almanach az 1903. évre, 1 k 1 db.
Magyar könyvészet 1886—1900. II. füszet, 1 k 1 db.
Mailáth Kálmán József gróf: A Majláth család tragédiája, 1 k. 1 db.
Maine: A jog őskora, 1 k. 1 db.
Marczali: Világ tőrténet. XI. k. A legujabb kor, 1 k. 1 db.
Martensen dr. Az erkölcs bölcsészet alapvonalai, 1 k. 1 db.
Masznik Endre dr. — Kovács Sándor: Evang. theologusok otthona 1899—1900. évi jelentése 1 k. 1 db.
Masznik Endre: Luther aranymondásai, 1 k 1 db.
A meteorologiai és földdelejességi intézet évkönyvei 9 k. 9 db.

Mezőgazdasági munkabérek Magyarországon 1899-ben. 1 k. 1 db.
" " " 1900-ban. 1 k. 1 db.
" " " 1901-ben. 1 k. 1 db.
Mikszáth Kálmán: Akli Miklós cs. kir. udv. mulattató története, 1 k. 1 db.
Molnár István: Tanulmányi jelentés, 2 k. 1 db.
Népies előadás a selyembogár okszerü felneveléséről és a szederfa tenyésztéséről, 1 k. 1 db.
Ohm, Martin; Die reine elementar Mathematik, 1 k. 1 db.
Okori Lexicon 5 füzete, 5 k. 5 db.
Olyntha: Bizzunk az Istenben, 1 k. 1 db.
Az országos ref. közalap 1892—1902. évi története, 1 k. 1 db.
P. Ovidii Nasonis opera. Tom. I—III. 3 k. 3 drb.
Paulik János: Apró történetek, 1 k. 1 db.
" " Konfirmácziói emlékkönyv, 1 k. 1 db.
Péterfy Jenő összegyüjtött munkái III. k. 1 k. 1 db.
II. Petrovics Nyegos Péter: Hegyek koszoruja, 1 k. 1 db.
A protestans országos árvaegylet jelentése az intézet 1902. évi müködéséről, 1 k. 1 db.
Pulszky Ferencz: Deák Ferencz, 1 k. 1 db.
Rákosi Viktor: A bujtogatók. Téli rege, 1 k. 1 db.
" " Elbeszélések és tárczák, 1 k. 1 db.
" " Sipulusz humoreszkjei, 1 k. 1 db.
" " Sipulus humorus elbeszélései, 1 k. 1 db.
Rátz: Mathematikai gyakorlókönyv, 1 k. 1 db.
Réthly Antal: Jelentés a magy. kir. meteorologiai intézet és az ó-gyallai obszervatórium 1900. évi müködéséről, 1 k. 1 db.
Rubinek Gyula: A gazdasági egyesületek országos szövetségének 1900—1901. évi évkönyve 1 k. 1 db.
C. Sallustii Crispi: Bellum Jugurthinum, 1 k. 1 db.
Josef Salamon: Sammlung von Aufgaben aus der Trigonometrie, 1 k. 1 db.
Sass Béla: A magyarországi ev. ref. egyház 1903. évi egyetemes konventjének jegyzőkönyve, 1 k. 1 db.
Schasler, Dr. Max: Ästhetik, 2 k. 1 db.
Scheffler Herrmann: Situations Kalkul, 1 k. 1 db.
Schiller: Theater, Sechster. Theil Die Jungfrau von Orleans. Wilhelm Tell, 1 k. 1 db.
Schlotke: Differential und Integralrechnung, 1 k. 1 db.
Schneller István: A theologiai főiskolák érdekei, 1 k. 1 db.

Schopenhauer: Az akarat szabadságáról; forditotta: Kelen, 1 k. 1 db.
Schober, Dr. Hugo: Dir Volkswirthschaftslehre. 1 k. 1 db.
Schroeckh Matthias: Historia religionis, 1 k. 1 db.
Selyemtenyésztési utasitás, kiadja a m. kir. földmivelésügyi ministerium országos selyemtenyésztési felügyelősége, Szegszárdon, 1 k. 1 db.
Selyemtenyésztők naptára 1904 évre, 1 k. 1 db.
Shakspere remekei, 1 k. 1 db.
Shakspere: Romeo és Julia, 1 k. 1 db.
Siebenburger Károly: Battyán generális, 1 k. 1 db. .A szerző ajándéka.
Simonyi Zsigmond: A helyes magyarság, 1 k. 1 db.
Sipos Sándor: A puszta menekültjei, népszinmü, 1 k. 1 db.
Somogyi: Szumirok és magyarok, 1 k. 1 db.
Spinoza's sämmtliche Werke. [A 4. kötet hiányzik] 4 k. 4. db.
Spinoza: Tractatus theologico—politicus, 1 k. 1 db.
Stromp László: Magyar protestans egyháztörténeti adattár, II. évfolyam, 1 k. 1 db.
Szarvasi Hirlap 1902—3. évi évfolyama, 1 k. 1 db.
Széchenyi István gr. munkáiból 1 k. 1 db.
" " " Válogatott munkái, 1 k. 1 db.
Szinnyei József: Irodalmunk története,, 1711—1772. 1 k. k db.
Tacitus fönnmaradt müvei [I. kötet] 2 k. 2 db.
Tardos: Nero anyja. 1 k. 1 db.
Thesaurus linquae latinae. Vol II. fasc: 5. 6. 2 k. 2 db.
A tiszántuli ev ref. egyházkerület 1903. évi közgyülésének jegyzőkönyve 1 k. 1 db.
Todd Alpheus: A parlamenti kormányrendszer Angliában, 3 k. 3 db.
ifj. Tolnai Lajos: A tudományos léghajózás, 1 k. 1 db.
Tompa Mihály munkái II. k. 1 k. 1 db.
Törvényjavaslat a telepitésről, 1 k. 1 db.
Utmutató a gazdasági tudositók számára 1903. 1 k. 1 db.
" " " " " 1902. 1 k. 1 db.
Ünnepi emlékkönyv az ó-gyallai metcorologiai és földmágnességi obszervatorium felavatása alhalmából, 1 k. 1 db.
Vajda Gyula: Magyar irodalom történeti olvasókönyv. I. rész. 1 k. 1 db.
A világ 1901. évi gabonatermése, 1 k. 1 db.
Virág Benedek: Horácz Ódái, 1 k. 1 db.
Vischer Friederich: Aesthetik III. rész. 2. kötete, 1 k. 1 db.

Woermann Karl: Geschichte der Kunst aller Zeiten und Völker, I. 1 k. 1 db.
Zettl Ágoston: Északamerikai tanulmányutam. 1 k. 1 db.
Zola Emil: Lebendig tot, 1 k. 1 db.
Zoványi Jenő: Egyetemes főgondnok és főconsistorium a magyarországi reformatus egyházban, 1 k. 1 db.

Könyvtárunk, a fentemlitett müveken kivül, még az „Olcsó könyvtár" czimü gyüjtemény beszerzése folytán is gyarapodott. A teljes gyüjtemény áll 484 műből 487 kötetben és 485 darabban. A folyóiratok és szaklapok kötés folytán 27 kötettel és 27 darabbal szaporodtak. Értesitőt az elmult 1903—1904. tanév folyamán 203 iskola küldött 203 darabban.

Mindezeknek figyelembe vételével könyvtárunk a lefolyt tanév alatt a következő gyarapodást mutatja:

Önálló szakmunkában	645 mű	695 kötet	694 db.
Tudományos folyóir.	1 „	27 „	27 „
Vegyesekben	25 „	228 „	228 „

A gyarapodásban feltüntetett művek legnagyobb részét vétel utján szereztük be. De a főgymnasium irányában jóindulatot mutató közönség, mint minden évben, ugy ez idén is számos értékes ajándékkal gyarapitotta könyvtárunkat. Ezen ajándékok közül első sorban Chovan Károly nyug. főgymn. tanár urét kell emlitenem, ki a Természettudományi Közlöny és az Időjárás 1903-iki évfolyamain kivül nagyobb könyvadományt is juttatott könyvtárunknak. Ki kell emelnem az adományok között még Zlinszky István, Benczur Sándor és Kemény Gábor urak ajándékait is. A többi adomány tankönyv, tiszteletpéldány, röpirat s egyéb ilyenféle volt.

A folyóiratok közül a következők jártak a főgymn. könyvtárának: Akadémiai Almanach 1904-re. Akadémiai emlékbeszédek, Akadémiai értesitő, Archaeologiai értesitő, Atheneum, Budapesti Szemle, Egyet. Philologiai Közlöny, Ev. Családi Lapok, Ev. Egyház és Iskola, Evang. Egyházi Szemle, Evang. Népiskola, Értekezések a bölcseleti tudományok köréből, Értekezések a történeti tudományok köréből, Értekezések a nyelv és széptudományok köréből, Ért. a társadalmi tudományok köréből, Hivatalos Közlöny 2 példány. Irodalomtörténeti Közlemények, Középiskolai Math. Lapok, Magyar irók élete és munkái, A m. kor. országainak külkereskedelmi forgalmának havi eredményei,

Magyar Nyelvőr, Magyar Paedagogia, Magyar Tájszótár, Magyar Tört. életrajzok, Math. és Phys. Lapok, Math. és Természettudományi Közlemények, Néptanitók Lapja, Numismatikai Közlöny, Nyelvtudományi Közlemények, Országos Középiskolai Tanáregyesületi Közlöny, Protestáns Egyház és Iskola, Protestáns Szemle, Statisztikai Közlemények, Századok, Történelmi Tár, Herkules, Gyámintézet és Külmissió, Földrajzi Közlemények.

Ezek szerint a könuvtár álladéka 1904. május 10-én:

Önálló és rendszeres munka	13409	mű	15558	kötet	15014	db.
Tudományos folyóirat	203	„	1707	„	1707	„
Vegyesek (értesitők stb).	472	„	5741	„	5741	„
Összesen:	14084	„	23006	„	22462	„

B) **Régiségtár és éremgyüjtemény.**

A régiségtár gyarapodást ez évben nem mutat. Eddigi — leginkább helyi és vidéki értékü tárgyai — rendezésre várnak. A főgymnasium éremgyüjteményét, mely a multban egyes lelkes tanárok felhivására pártfogóink, a nagy közönség és tanulóság szives adományaiból keletkezett és egyre gyarapodott, szarvasi tanárkodása idején először Zsilinszky Mihály mai államtitkár ur ő méltósága kezdte rendezni. Eltávozása után bold. Mihálfi József tanár buzgólkodott a gyüjtés és rendezés munkájában; majd az 1898/9-iki tanévben a főgymn. felügyelősége Sárkány Imre tanárt bizta meg e munka folytatásával. E megbízás alapján Sárkány az 1903-ik év nyaráig végezte az addig összegyült anyag ujabb átvizsgálását és rendezését s arról leltárt készitett. Munkájában a régi meghatározások felhasználása mellett főleg a pozsonyi ág. h. ev. főgymn. gazdag éremgyüjteményének Győrik Márton által irt s a nevezett iskola évi értesitőiben közzétett leirását vette alapul.

A rendezés eredményeként közöljük, hogy gyüjteményünk rendezett állománya 1903 augusztus hóban a következő volt: hazai érem és papirpénz 765, osztrák érem és papir pénz 1231, római és byzanczi 375, Európa egyéb államaiból való 889, amerikai és ázsiai 36, vegyes 86, összesen 3382 darab E mellett rendezetlenül maradt 99 török és 267 különféle érem, a mennyiben az előbbiek meghatározásához a török feliratok ismerete szükséges, az utóbbiak annyira kopottak vagy megrongáltak, hogy meghatározásuk nem sikerült. Ezekkel együtt tehát a gyüjtemény

3748 dbból állt. A pénzek anyagát tekintve: arany érem 9, aranyozott 5, ezüst és ezüstözött 1382, billon 13, nickel 17, réz 2132, bronz 42, ón és ólom 114, papir pénz 34, azaz összesen 3748 db.

Ez összeg a f. tanévben a következő adományokkal szaporodott: Fehér Imre ur Kondorosról ajándékozott 1 db. római ezüstpénzt, Ökrös N. ur 1 lengyel ezüstpénzt, továbbá a tanulóság köréből Karl István IV. o. 4 rézpénzt, a III-ik osztályból: Alexandrescu János 4 rézpénzt, Bicskey Lajos 1 ezüstpénzt, Bukovinszky László 1 rézpénzt, Czavar József 1 ezüst, 3 réz, 3 papirpénzt, Goldstein Sándor 4 ezüst, 1 nickel, 4 réz, 1 papirpénzt, Hajas Béla 1 rézpénzt, Havas Zoltán 2 rézpénzt, Holub György 1 ezüstpénzt, Janurik Pál 3 rézpénzt, Karl Ferencz 4 rézpénzt, Kriska András 8 réz, 1 papirpénzt, Mikus András 1 ezüst, 3 rézpénzt, Oszterland Lajos 1 rézpénzt, Práznovszky Béla 1 réz, 2 ólomérmet, 2 papirpénzt, Rohony Pál 1 ezüst, 1 réz, 1 papirpénzt, Sarlay Aladár 1 ezüst, 1 rézpénzt, Szlovák Gyula 1 nickel, 5 rézpénzt, Takács Gyula 1 rézpénzt, Tóth Béla 1 nickelpénzt, Wekerle Ferencz 1 ezüstpénzt, Versegi Ferencz 1 rézpénzt, valamint Nicsovics György I. o. 5 ezüstpénzt. A f. évi szaporodás tehát 18 ezüst, 3 nickel, 48 réz, 2 ólomérem és 8 papirpénz, összesen 79 db., a melylyel az egész gyüjtemény jelenleg 3827 drbból áll.

C) **Természettani szertár.**

A physikai szertár számára a lefolyt tanévben a következő készülékeket vettük: 1. Egy gőzgépmintát, 2. Egy teljes Tesla-féle instrumentariumot, 3. 10 db. Bunsen elemet, végül 4. Egy stereoszkópot, hozzávaló képekkel. Továbbá beszereztük a kisérletekhez való anyagokat.

D) **Természetrajzi szertár.**

Gyarapodott ezen iskolai év folyamán vétel utján: Ilosvay-féle levegő analizátor; desztilláló készülék. Nikkel és Kobaltfém. Kácsacsőrü emlős (Ornithorynchus paradoxus), Merops apiaster, Muscicapa atricapilla, Saxiola oenanthe, Hirundo riparia, Tetrao tetrix, Ardea cinerea, Draco volans, Proteus anquineus, Petromyzon fluviatilis, Cobitis fossilis, Spalax typhlus. Vételár: 289 kor. 30 fillér.

Ajándék utján: Benka Gyula igazgató-tanár egy sárgarigófészket és Krebsz Zoltán kertész egy szarka fészket ajándékoztak az intézetnek.

E) Térképek és művészi tárgyak gyüjteménye.

Francziaország és Anglia fali térképét megvettük a magyar földrajzi intézet kiadásában 42 korona értékben — igaz, hogy a jövő iskolai költségvetésének terhére.

Megszereztük „a festő művészet remekeit“ szines másolatokban négy kötetben. Ennek ára 160 korona.

F) Tornaszerelvények.

Gyarapodtak egy darab széllapdával és néhány vivóeszközzel, mely utóbbiról külön leltár ad részletes leirást.

G) A rajzszerelvények

feltünőbb gyarapodást nem mutatnak ez évben. Ennek oka mostani helyiségeink szük térfogata és a közeli jövőben való épitkezés kedvező kilátása.

H) Ifjusági könyvtárak.

A III. és IV. osztálybelieknek fejlettségükhöz szabott külön kezelés alatt álló könyvtáraira a csekély rendelkezési alap miatt 12—15 koronánál többet az idén alig forditottunk, s igy e könyvtárak inkább önkéntes ajándékozás, mint vásárlás utján gyarapodtak.

Az „Önképző-kör“ ifjusági könyvtáráról már fentebb tettünk emlitést. (lásd III. c. B. 2. szám).

VI.

Alumneum.

Beiratott ezen tanévben ebédre 142, kimaradt évközben 11, létszám tehát évzártakor 131. Ezek között 80 koronát fizető 114, 50 kor. fizető 15, 30 kor. fizető 11. Ingyenes a 2 senior. 11 tanitóképzős helyett fizetett a főgymn. összesen 720 koronát.

Vacsorára 60 kor. évi fizetés mellett beiratkozott az év folyamán 62, kilépett 16, maradt év végén 46, ingyenes volt a 2 senior.

Supplicatio eredménye.

Szarvas városából befolyt tisztán 370.62 korona. Ehhez nagyobb összeggel járultak: Haviár Dani 10 kor, Benka Pál 10 kor., Dr. Sziráczky János 10 kor., Dr. Haviár Gyula 10 kor. A szarvasi ev. egyház 10 kor. és 576 kg. buzával, melynek pénzértéke 92.16 kor Szarvas községe 20 kor., özv. Kvacsala Jánosné 10 kor., Gr. Bolza Géza 20 kor., Gr. Bolza Pál 20 koronával.

Arad, Békés, Csanád és Csongrádmegyéből befolyt 420.90 kor. Ehhez járult a nagylaki ker. takarékpénztár 10 kor., Nágel Henrik 10 kor., Marosy Pál 6 kor., id. Nágel Vilmos 10 kor., Hász Antal 10 kor., Chovan Károly 6 kor., aradi ág. ev. egyház 10 kor., aradi és csanádi vasutak főpénztára 10 kor., b.-csabai takarékpénztár 10 kor., Haviár Lajos 10 kor., N. 10 kor., Kondoros község 10 kor., orosházi ev. egyház 10 kor., Ladics György 20 korona.

Bácsbodrogmegyéből befolyt: 112·80. kor.

Heves, Borsod és Nógrádmegyéből befolyt : 122·57 kor. Ehhez járult Dégenfeld 6 kor. báró Radvánszky 10 kor.

Hont, Bars és Zólyommegyéből 133·80 kor.

Komárom, Nyitra, Trencsén, Liptó, Túrócz és Árvamegyéből: 143·67 kor.

Gömör, Szepes és Sárosmegyéből: 243·47 kor. Ehhez járult Feketehegy fürdő közönsége és igazgatósága 12 kor.

Pest-pilis-zsolt-kiskunmegyéből: 500·60 kor. Ehhez járult báró Prónay Dezső 20 kor., vallás miniszterium 10 kor., báró Podmaniczky Géza 10 kor., Dr. Genersich Antal 6 kor.

Tisszamellékről befolyt: 404 kor. Ehhez járult báró Kőnigswarter Hermann 100 kor. Cserneczky József 20 kor., Nyiregyháza városa 10 kor.

Supplicatió megváltás czimén küldött a pozsonyi egyházmegye 27·39 kor., a kőszegi egyház 4 kor., a ruszti egyház 2 kor., Dr. Laurovits János 10 koronát. Ezzel együtt begyült supplicatióból összesen 2486·82 korona.

VII.

Évi események.

A most záruló iskolai év a főgymnasium működésének 102-dik éve.

Megkezdtük ez évet a szeptember 1, 2, 3. megtartott beirással. Ugyan ezen napokon tettek utólagos vizsgálatot az elmaradt beteg és javitóvizsgálatot az arra jogositott gyenge tanulók.

Szeptember 4-én megnyilott a nyilvános tanitás. Fegyelmi törvényeinket felolvassuk az összes tanulóság előtt, a tornacsarnokban szept. 7-én és évnyitó istentiszteletre felvezettük tanulóságunkat szeptember 13-án.

A tanulóság létszáma következőleg alakult :

Osztályonként										Minőség szerint		Tandijra nézve		
és pedig	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	összesen	nyilvános	magános	fizető	féldijas	ingyenes
év elején	75	51	50	49	48	51	54	51	429	421	8	388	18	23
év végén mgvizsgálva	74	51	50	49	43	47	51	51	416	410	6	375	18	23

Beiratkozott tanulóink között volt:

1. Osztályismétlő: 25, folytató 404.

2. Vallása szerint : 212 ág. h. ev., 44 ev. ref., 105 r. kath., 11 gör. kel., 55 izraelita és 2 unitárius.

3. Illetőségre nézve : 190 helybeli, 76 megyebeli, 163 a szomszédos megyékből beirott.

4. Korra nézve: 9 éves 7, 10 éves 40, 11 éves 40, 12 éves 51, 13 éves 44, 14 éves 56, 15 éves 52, 16 éves 54, 17 éves 29, 18 éves 21, 19 éves 13, 20 éves 11 és 22 éves 1.

5. A szülők polgári állása szerint volt: nagybirtokos családból való 5, kisbirtokos 96, gazdálkodó alkalmazott 5, nagyiparos és vállalkozó 4, kisiparos és vállalkozó 87, nagykereskedő 3, kiskereskedő 42, kereskedelmi alkalmazott 2; állami és törvényhatósági tisztviselő családból 52, magántisztviselő családból való 16, értelmiségi (pap, tanitó, ügyvéd, mérnök stb.) 76, személyes szolgálatból élő családbóli 10, magánzó és tőkepénzes családból 31.

6. Az intézet kötelékében ujonnan belépő tanuló volt 131, folytató 298.

7. A beirottak között önbevallások szerint volt 426 magyar, 3 tót, az utóbbiak délvidékiek s az I. osztályba lépő ujonczok.

A 239 nem helybeli tanuló 107 tanulótartással foglalkozó szarvasi család körében volt elhelyezve. E családok szabott házi rend megtartására voltak fölkérve. Személyes érintkezése a tanároknak a tanulókkal és a lakásadókkal némileg enyhitette a házi nevelés fogyatékosságát, habár szomoru tapasztalat, hogy a tanulótartással mindinkább felhagynak azon tekintélyes családok, melyek évtizedekkel előbb az ifjuság nevelésében a tanároknak szolgálatra kész szövetségesei voltak.

Tanulóságnak java része Alföldünk szülötte. Magánviseli az alföldi népélet előnyeit s fogyatékosságait. A szép és jó iránt mutatkozó gyorsan lobbanó lelkesedés legtöbbjénél nem áll kitartó munkával és számitó tervszerüséggel kapcsolatban. Ép, egészséges, életerős ifju nemzedék a mi tanulóságunk, mely azonban erős érzéki benyomások és megszokások hatása alatt értelmi belátásban és erkölcsi önuralomban lassan fejlik. Előnyei s hátrányai ezen természeti adományozottsággal függenek össze.

E tanévben visszatértünk rendtartásunk értelmében a tanitás munkájának két félévi beosztásához. Tanulóságunk a törvényszabta tantárgyakból e két időszakban következő osztályzatban jellemezte magát:

Az általánosan kötelező tantárgyakból nyert osztályzat																		
és pedig	I.		II.		III.		IV.		V.		VI.		VII.		VIII.		összesen	
	év derekán	év zártán	év derekán	év zártán	év derekán	év zártán	év derekán	év zártán	év derekán	év zártán	év derekán	év zártán	év derekán	év zártán	év derekán	év zártán	év derekán	év zártán
jeles	—	1	3	2	2	2	1	1	3	3	2	5	1	3	4	5	16	22
jó	7	13	6	9	5	7	4	5	5	6	6	5	12	12	6	7	51	64
elégséges	28	28	22	31	16	23	20	28	19	21	22	29	14	22	30	39	171	221
egyből elégtelen	3	7	10	3	13	7	8	5	6	5	6	4	14	9	4	—	64	40
kettőből elégtelen	16	11	3	3	7	7	6	8	4	4	—	2	2	3	3	—	41	38
többől elégtelen	15	14	7	3	5	4	8	2	6	4	11	2	8	2	4	—	64	31
összesen	69	74	51	51	48	50	47	49	43	43	47	47	51	51	51	51	407	416

Bizonyosan feltünik e táblázat szemlélője előtt az, hogy az évzáró osztályzat kedvezőbb az év derekán kitüntetett osztályzatnál. Ennek magyarázata a több időre terjeszkedő összeszokásban, a tapasztalatok nagyobb tömegére épitett alaposabb tájékozásban s a tanulóságra gondolva abban is keresendő, hogy az év vesztés lehetősége égő parázsként serkenti a hanyagabbat is arra, hogy mozduljon, dolgozzék, szedje össze magát.

Erkölcsi fejlődését tanulságunknak a tanári testület tapasztalatai alapján év derekán következőleg jellemezte: jó volt 266, szabályszerü 140 és kevésbé szabályszerü 1. Év zártakor a tanulóság erkölcsi viseletben igy jellemezte magát: volt jó 290, szabályszerü 113, kesésbé szabályszerü 1.

Tanuló ifjuságunk testi és lelki önképzését, hazafias érzületét, társas müveltségét, erkölcsi nemesedését, vallásosságát irányozni és fejleszteni kivánván, tanárkarunk ez évben is fenntartotta a „Vajda-Önképzökört“, alkalmat adott a tánctanulásra, vivásra, megünnepeltük a szokásos és időszerü hazafias ünnepeket, megtartottuk a majálist, fölvezettük az ifjuságot a templomba az

urvacsorához, bevontuk a tanulói segélyező egyesületbe és ifjusági egyházi gyámintézetbe, Ezen tanulmányokról és gyakorlati ügyesitésekről szól ez értesitő III. c. B) pontja. Csak időrendi részletezés értékével birhat tehát az alábbi adatok föllenditése. Megünnepeltük a tornacsarnokban 1903. okt. 17-én a haza bölcsének, Deák Ferencz száz éves születésének év fordulóját, az érdeklődő közönség jelenlétében, midőn Sárkány Imre tanár társunk olvasott fel igen tartalmas kor- és jellemrajzot s nagyobb tanulóink szavalták el részint jól megválasztott, részint önállóan készitett alkalmi ódáikat. Megünnepeltük márcz. 15-ét, ápril. 11-ét, mely utóbbi alkalommal Kutlik Endre tanár tartotta lendületes és hazafias szellemtől áthatott felolvasását s nagyobb tanulóink szavalmányaikkal működtek közre. Tartott az Önképző-Vajdakör a tanulók dalóskörével szövetkezve 1904. január 17-én ének- és szavallati előadást a tornacsarnokban, melynek bevételét a helybeli Kossuth-szoborra ajánlotta föl az ifjuság.

Korcsolya-versenyt tartottunk 1904. január 27-én a Körös jegén, versenyfutást és játékmutatványokat rendeztünk ugy junius 1-én a majális alkalmával, mint évzártakor junius 16-án. Megünnepeltük a nagy gond és felelősséggel járó majálist a közeli Erzsébet-ligetben. Köteleztük a különböző felekezetüeket, hogy az istentiszteleteken s felekezetük által szabott ünnepeken mindenkor részt vegyenek. A gondjainkra bizott protestáns ifjuságot a szigoru téli idő kivételével templomaink látogatására köteleztük s e kötelezettség teljesitésében ellenőriztük. Kellő előkészület mellett fölvezettük prot. tanulóságunkat 1903. decz. 11 és 1904. junius 7-én az urvacsorájához. Megünnepeltük 1903. október 31-én a reformáczió emlékünnepét a diszteremben a felügyelő-bizottság tagjainak jelenlétében s a nagyobb tanulóság közremüködésével. Ugy az Önképzőkör ügyeinek vezetésénél, mint a tanulói segélyező és prot. ifjuság gyámintézet beléleténél tanári ellenőrzés és felügyelet mellett élveztek fejlettebb tanulóink annyi szabadságot, a mennyi közös érdekeket szolgáló társas vállalatok körében érdeklődesük és buzgóságuk fentartására szükségesnek mutatkozott.

A szorgalomban, sikeres tanulásban kiválóbb ifjak s ezek mellett azok is, kiknek nyomasztó sorsuk a tanulást megnehezité s emberbaráti segitségre érdemeseknek bizonyultak, különböző ösztöndijakban, jutalmakban és segélyezésben részesültek az alább felsoroltak:

Főgymnasiumunk rendelkezése alatt nem álló alapitványokból ösztöndijat élveztek

a) a Lieszkovszky-féle alapból Bicskei Dénes VI. 210 K. évdijat.

b) a Szmrecsányi alapból Okolicsányi Lajos VI. 250 K.

c) a Bugyis-alapból Bugyis Andor 140 koronát.

d) az egyetemes dijosztó bizottság intézkedése folytán a Róth-Teleki ösztöndij-alapból Revuczky Vilmos és Krcsmárik László VIII., továbbá Uhljár Pál VII. 70—70 koronát.

e) Sváb Károly ösztöndij-alapból Csongrádvármegye közigazgatási bizottságának rendelkezése alapján Molecz Sándor VIII. 250 K. évdijat.

A főgymnasium rendelkezése alatt álló ösztöndij-alapból:

1. Opauszky János VIII. o. kapott a Benka-alapból 210 K.
2. Tóth Pál VII. o. a Beyschlag-Töltéssy alapból 70 K.
3. Skrada János VIII. o. és Tárnok István VII. o. a Boczkó-Dávid-féle alapitványból 56—56 koronát.
4. Vadász Károly VIII. o. és Demcsák János VII. o. Torday István-féle alapból 70—70 K.
5. Klein Ferencz VIII. a Németh István-féle alapból 84 K.
6. Mocskónyi Béla VII. az Urszinyi Andor-féle alapból 70 K.
7. Botka József VIII. o. a Haviár Dani-féle alapból 70 kor.
8. Szeberenyi László VIII. a Hudoba-féle alapból 70 kor.

A kisebb jutalomdijakból kaptak: 1. Rafinszky-alapból (28 K.) Kutlik Sándor VI. 2. Az id. Haviár Dániel alapból (24 K.) Palkovics András VIII. 3. A Zsilinszky-féle rajz jutalmat (19 K.) Melis János VI. 4. A Party-féle (14 K.) Rohoska Gyula IV. 5. A szarvasi festők jutalomdiját (14 K.) Molnár János V. 6 A Székács-félét (14 K.) Gabrinyi János IV. 7. Vozárik-félét (14 K.) Németh János VI. 8. A Szécsi-félét (14 K.) Lusztig István VIII. 9. A dr. Szlovák-félét (10 K.) Nyiri Bálint VIII. 10. A Ponyiczky Máté-félét (10 K.) Hrivnák János VII. 11. Az özvegy Kvacsaláné-félét (70 K.) Zvarinyi Szilárd VIII. 12. A Bernát-félét (28 K.) Kottász Zoltán VII. 13. A dr. Belopotoczky-félét (10 K.) Ganyecz Pál V. 14. A szarvasi nőegylet egyik aranyát Reitter Ferencz VI., a másikat Krausz József VIII. 15. A Szemian Dávid félét (14 K.) Pokorny Béla II. 16. A Debreczeni-félét (7 K.) Krcsmárik Pál IV.

A bányai ág. h. ev. egyházkerület 210 koronányi ösztöndiját apróbb részletekben következőleg osztotta ki a főgymnasium kor-

mányzósága: 14 koronát kaptak kitünő szorgalomdij gyanánt Micsinay Dezső és Tarr Lajos VI., Klein Henrik, Neumann Jenő és Mányik Pál V. o., 10 koronát kaptak Izák János és Liebmann Vilmos VIII. és Zelenka Lajos VII., 8 koronát kaptak Németh Lajos és Morgenthaler Mátyás VII., Holub Pál VI., Kondacs Mátyás IV., Szekera Pál és Krcsmárik Gyula III. o. tanulóink.

Ugyancsak a bányai kerület ösztöndij-alapjából vásárolt jutalom-könyveket kaptak: Hrivnák János, Németh Lajos, Zelenka Lajos VII., Famler Gusztáv és Sztik Gusztáv VI., Ravasz Ferencz V., Povázsay Pál és Demcsák Lajos IV., Sarlay A. III., Czinkoczky Jenő, Dudok Márton, Moravcsik Dezső, Oláh István II., végül Sass Ferencz, Neumann István és Wenich Jenő I. o. tanulók.

Az önképző Vajdakör pályázati dijait kapták: Zvarinyi Szilárd VIII. költői és Stiefelmayer Ádám VII. prózai dolgozatáért.

Helyi tornaversenyben győztesek lettek: 100 m. sikfutásban a 12 évesek csoportjában Klein István, a 13 évesek közt Rapp Frigyes, a 14 évesek közt Krebsz Vilmos, a 15 évesek közt Kerekes Sándor; 150 méterre a 16 évesek közt Bukovszky Jenő, a 17 évesek közt Botka József, a 18 évesek közt Brachna Lajos, a 19 évesek közt Kiss Lajos, ki ezen kivül győztesek-győztese czimet is nyert; rudmászásban: a 12 évesek közt Mészáros Lajos, a 13 évesek közt Pokorny Béla; kötélmászásban: a 14 évesek közt Salacz Béla, a 15 évesek közt Kerekes Sándor; függeszkedésben: a 16 évesek közt Csuthy Lajos, a 17 évesek közt Nagy Lajos, a 18 évesek közt Brachna Lajos, a 19 évesek közt Marti János, ki egyszersmind győztesek-győztese lett; sulydobásban és magasugrásban mint összetett versenyben a főgymn. tanulók közt 1-ső lett Szlavka Samu 11·91 méterrel, 2-ik Zvarinyi Szilárd 11.65 m., 3-ik Tusják György 11·30 m., 4-ik Adamkovics János 11·28 m., 5-ik Melis János 11·23 m., 6-ik Csuthy Lajos 10·81 m. erőponttal; távolugrásban Kiss Lajos 561 cm. Bukovszky Jenő 547 cm. Adamkovits János 522 cm. ugrással; rudmagasugrásban: Palágyi Jenő 270 cm., Kovács Lajos 265 cm., Kádár István 260 cm., ugrással; szertornázásban, mely nyujtón, korláton és lovon 3—3 szabadon választott gyakorlatból állott, 1-ső lett Ambrus Jenő, 2-ik Marti János, Kovács Lajos és Kutlik Sándor holt versenyben 3-ik; korcsolyafutásban 8 kor szerint elosztott csoportban győztek: Mészáros Jenő, Oláh István, Opauszky János, Salacz

Béla, Haviár Dani, Kutlik Sándor, 3-ik Kovács Lajos. Az elsorolt győztesek egy-egy oklevelet nyertek a főgymnasiumtól.

A szarvasi nőegylet által adományozott 12 koronán Kovács Lajos és Kiss Lajos előtornászok osztoztak egyenlően.

A fent emlitett versenyeken kivül volt még többféle játék és kötélhuzó verseny, melyekben osztály osztály ellen küzdött.

A tanulók segélyző egyesületétől segélyt kaptak: a) Tandijra: a VIII-ik osztályból Bracsok István 9, Lászlóffy László 8, Nyiri Bálint 10, Palkovits András 8, a VII-ből Glück Sándor 8, Hrivnák Mihály 10, Jakubik József 18, Lestyán Pál 8, Marti János 8, Morgenthaler Mátyás 6, Stefanik László 8, Tárnok István 8, a VI-ból Czibula János 6, Gyökössy Dániel 20, Jeletik János 10, Krajner G. Imre 18, Lónyai Károly 6, Sztik Gusztáv 8, az V-ből Delhányi Béla 10, Pintér Miska 16, a IV-ből Finkelstein Albin 8, Jeletik Béla 15, Takács Aladár 10, a III-ból Rapp Károly 18, Szabó Mihály 10, Szollár Pál 14, Wekerle Ferencz 10, a II-ból Finkelstein Zoltán 16, Tóth Pál 8, az I-ből Finály László 12, Halász Ödön 6, Kapus Lajos 12, Kovács Károly 8, a tanitóképzőből Czira Károly IV. éves 8, Molitorisz Jenő IV. é. 6, Gáspár István III. é. 8, Kemény István III. é. 8, Wigand Henrik III. é. 6, Dobozy Jenő II. é. 10, Knyazovitz Mihály II. é. 10, Molitorisz Béla II. é, 6, Bernáth Béla I. é. 6 koronát.

b) Tápintézeti ebéddijra: a VIII-ból Benyó János 10, Moletz Nándor 18, Palkovits András 8, a VII-ből Marti János 8, Morgenthaler Mátyás 8, Práznovszki Jenő 10, Stiefelmayer Ádám 8, Stefanik László 6, Tarr József 10, Tárnok István 8, Zelenka Lajos 16, a VI-ból Heiler István 6, Sztik Gusztáv 8, Tarr Lajos 20, az V-ből Molter Keresztély, 14, az I-ből Sass Ferencz 10, a tanitóképzőből Czira Károly IV. é. 8, Zelenka István I. é. 12 koronát.

c) Lakásdijra: a VII-ből Kottász Zoltán 10, Marjay Géza 10, a VI-ból Czibula János 6, Heiler István 12, Lónyai Károly 8, a III-ból Krausz Antal 18, a II-ból Pokorny Béla 16, az I-ből Molnár Gyula 8, a tanitóképzőből Adamkovits János IV. é. 13, Gáspár István III. é. 6, Wigand Henrik III. é. 8, Konyecsny Samu II. é. 6, Knyazovitz Mihály II. é. 8 koronát.

d) Ruházatra: Németh János VI. o. 18, Plentri Pál I. o. 8, Szvák János IV. é. tk. 6, Demcsák István III. é. 8, Kőszegi László III. é. 12, Darida Károly I. é. tk. 12 koronát. A segélyzés összege 799 korona.

Hogy a szarvasi főgymnasium a jótékonyság terén ennyit tehet, annak oka pártfogóink áldozatkész ügyszeretetében rejlik. Voltak a multban s voltak a most záruló tanévben is az intézetnek jóltevői s pártfogói, kikről hálásan megemlékezni kedves kötelességünk. Igy a minap elhalt Laudisz Pál, volt szarvasi lakos Borgulya Györgynél levő 1800 korona követelését a főgymnasiumnak adományozta oly föltétellel, hogy özvegyének a tőke 1904. január 1-ig esedékes kamatai s aztán annak haláláig 5% kamatai kiszolgáltassanak s utóbb a tőke az intézet alapitványát képezze. A mennyiben az adománynak reális fedezete van, ezt az iskola kormányzósága a most még terhelő kikötéssel együtt elfogadta. Szintén hálára kötelező az országos nemzeti szövetkezet igazgató választmányának azon intézkedése, hogy a feloszlott szarvasi nemzeti szövetkezet beszolgáltatott pénzeiből 150 koronányi ösztöndij alapot adott át a főgymnasiumnak oly kikötéssel, hogy ezen tőke kamatain jutalomkönyvet vegyünk s azt évente oly tanulónak adjuk serkentő emlékül, ki születésre nézve nem magyar ugyan, de a magyar nyelv tanulásában sikert mutat.

Tanuló ifjuságunk iránt szeretetteljes jóakaratra vall Haviár Dani felügyelő ur azon áldozatkészsége, hogy márcz. 15-én az alumnusok számára kedvezményes ebédet adott. Ezen hajdan divatos jó szokást a tanulóság és a gymnasium örömmel és hálás köszönettel vette.

Ezek mellett kiapadhatan forrása a főgymnasium jövedelmeinek az iskolánk sorsa s vállalatai iránt folyton érdeklődő művelt közönség, mely ez idén is a csekélyke belépő-dijakból a junius 1-én tartott majális alkalmával 435 koronával gyarapitotta a tanulói segélyző alaptőkéjét.

A főgymnasium a felettes hatóságokkal zavartalan összeköttetésben állott ez évben is. A nagym. m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterium megbizásából meglátogatta a főgymnasiumot 1904. május 9, 10, 11 napjain Ns. Géresi Kálmán, a debreczeni kir. tankerület főigazgatója. A látogatása alkalmából fölvett jegyzőkönyvet beterjesztettük a főgymnasium kormányzóságához tudomás szerzés czéljából. Az érettségieknél meglátogattak bennünket a méltóságos és főtiszt. püspök ur helyettese gyanánt Ns. Petrovics Soma, a csanád-csongrádi egyházmegyék főesperese, és Ns. Mayer Endre ur, az eperjesi theologiai akadémia tanára, mint kormányképviselő. Az iskola küszöbön álló uj székházának ter-

vezése, a kölcsönügylet lebonyolitása körül ugy egyházi főhatóságunk, Mint a Nagym. Ministerium oly sok jóakaratot s érdeklődést fejtettek ki, melyeket lehetetlen hallgatással mellőznünk, midőn a tanév eseményeiről számolunk.

Végül tanárkarunkról örömmel mondhatom, hogy semmi váratlan fordulat meg nem zavarta a kollegium baráti összeszokását és tervszerü munkáját. Képzettség, tehetség, jogosult dicsőségvágy arányában üzte minden tanár azt a kötelességszerü munkát, amely egyéniségének megfelelt és személyes értékét fokozhatta. Ezek felett pedig a kegyelem Istene is támogatott bennünket e tanévben, mert sem nagyobb betegséget, sem erősebb erkölcsi megrázkódtatások nem zavartak meg a nyugalmas fejlődés azon feltételeit, melyek körében a nevelés érlelő és fejlesztő munkája háboritlanul folyik.

VIII.

Érettségi vizsgálatok az 1903—904. iskolai évben.

Az év elején a VIII-ba iratkozott tanulónk volt 51.

Ezek számát fokozta egy tavalyról az érettségitől elmaradt s egy két évvel előbb már érettségit tett, de ismétlőre utasitott ifju. Igy érettségire jelentkezett ez évben 53 tanuló.

Az érettségihez járulandók osztályvizsgálatot tettek f. évi május hó 11—20 napjain. Irásbeli érettségit állottak május 24, 25, 26, 27, 28 napjain. Az irásbeli érettségi vizsgálat eredménye felett az egyházi főhatóság elnöklése és a kormányképviselő jelenlétében az előértekezletet megtartottuk junius 20 án s innen tul a szóbeli érettségi tartott junius 20, 21, 22, 23, 24 napjain.

Az érettségi végeredményét meghirdettük junius 24-én.

E szerint:

a) jelesen érettek: Bolza Alfons gróf, Krausz József, Revuczky Vilmos és Vadász Károly;

b) jól érettek: Izák János, Kilényi Ede, Klein Ferencz, Krcsmárik László, Lászlóffy László, Lusztig István, Mérei Oszkár, Opauszky János, Palkovics András, Papp Béla és Sámuel Károly;

c) egyszerüen érettek: Babák András, Bagi József, Bracsok István, Dérczi László, Georgievics Dusán, Grünwald Árpád, Gyenes György, Herczegh József, Jakobcsich Kálmán, Jeszenszki Ferdinánd, Kertész Géza, Kluka János, Kovács Lajos, Lakos János, Liebmann Vilmos, Lukácsik Mihály, Molecz Nándor, Nyiri Bálint, Ponyiczky Zoltán, Sártory József, Sebestyén Jenő, Skrada János, Stefán József, Szeberényi László, Tikviczky István, Valentinyi Károly és Zvarinyi Szilárd;

d) két hó mulva javitóhoz járulni jogosult hét.

e) egy évre visszavettetett kettő.

Ez évb. érettségihez járt	végzett		Irásbelihez járult	Isbelit megállott	Szóbelihez járult	Szóbelit megállotta	Eredmény			Minő pályára óhajt lépni																	
	nálunk	másutt					jeles	jó	elégséges	theologiai	jogi	orvosi	bölcsészeti	gazdasági	erdészeti	vasuti	posta-távirói	község-jegyzői	katonai	művészeti	technikai	kereskedelmi	ipari és bányászati	állatorvosi	tengerészeti	közigazgatási	összesen
53	53	—	53	52	52	43	4	11	28	4	3	5	8	5	2	1	3	1	3	1	4	—	—	1	1	1	43

Vajha a kilépők ugy éreznék mint mi, hogy kiket az iskola éretteknek nyilvánitott, azokat a közélet csak akkor tekinti igazán éretteknek, ha képzettségük alapján oly hivatásuknak megfelelő munkakört választanak és töltenek majd be, melyben kötelességük lelkiismeretes teljesitése által bebizonyitják Isten és világ előtt, hogy a hozzájuk füződő szép remények nem voltak hulló virágok, de hasznos gyümölcscsé fejlettek azok hazánk és nemzetünk javára!

IX.

Tájékoztató az 1904—905. iskolai évről.

Az 1904—1905. iskolai évet szeptember elsejével nyitjuk meg.

Beiratások folynak szeptember 1, 2, 3, 4 napjain.

Ugyan ezen napokon tesznek utólagos fölvételi és javitó-vizsgálatokat az arra jogositottak; még pedig szeptember 2-án az I—IV. osztálybeliek és szeptember 3-án az V—VIII. osztálybeliek.

Egy-egy osztályban 60-nál több tanuló a törvény értelmében föl nem vehető. Ezért kivánatos, hogy a belépni óhajtók pontosan és idejekorán jelentkezzenek, mert ha a törvényes létszám betelik, a megkésők csak magántanulókul vehetők föl.

A beiratáshoz minden tanuló hozza magával a törvényes bizonyitványát, (nem az időközi értesitő), születési okiratát s ujraoltási bizonyitványát.

Az I. osztályba 9 éven aluliak még nem s 12 éven felüliek már nem vehetők be. Ilyenek ne is jelentkezzenek.

A beiratkozáskor fizet:

a) helybeli keresztyén vallásu I—IV. osztálybeli 41 koronát. Könnyithet terhén, ki részletekben óhajt fizetni ugy, hogy belépéskor letesz 31 koronát s február elsején 10 koronát. V—VIII. osztálybeli egészben 37 koronát. Ebből év elején 27, utóbb februarban 10 koronát;

b) az iskolát fentartó egyházmegyék kötelékéből ezen főgymnasiumba jövő ágost. hitv. evang. vallásuak fizetnek I—IV-ig 49 koronát. Könnyitéskép belépéskor 35 kor. s februárban 14 kor. Az V—VIII. osztálybeliek 45 kor. Könnyitéskép belépéskor 31 s februárban 14 kor.

c) a fentartó egyházmegyék kötelékébe nem tartozó, de keresztyén vallásuak I—IV. o. 57 koronát. Könnyebbités gyanánt belépéskor 39 kor. s februárban 18 kor. Az V—VIII. osztálybeliek 53 koronát. Még pedig könnyitésképp belépéskor 35 kor. s februárban 18 kor;

d) az izraeliták, ha helybeliek 80 kor. (Belépéskor 56 kor. s februárban 24) A nem helybeli izr 90 kor. (Belépéskor 60, februárban 30 kor).

Ezenkivül minden tanuló fizet fölvételi dij czimén az év elején 4 koronát és a tanulók segélyzőjébe I—IV-ig 1 koronát, V—VIII-ig 2 koronát.

A közös étkezőben az ebédért fizet a belépő 10 hónapra 80 koronát, vacsorához is járulni óhajtó 10 hónapra 60 koronát.

Kedvezményre igényt tartók augusztus 20-ig terjesszék be szegénységi és iskolai bizonyitvánnyal fölszerelt folyamodványaikat a főgymnasium igazgatóságához, czimezve azokat a főgymnasium kormányzóságának elnökségére. Elkésve beérkező kérvények el nem intézhetők, — legfeljebb a tanév vége felé.

A főgymnasium pénztárát illető pénzküldemények legczélszerübben T. Mocskónyi József főgymnasiumi pénztárosra czimezve küldendők.

Az V., VI., VII., VIII. osztálybeliek a görögnyelv és e tárgy pótlói között szabadon választhatnak. Hogy azonban meggondolatlan könnyelmüséggel ne határozzanak maguk felett, a szülőktől irásos nyilatkozatot tartoznak hozni és felmutatni arra nézve, hogy azok tudtával és beleegyezésével történt elhatározásuk.

Mellékes tantárgyak tanulására is ad szivesen az iskola alkalmat. Ilyenek a franczia, a zene, az ének, a gyorsirás, vivás, táncz, rajz és festészet. Kellő számu vállalkozók jelentkezésének esetén nagyobbára főgymn. tanár vállalkozik e tárgyak tanitására. Ezek tanulásáért méltányosan csekély dijat fizet az iratkozó s ki beiratkozott, az a tanév alatt ki nem léphet a megkezdett tanfolyamból, nehogy egy kettőnek szeszélye a többiek tanulási vállalatát is koczkáztassa.

A tanitói pályára lépni óhajtók a fentebb részletezett föltételek mellett a IV. gymn. osztályról fölmutatott érvényes bizonyitvány alapján vétetnek föl a tanitóképzőbe. A tanitóképző felső osztályába való belépéshez a főhatóság engedélye s a különbözeti tantárgyakból tett fölvételi vizsgálat szükséges.

A beiratkozó vidéki tanulók az elhelyezkedéskor legyenek óvatosak. Nagyon sok függ attól, hogy a tanuló hol, kinél, kikkel él közösségben. Jó társaság Isten áldása fejlődő ifjura s nem szabad senkinek meg feledkezni Pál apostol szavairól: „a jó erkölcsöket is megfertőztetik a rossz társaságok!“

Azért körültekinteni, tanácskozni a tanárok tájékoztató utasitását kikérni el ne mulassza az, ki beirátkozva lakást bérel. Már csak az is óvatosságra kötelez, hogy a fölbérelt lakást komoly ok nélkül tanulónak elhagyni nem is szabad, mert a lakás bérletkor hallgatag föltétel gyanánt oda gondolja a bérlő és bérbeadó azt, hogy legalább is tiz hónapi időre szól a bérlet. Ezért aztán az időközi fölmondás oly peres kérdéseket támaszthat, melyet az iskola magában elintézni nem is mindig jogosult.

Ezek figyelembe vételét kéri

Szarvason, 1904. junius 20.

Benka Gyula
igazgató-tanár.

X.

Használatba veendő iskolai könyveink 1904—1905-ben.

I. osztály.

1. Vallás. Bereczky, Biblia ismertetés.
2. Magyar. Góbi I.: Magyar olvasókönyv (első oszt. számára Lampel). Góbi I.: Magyar nyelvtan (első oszt. számára Lampel).
3. Latin. Dr. Hitrich Ödön: Latin nyelvtan) Franklin-Társu-
   Dr. Hitrich Ödön: Latin olvasókönyv) lat kiadása.
4. Földrajz. Vitális István: Földrajz I. rész (Lampel kiadás) és Kogutovicz M.-féle Iskolai atlasz.
5. Számtan. Gerevich—Orbók „Számtan“, Lauffer kiadása.
6. Természetrajz. Dr. Sterényi Hugó: Természetrajz I. rész [Lampel kiadása].
7. Mértani rajz. Horti Henrik: Rajz geometria I. rész (Lampel Roth kiadása.

II. osztály.

1. Vallás. Bereczky: Bibliaismertetés. Károlyi: Ujtestamentom.
2. Magyar. Szinnyei J.: Magyar nyelvtan II. rész 7-ik vagy ujabb kiadás. Szinnyei J.: Magyar olvasókönyv II. rész 6-ik v. ujabb kiadás (Hornyánszky kiadása).
3. Latin. 1. Dr. Hitrich Ödön „Latin nyelvtan“ (I. rész alaktan).
   2. Dr. Hitrich Ődön „Latin gyakorlókönyv“ a II. oszt. számára. (Franklin-Társulat kiadása).

4. Földrajz. Vitális István: Földrajz II. és III. rész (Lampel kiadása) és Kogutovicz M.-féle Iskolai atlasz.
5. Természetrajz. Dr. Sterényi Hugó: Természetrajz II. rész (Lampel kiadása).
6. Számtan. Gerevich—Orbók: Számtan. Kiadja Lauffer.
7. Mértani rajz. Horti H. rajz geometria II. rész. (Lampel kiadás).

III. osztály.

1. Vallás. Bereczky: Ker. egyháztörténet.
2. Magyar. 1. Szinnyei: Rendszeres magyar nyelvtan.
   2. Szinnyei: Olvasókönyv III. rész.
3. Latin. 1. Dávid István: Rövid latin nyelvtan (mint I. és II. osztályban) Lampel R. 2 k. 50 fill. 2. Dávid István: Rövid latin olvasó és gyakorlókönyv II. Lampel. 3. Dávid István: Latin olvasókönyv a III. és IV. o. számára 7 vagy ujabb kiadás. (Lampel).
4. Német. Virányi: Német nyelvtan.
   Virányi: Német olvasókönyv.
5. Földrajz. Vitális: Földrajz II-ik és III-ik rész, Lampel kiadása. Kogutovicz: Iskolai atlasz. Róth: Mathematikai és Physikai földrajz elemei. Franklin kiadása.
6. Történet. Dr. Szigethy Lajos: A magyarok története I. rész, Singer és Wolfner kiadása.
7. Számtan. Gerevich és Orbók: Számtan. Lauffer kiadása.
8. Mértani rajz. Horti H.: Rajz geometria III. rész. (Lampel R.)

IV. osztály.

1. Vallás. Bereczky. Ker. hit és erkölcstan.
2. Magyar 1. Dr. Négyesy László: Magyar stilisztika (Lampel).
   2. Arany-Lehr: Toldy (Franklin).
3. Latin. Dávid István: Rövid latin olvasó és gyakorlókönyv II. rész (Lampel) 1 k. 20 f. Dávid István: Rövid latin nyelvtan 2 k 50 f. Dávid István: Latin olvasókönyv 7 kiadás III, és IV. osztály számára.
4. Német. Virányi Ignácz: Német nyelvtana és olvasókönyv.
5. Történet. Dr. Szigethy Lajos: Magyarok története II. rész. Singer és Wolfner kiadása.
6. Mennyiségtan. Kőnig—Beke: Algebra kiadja Eggenberger.

7. Természetrajz. Dr. Sterényi Hugó: Növénytan 4-ik kiadás (Lampel kiadás).
8. Mértani rajz. Horti H.: Rajz geom. IV. rész. (Lampel R).

V. osztály.

1. Vallás. Batizfalvy—Bereczky: Biblia ismertetés. Károli: Szent Biblia.
2. Magyar. 1. Riedl: Rhetorika. 2. Greggus—Berthy: Magyar balladák.
3. Latin. Dr. Keleti Vincze. Cicero: De imp Cn. Pompei. Lampel 80 fill. Dr. Gereb József. Cicero Pro Archia poeta. Atheneum, 60 fill. Csengeri János: Szemelvények Ovidiusból. Cserny Dávid: Latin stilusgyakorlatok I. rész. Dávid István: Rövid latin nyelvtan II. rész.
4. Görög Curtius—Abel—Pozder: Görög nyelvtan. Schenkl—Abel Vajda: Görög elemi olvasókönyv.
5. Görögpótló. Kemf: Homeros Iliasa. Geréb József: Szemelvények Herodotostól. Badics: Magyar irod. olvasmányok I. rész (uj kiadás).
6. Német. Heine: Uhland, Lenau költeményeiből (Lampel Német könyvtár). Aurbacher: Ein Volksbüchlein (Lampel) Orosz Alajos: Német stilusgyakorlatok. (Atheneum k.) Albrecht: Német nyelvtan. Kelemen (Wolf)-féle szótár.
7. Történet. Dr. Szigethy Lajos: Egyetemes történelem I. rész: Ó-kor. Singer és Wolfner.
8. Mennyiségtan. Kőnig—Beke: Algebra. (Átheneum). Luther: Mértan. Kiadja a Franklin-társulat.
9. Természetrajz. Dr. Sterényi Hugó: Állattan. V-ik osztály számára (Lampel kiadása).

VI. osztály.

1. Vallás. Bereczky: Ker. anyaszentegyház története.
2. Magyar. 1. Dr. Kapossy L.: Poétika (Sárospataki nyomda).
   2. Shakspere: Macbeth (Jeles irók Isk. társa Franklin).
3. Latin. Vergilius Aeneis ev. Gejza Némethy (Lampel) Livius XXI—XXV. ev. H. Dávid (Lampel). Cserny Dávid: Latin stilusgyakorlatok II. rész a VI. oszt. számára. Dávid-féle Latin nyelvtan és mondattan. Latin-magyar és magyar-latin szótár.

4. Görög. Curtius—Abel—Pozder Károly: Görög nyelvtana, alak és mondattan (legujabb kiadás). Görög elemi olvasókönyv Curtius nyelvtanához, szerk. Schenkl K., ford. Abel Jenő, rend. Vajda Károly, IV. k. Xenophon nagyobb elbeszélő müveiből szemelvények. Dr. L. Keczer Géza. Anthologia. lyrica Graeca Dr. L. Keczer G. Görög magyar szótár.
5. Görögpótló Jebb. A görög irodalom története. Kincs Gyula : Szemelvények a görög és magyar lirából. Sophocles—Csiky Antigone.
6. Német. Dr. Heinrich Gusztáv : Német balladák I. II. rész. Franklin. 2. Hébel : Schatzkaestlein (német könyvtár. Lampel).
7. Történet. Dr. Szigethy Lajos : Egyetemes történet II-ik rész Középkor és ujkor 1648-ig. Singer és Wolfner.
8. Mennyiségtan. Lutter mértan, kiadja Franklin-társulat. Mocnik-Schmidt Algebra, kiadja Lampel. Lutter „Logarithmusok", kiadja Franklin társulat.
8. Természetrajz. dr. Szterényi Hugó : Ásványtan és Chemia 4-ik átdolgozott kiadás (Lampel kiadása) és dr. Sterényi Hugó : Kristály minták 3 iv. (Lampel kiadás)

VII. osztály.

1. Vallás. Batizfalvy : A magyarországi protestáns egyház története.
2. Magyar. Beöthy Zsolt : A magyar nemzeti irodalom története I. rész. (Legujabb kiadás)
3. Latin. Vergilius Aeneise ecl. Geyza Nemethi (Bibl. klass. phil) Cicero or. Selectae XIII. ed. David.
   Cserny Dávid. Latin stilusgyakorlatok III. resz. VII. és VIII-ok 4. kiadás. (Stampfel)
   Sallustius. Bellum Jugurthium. ed. Pex V.
   Cserép József. Római régiségek. (Franklin t.)
   Latin-magyar és magyar-latin szótár.
4. Görög. Herodotos műveiből szemelvények. Dávid J. Curtius Abel. Pozder. Görög nyelv- és mondattan. Homeros Odysseája. Csengery. (Athaeneum) Elischer-Fröhlich : Szótár Homeroshoz. Lévai-Vida : Görög-magyar szótár.
5. Görögpótló. Schill Salamon Görög irodalomtörténete. (Franklin) Szilasi Móricz. Szemelvényék Thukydidesből. (Lampel) Ba-

dics. Magyar irodalmi olvasókönyv a VII. o. részére. Legujabb kiadás. (Atheneum) Telfi-Kempf: Demosthenes beszédei, (Hellen remekirók. Lampel) esetleg sajtó alatt levő Toldi József-féle Demosthenes forditás.

6. Német. Heinrich: Német tan- és olvasókönyv III. (Lampel) Schiller: Wilhelm Tell. (magy. Heinrich G. Franklin társ. Schack B. Forditási gyakorlatok. Kelemen-féle szótár.
7. Történet. Dr. Szigethy Lajos: Egyetemes történet III-ik rész. Ujkor és politikai földrajz. Singer és Wolfner.
8. Mennyiségtan. Mochnik-Schmidt. Algebra, kiadja Lampel. Lutter. „Mértan" kiadja Franklin társ. Lutter. Logarithmusok. kiadja Franklin társ,
9. Természettan. Fehér-Szekeres: Kisérleti fizika 9. kiad. kiadja Franklin társ.

VIII. osztály.

1. Vallás. Bancsó: Ker. hit- és erkölcstan.
2. Magyar. Beöthy „Irodalomtörténet" 8-ik kiadás.
3. Latin. Horatius hőskölteményei. (Carmina, epodos, epistolae satirae) Bartal. Malmossy. Csengeri. Ath. Cicero; De finisbus Bonorum et Malorum ed. G. Némethy. Tacitus: Historiae (Lampel) Cserny Dávid: Stilusgyakorlatok III. rész. (A VII-ben is volt használva) Cserép József: „Római régiségek s irodalomtörténet. Latin-magyar és magyar-latin szótár.
4. Görög. Dr. Csengeri János. Homeros Ilias.
   dr. Simonyi József Sándor: Szemelvények Platonból.
   Curtius-Abel-Pozder: Görög nyelvtan.
   Elischer-Fröhlich: Szótár Homeroshoz.
   Lévai-Vida: Görög-magyar szótár.
5. Görögpótló. Alexander Platon és Aristoteles. Müvészet-történetre vonatkozó tankönyv az első félév folyamán lesz kijelölve.
6. Német. Heinrich: Német tan- és olvasókönyv IV-ik rész. (Lampel)
   Goethe: Egmont (Franklin társulat kiadása) Schack B. forditási gyakoriatok. Kelemen-féle szótár.
7. Történet. Dr. Szigethy Lajos: A magyar nemzet története és a mai magyar állam ismertetése. Kókai Lajos kiadása.

8. Mennyiségtan, Mocnik-Schmidt: „Algebra“ kiadja Lampel. Lutter: „Logarithmusok“, kiadja Franklin társulat. Lutter „Mértan“, kiadja Franklin társ.
9. Természettan. Wagner Alajos: Fizika. kiadja Lampel.
10. Bölcsészet. Szitnyai Elek: Lélektana és Logikája. Franklin társulat legujabb kiadása.

A föntebb felsorolt tankönyvek kaphatók
SÁMUEL ADOLF KÖNYVKERESKEDÉSÉBEN
SZARVASON.

A
SZARVASI ÁG. HITV. EV. ELEMI
TANITÓKÉPZŐ
ÉS ANNAK
GYAKORLÓ ISKOLÁJA
AZ 1903 1904. ISK. ÉVBEN.

A) Az ág. hitv. evang. tanitóképző állapota az 1903—1904. iskolai évben.

Alig mutatja hazai protestáns egyházunk anyagi szegénységét jellemzőbben valamely körülmény, annyira, mint a szarvasi felekezeti tanitóképzőnek csaknem 44 évre terjedő küzdelme a létért.

Eredetileg a szarvasi főgymnasium védszárnyai alatt keletkezett ez intézet ugy, hogy a négy felső osztály olyan szegényebb sorsu és igényü növendékei, kik tanitói pályára előkészülni kivántak, a gymnasium tanáraitól szakirányos tanitást kaptak azon heti órák számarányában, melyre a latin és görög nyelv tanulása alóli fölmentetésük alkalmat adott.

1860-tól csaknem egész 1870-ig a szarvasi tanitóképző a főgymnasium felső négy osztályával kapcsolatban ugy volt szervezve, hogy növendékei csak a hazai élő nyelveket, a nevelés- és tanitást, a zenét, éneklést s orgonálást tanulták külön; a többi tantárgyakat a gymnasiumban megfelelő osztálytársaikkal együtt hallgatták.

1868. évi népoktatási törvény, a tanitóképzőkre nézve országosan kötelező mértéket állitván fel, a szarvasi felekezeti tanitóképzőt letesitő és szegényesen fenntartó békési egyházmegye érezte az intézet szervezetbeli átalakitásának szükségét, de a mellett tudta azt is, hogy a vidéknek, vagy épen az egész Bányai Egyházkerületnek népoktatási érdekeit tanitóképzőjének önállósitásával szolgálni magában nem birja. Ekkor ujultak meg a kérvények, melyekre a kerület nyomasztó helyzetében sokáig csak biztató igérettel felel-

hetett. Voltakép csak a nyolczvanas évek közepén jutott a kerület abba a helyzetbe, hogy a szarvasi képzőnk egy kathedráját 1600 korona évi segitséggel támogathatta. Miután az alkalmazandó képzőbeli tanárok szerény évi dijazása se volt sok ideig biztositható, épen tanárok hiányában nem is lehetett e szakintézetet annyira önállósitani, mint a mennyire azt a népoktatás fejlő ügye sürgősen követelte. Ehelyett visszáságából származó felelősséget ugy a tanárok, mint a fentartók kinosan érezték ugyan; de éveken át türelmes várakozásra voltak utalva.

Voltakép csak 1903. szeptemberében fokozhatta föl a Bányai Egyházkerület a szarvasi tanitóképzőre adott évi segitségét 1000 koronával s állandósitotta ez összeget öt egymásra következő évre. És ami tán ennél is nagyobb jelentőségü dolog, kiküldött öttagu bizottságot oly utasitással, hogy az Szarvasra leránduljon, itt az intézetnek multjáról, jelenéről, felszereléséről, szervezetéről közvetetlen tudomást vegyen s ez alapon tegyen a kerület legközelebbi közgyülésén javaslatot arra nézve, hogy a tanitóképző átvételét, gondozását, tovafejlesztését s lehető önállósitását a kerületre nézve kivánatosnak, sürgősnek és kivihetőnek találja-e, vagy nem.

Már a Nagy Bányai Egyházkerület ezen döntő lépéset előzőleg felfolyamodott az eddigi fentartója a szarvasi tanitóképzőnek a Nagym. közoktatásügyi magyar kir. kormányhoz is az iránt-hogy a kinos anyagi gondokkal küzdő, de az Alföldön szükséges, nek tudott szakintézetet évi segélyezéssel vezesse kifejlődése felé. És a Nagym. közoktatásügyi kormány a kir. Tanfelügyelő ur által beszerzett adatok alapján — de csak az alkalmazott és alkalmazandó tanárok fizetésének kiegészitésére — megadta az évi 3200 koronányi segélyt, világos kikötésével annak, hogy a föntartó testület az intézetet a törvény követeléseinek megfelelő módon négy éven belül önálló szakintézetté fejlessze.

E fejlődés annyiban meg is indult, hogy a tanszemélyzet létszáma fokoztatott s igy a tanulóság nemcsak a gymnasiumi tanitás köréből mind inkább kivált, de a legtöbb tantárgy feldolgozásánál külön osztályokra tagolva a tanitóképzőkre vonatkozó állami tanitás tervezete alapján végzi ugy az oktatást, mint a gyakorlati ügyesitést s ez alapon adja meg ma kilépendő s arra érdemes növendékeinek a tanitói oklevelet. Az alább felsorolandó adatok a fejlődés mai állapotát tüntetik fel következőleg:

B) A tanitóképző személyzete.

1. Benka Gyula. A tanitóképző osztályaiban a neveléstanitástani tárgyakkal foglalkozván, a további szervezkedés idejéig ezuttal is az intézet igazgató-tanára. Az önállósitás érdekében ez állás betöltése legsürgősebb.

2. Hraskó Kálmán, gymn. tanárságra képesitett okl. helyettes tanár, ki képzettségének megfelelőleg tanitja a természettant természetrajzot és mennyiségtant a képző összes osztályaiban.

3. Lévius Ernő, polgári iskolákra képesitett rendes tanár, ki képzettségének megfelelőleg tanitja a német nyelvet és irodalmat, a történetet, a zenét, az éneklést, a hegedűjátékot és orgonálást.

4. Papszász Gyula, polgári iskolákra képesitett okleveles helyettes tanár, ki a magyar nyelvet, történetet, földrajzot, alkotmánytant adja elő.

5. Margócsy Gyula, a gyakorló elemi iskola vezető tanitója, ki a mellett, hogy a leendő tanitók gyakorlati kiképzését az általa vezetett iskolában irányitja, a képzősöknek tanitja is a kátét és a népiskolai módszertant.

Miután pedig a szarvasi elemi tanitóképző még ma sem birt teljes önállóságra vergődni, a gymnasium V., VI., VII., és VIII. osztályu növendékeivel együttesen hallgatják a tanitóképző növendékei a vallástaniakat s együtt gyakorolják a rajzolást és tornázást. Egyuttal a képzősök kötelezett tagjai a tanulók daloskörének, melyek tanitásával s vezetésével Lévius Ernő s igy épen az ő zenetanáruk foglalkozik. E mellett a szarvasi tanitóképzőnél minden dijazás nélkül működő bejáró tanárokul tekinthetők.

6. Melis János, főgyimnasiumi rendes vallástanár,

7. Oláh Miklós, főgymnasiumi rendes tornatanár,

8. Sziráczky Gyula, főgymnasiumi rendes rajztanár és

9. dr. Belopotoczky György községi orvos, ki az önként vállalkozókat nemcsak az egészségtanra oktatja, de a betegekét orvosi gondozásban is részesiti.

C) A tanítóképző tanulósága 1903—1904-ben.

I. osztály.

Bernáth Béla ág. h. ev. Tótkomlós, Békés m.
Darida Károly ág. h. ev. Szarvas „
Dauda József ág. h. ev. „ „
Fecske Pál ág. h. ev. „ „
Janovits Károly ág. h. ev. Mezőberény, Békés m. Kimaradt.
Molnár Béla ág. h. ev. Szarvas „
Micsinay Zoltán ág. h. ev. Acsa, Pest m.
Szloszjár András ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Sznyida György ág. h. ev. „ „ Kilépett.
Zelenka István ág. h. ev. Orosháza „

Összeg: 10.

II. osztály.

Csepreghy Gyula ág. h. ev. Ref.-Kovácsháza, Csanád m.
Dobozy Jenő ág. h. ev. Budapest
Freund János ág. h. ev. Péterréve, Bács-Bodrog m.
Knyazovitz Mihály ág. h. ev. Antalfalva, Torontál m.
Konyecsni Sámuel ág. h. ev. Csorvás, Békés m.
Matejszkó József ág. h. ev. Szarvas „
Molitorisz Béla ág. h. ev. Liliomos, Bács-Bodrog m.
Petrovics Gyula ág. h. ev. Budapest

Őszeg: 8

III. osztály.

Bankó János ág. h. ev. Szarvas, Békés m. Ismétlő.
Bohus László ág, h. ev. B.-Csaba „
Dauda Ferencz ág. h. ev. Szarvas „
Demcsák István ág. h. ev. „ „
Dimény Ilona ev. ref „ „ Magántanuló.
Gáspár István ág. h. ev. Hontujfalu, Hont m.

Hajnal Károly ág. h. ev. Simonyi, Vas m.
Hanzó Mihály ág. h. ev. Szarvas, Békés m. Ismétlő.
Keller Ferencz ág. h. ev. Pusztaföldvár, Békés m. Ismétlő.
Kemény István ág. h. ev. Budapest
Kőszegi László ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Kralovánszky Soma ág. h. ev. „ „
Novodomszky János ág. h. ev. Szarvas, Békés m. Magántanuló.
Varga Antal ág. h. ev. Orosháza, Békés m. Magántanuló.
Wigand Henrik ág. h. ev. Varsád, Tolna m.

Összeg: 15.

IV, osztály.

Adamkovits János ág. h. ev. Nagylak, Csanád m.
Bartolf Endre ág. h. ev. Mezőberény, Békés m.
Blum János ág. h. ev. Ujverbász, Bács m. Magántanuló.
Csurgai István ev. ref. Czegléd, Pest m.
Czira Károly ev. ref. „ „
Francisti Mihály ág. h. ev. Tótkomlós, Békés m.
Kesiár Mária ág, h. ev. Békéscsaba „ Magántanuló.
Kondacs András ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Kutlik Etel ág. h. ev. „ „ Magántanuló.
Laszip György ev. ref. Czegléd, Pest m.
Molitorisz Jenő ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Molnár Jenő ág. h. ev. „ „
Moravcsik Margit ág. h. ev. „ „ Magántanuló.
Stark Béla ág. h. év. Szentes, Csongrád m.
Szlauka Samu ág. h. ev. Petrőcz, Bács-Bodrog m.
Szvák János ág. h. ev. Szarvas, Békés m
Tusják György ág h. ev. „ „
Vetter Ádám ág. h. ev. Cservenka, Bács-Bodrog m.

Összeg: 18.
Végösszeg: 51.

D) A tanitóképző gyakorló-iskolájának tanulósága.

I. osztály.

Delhányi Zsigmond ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Réthy Ferencz ág. h. ev. „ „

Valentinyi Jenő ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Vostjár Samu ág. h. ev. „ „

Összeg = 4.

II. osztály.

Binder Dénes r. kath. Gerla, Arad m.
Janurik János ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Valentinyi István ág. h. ev. „ „

Összeg = 3.

III. osztály.

— — — — — — — — — — — — — —

IV. osztály.

Balla Pál ev. ref. Gáspártelek, Békés m.
Blasko Gyula ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Csernák István ág. h. ev. „ „
Frecska Béla ág. h. ev. „ „
Frecska Mihály ág. h. ev. „ „
Jánovszki János ág. h. ev. „ „
Komlovszky Ferencz ág. h. ev. „ „
Meitz Jenő ág. h. ev. „ „
Melis Mátyás ág. h. ev. „ „
Radó Lajos izr. Budapest, Pest m.
Tepliczky János ág. h. ev. Szarvas, Békés m.
Unatinszki Mihály ág. h. ev. „ „

Összeg = 12.

Végösszeg = 19.

E) A tanitóképzőben végzett tantárgyak átnézete.

Az állam ideiglenes segitsége arra kötelezi Tanitóképzőnket, hogy fokozatosan az állami tanitási tervet vegyük irányadónak az egyes osztályok munkakörének meghatározásánál. Ha még

ez évben nem sikerült is az állami tanitási tervezetet egészében alkalmaznunk: akkor annak főoka az alkalmazott tanárok csekély száma, mely még mindég a főgymnasium kisegitő munkájára s egyes tantárgyak feldolgozásánál az osztályok együttes tanitására kényszerit. Magán viseli ez intézkedés az átmenet jellegét s ezért a kifogásolható fogyatkozások is az átmenet rovására irandók.

I. osztály.

a) Ez osztály növendékei a gymnasium V. osztályában együtt tanulták megfelelő gymn. osztálytársaikkal a vallást, a rajzolást és a tornázást heti 2—2 órában (Lásd III. c. V. o.:) külön tanulták és gyakorolták:

b) a magyart heti 4 órában, Komáromi: Magyar nyelvtana alapján. Olvasmányok tárgyi magyarázatokkal és nyelvtani elemzéssel Kis-Komáromy-Péterffy-féle Olvasókönyv I. kötetéből. Költemények emlékelése. Kéthetenként irásbeli dolgozat a feldolgozott tananyag köréből. Tanár: Papszász.

c) a számtant: heti 3 órában. Mennyiség, szám és számsor. Az algebra fogalma és jelei. Kifejezések számbeli értékeinek meghatározása. Egyetemes mennyiségtani alaptételek.

Az alapmiveletek algebrai egész számokkal és kifejezésekkel. Számrendszerek. A négy alapmivelet a tizes számrendszerben.

A számok tulajdonságai. Törtszámok. Tizedes törtek. Arányok és aránylatok. Első foku egyenletek egy és több ismeretlennel.

Havonkint egy iskolai dolgozat. Tk: Mocnik-Schmidt Algebra. Tanár: Hraskó.

d) a természetrajzot heti 2 órában. Növénytant Néhány összel virágzó növény. A gyümölcsöskert és a gyümölcsfák. Konyhakerti növények. Erdei lombos levelű fáink. Edényes virágtalanok. Mohok. Telepes növények. A virágos növények külső tagoltsága. A növények belső szerkezete. A növények életműködése. Forró égövi növények. Tavasszal virágzó növények. Gazdasági növények. Gyógy- és kereskedelmi növények. A növények elterjedése és rendszerezése, Tk: Miklós Gergely: A növénytan alapvonalai. Tanár: Hraskó.

e) a zenét, nevezetesen a zongorázást heti 3 órában. A zenéről általában. Hangjegy, vonalrendszer, kulcsok, módositó je-

gyek, ütenyfajok. Skálák, ezek képzése, A dur-moll skálák, ujjrakása. Ujjgyakorlatok. Bartalus S. „Előkészitő zongoraiskolája“ és Czerny „Wiener Lehrmeister“ I. füzete. Tanár: Lévius.

II. osztály.

a) Ez osztály növendékei a gymnasium VI. osztályában a gymnasiumi tanulókkal együtt hallgatták és gyakorolták a v a l l á s t, a r a j z o l á s t és t o r n á z á s t heti 2—2 órában. (Lásd III. c. VI. o :) Külön tanulták:

a) a m a g y a r t, heti 4 órában. Stilisztika Névy László Irásművek elmélete czimü kézikönyve alap-án. Lehr: Arany Toldi-ja tartalmilag és szerkezetileg fejtegetve s négy éneke emlékelve. Közéletbeli fogalmazványok. Kéthetenként irásbeli dolgozat és közéletbeli fogalmazványok készitése. Tanár: Papszász.

b) a s z á m t a n t, heti 2 őrában. Hatvány és gyök: Algebrai két és több taguaknak második és harmadik hatványa és gyöke. Tételek a positiv, negativ és törtkitevőjü hatványokról és gyökökről. A végszerütlen szám.

Másodfoku egyenletek egy ismeretlennel. A képzetes szám értelmezése Havonként egy iskolai dolgozat. Kézikönyv: Moczník-Schmidt: Algebra. Tanár: Hraskó.

G e o m e t r i a: Heti 1 óra. Alapfogalmak és alaptételek. A szögekről. Három, négy és sokszögek. A kör. Összefüggés az idomok alkotó részei között. Tk.: Lutter Nándor: Geometria, Tanár: Hraskó.

c) a t e r m é s z e t r a j z o t, heti 2 órában. Állattan. Bevezetés és előismeretek. Az állatok életműszerei és azok működése. A gerinczes állatok ismertetése. Izeltlábuak. Puhatestüek Férgek. Tüskebőrűek. Bélnélküliek. Őslények. Az állatok osztályozása és földrajzi elterjedése. Tanár: Hraskó.

d) a z e n é t, nevezetesen zongorázást heti 3 órában. Ujjgyakorlásul a 12 dur és moll skála, valamint ezek 3-as hangzatai tört accordokban 4 nyolczad hangkörében. Az összes dur-moll scalak ellentétes mozgásban két nyolczad körében, kapcsolatban fokozatosan nehezebb gyakorlatokkal. A hangközökről ezek módositása és megforditása. A 3-as hangzatok képzése és módositása. Czerny: „W. L.“ II. füzete. Bertini preludjeinek I. és II. füzete. Tanár: Lévius.

I. és II. osztály összevonva tanulta :

a) a testi élet ismertetését, mint alapvető ismeretkört egyrészt az egészségtanhoz, másrészt a neveléstanhoz, heti két órában. Kkönyv.: dr. Baló József és dr. Hunzély Béla vezérfonala. Tanár : Benka.

b) a földrajzot heti két órában. Magyarország földrajza Farkas Sándor kézikönyve alapján. Fizikai földrajz: a szárazföld, a tenger, a légkör. Kézikönyv : Báló-Miklós-féle Csillagászati és fizikai földrajz elemei. Tanár: Papszász.

c) a történetet, heti 3 órában. Az ó-kor. A keleti népek története. A görögök. A rómaiak. A középkor. A középkori intézmények megalakulása és azok beomlása. A középkori szellemi és anyagi műveltség. Kézikönyv : Farkas Sándor : Egyetemes történet I. kötet. Tanár : Papszász.

d) a németet, heti 2 órában. Nyelvtani rész ; nevezetesen főnév, melléknév és ejtegetésük. Fokozás. Számnév. Névmás. Ige és igeragozás. Határozók, elöljárók és indulatszók. Havonként 2 irásbeli dolgozat a tanultak alkalmazása czéljából. Kézikönyv: Horvay Ede „Német nyelvtan“ Tanár : Lévius.

e) a hegedülést heti 1 órában. Még pedig :

Az első osztály tananyaga: A hegedü és részeinek ismertetése. Testállás. A hegedü hangolása tartása. Helyes vonóvezetés. Gyakorlatok egy, majd 2—3—4 huron. Gyakorlatok egész, fél, negyed, nyolczad és tizenhatod hang- és szünetjegyekkel. Skálák, Choralok. Kézikönyv : Hubert K. „Hegedüiskola“ I. füzete.

A második osztály tananyaga: Ujj és csukló gyakorlatok, a vonó helyes vezetésére czélzó gyakorlatok. Skálák és 3-as hangzatok 2 nyolczadon belül. Choralok. kézikönyv : Huber K. „Hegedüiskola“ I. füzete. Tanár : Lévius

III. osztály.

a) Ez osztálybeli képzősök a gymnas. VII. osztályával együttesen tanulták a vallást, a rajzot és tornázást heti 2—2 órában. (Lásd III. c. VII. o. :) Külön szaktanulmányként tanulták és gyakorolták :

b) a magyart, heti 3 órában. Névy: Irásművek elmélete cz. kézikönyve alapján a szónoki művek és költői műfajok elmélete és történeti fejlődése. Megfelelő olvasmányok és költői művek emlékelése. Havonként irásbeli dolgozat. Tanár: Papszász.

c) a történetet, heti 2 órában. A keleti népek története. A görögök és rómaiak története. A népvándorlás. Az arabok. A keresztes hadak kora. A középkori intézmények bomlása. A felfedezések és a reformátio kora. A korlátlan királyi hatalom kora. A franczia forradalom és császárság. A legujabb kor napjainkig. Kézikönyv: Dr. Ribáry-Varga „Világtörténete." Tanár: Lévius.

d) a számtant, heti 1 órában. Mennyiség, szám és számsor. A tizes számrendszer. A négy alapművelet közönséges egész, tizedes és tört-számokkal Oszthatósági viszonyok. Időszámitás. Röviditett müveletek. Arányok és aránylatok. Az egyszerü hármasszabály. A százalék számitás és alkalmazása. Havonként egy iskolai dolgozat. Tk: Gerevich-Orbók: Számtan. Tanár: Hraskó.

e) a geometriát, heti 1 órában. Planimetria. Tk: Horti Henrik: Rajzoló Geometria. Tanár: Hraskó.

f) a fizikát, heti 2 órában. A természet, anyag, test, tünemény. A testeknek általános és sajátos tulajdonságai. A testek halmazállapota. A szilárd testek fajai. A szilárd testek mozgása és egyensulya. A cseppfolyós és légnemü testek nyugvás és mozgástana. Hangtan. Fénytan részben. Tk: Bóbita-Gerevich: Fizika. Tanár: Hraskó.

g) a természetrajzot, heti 3 órában. Ásványtan kőzet-földtan és chémia. Bevezetés. Éghető ásványok. Sóféle ásványok. Kőkinézésü ásványok. Drágakövek. Fémfényü testek. Az ásványok tulajdonai. Kőzettan. Földtan. Szervetlen és szerves chemia. Tk: Róth Samu: Ásvány-kőzet- és Földtan. Jegyzetek: Tanár: Hraskó.

h) a népiskola módszertanát, heti 2 órában Az összes népiskolai tantárgyak tanitásának módszere, tekintettel az egyes tantárgyak mai módszertani irodalmára és a szükséges taneszközökre. Kézikönyv: Dr. Kiss Áron „A prot. népiskolai vallástanitás módszertana" és dr. Dittes-Gyertyánffy „Népisk. módszertan." Tanár: Margócsy.

i) a zenét, nevezetesen zongorázást, heti 1 órában. Az összes dur és moll skálák harmad menetben. 4 nyolczad hangkö-

rében, ugyszintén ezek domináns 4-es hangzatai alapfekvésben és 3 megforditásban. Bertini „Etudes" I. és II. füzete. Kuhlan „Sonatinen" I. füzete. Tanár: Lévius.

Az orgonálást, heti 1 órában. A „Legatió"-játék gyakorlása előbb zongorán, utóbb orgonán az e czélra kiválasztott elő- és utojátékok alapján. Kézikönyv: Köveskuti „60 egyházi elő- és utójáték.

Az összhangzattant, heti 1 órában. Az eddig tanultak ismétlése. A hármas hangzat fekvései és megforditásai. Szűk, szétszórt szerkezet. Szólamvezetés. Tilos menetek. Az uralgósra épitett négyes hangzat. Adott basszus szólam összhangositása. Számjelzés. Kézikönyv: Major J. Gyula „Összhangzattan" Tanár: Lévius.

IV. osztály.

a) ezen osztály növendékei a gymnas. VIII. osztályában a gymn. tanulókkal együtt tanulták és gyakorolták a vallást, a rajzot, a tornázást heti 2—2 órában. Ez utóbbi gyakorlati ügyesitésben ugy is kaptak irányitást, hogy a népes gymnasiumi osztályok egyes csapatait előtornázók gyanánt vezették s tanitották is. (Lásd III. c. VIII. o.:)

b) a magyart, heti 3 órában. A magyar nemzeti irodalom történetének rövid ismertetése, az országos állapotok feltüntetésével, a kiválóbb irók életének bemutatásával s a jelesebb irók müveiből vett szemelvények olvastatásával. Kézikönyv: Dr. Szántó Kálmán: a magyár nemzet irodalomtörténete. Havonként irásbeli dolgozat. Tanár: Papszász.

c) a történetet, heti 2 órában. Magyarország történelme, különös tekintettel az alkotmány és mivelődés fejlődésére. Kézikönyv: Mangold: Oknyomozó története. Tanár: Papszász.

d) a számtant, heti 1 órában. Mennyiség. szám és számsor. A tizedes számrendszer. A négy alapmüvelet közönséges egész és tizes számokkal. Oszthatósági viszonyok. Közönséges törtek. Időszámitás. Röviditett müveletek. Arányok és aránylatok. Egyszerü és összetett hármasszabály. A százalékszámitás és alkalmazása. Kamatszámitás. Értékpapirok s azokkal való számitások. Kamatos-kamat számitás. Arányos osztás. Elegyites számolás.

Lánczszabály. Arany és ezüst árukra vonatkozó számitások. Havonként egy iskolai dolgozat. Tkönyv: Gerevich-Orbók: Számtan. Tanár: Hraskó.

e) a geometriát, heti 1 órában Planimetria és Stereometria. Feladatok. Tankönyv: Horti Henrik: Rajzoló Geometria. I. és II. rész. Tanár: Hraskó.

f) a fizikát, heti 2 órában. Fénytan. Hőtan. Mágnesség és elektromosság. Kozmografia. Tkönyv: Bóbita-Gerevich: Fizika. Tanár: Hraskó.

g) a népiskola módszertanát, heti 2 órában. Az összes népiskolai tantárgyak tanitásának módszere, tekintettel az egyes tantárgyak mai módszertani irodalmára és a szükséges taneszközökre. Az egyes tantárgyak tanmódszerének megismertetése után elvonattak a tanitás általános szabályai. A rendtartás Kézikönyv: Dr. Kiss Áron: „A prot. népiskolai vallástanitás módszertana" és dr. Dittes-Gyertyánffy: „Népisk. módszertan". Tanár. Margócsy.

h) a zenét, nevezetesen zongorázást heti 1 órában. Skála gyakorlatok folytatólag. Az uralgó négyes hangzatok és azok megforditásai tört accordokban. Bővitett záradékok. Bertini: „Etudes".

az orgonálást, heti 1 órában. A pedáljáték gyakorlása Elő- és utójátékok. Egyházi énekek közjátékokkal. Zárlatok Kézikönyv: Chovan Zs. „Choralkönyve", Szügyi „Praeludiumgyűjteménye" és Rinck „Orgonaiskolája."

Az összhangzattant, heti 1 órában. Az uralgó négyes hangzatról. Annak megelőzése, feloldása. A négyes hangzat megforditása Mellék négyes hangzatok. Szükitett négyes hangzat. Ötös hangzat. A négyes szólamu tétel férfi, vegyes és női karra való alkalmazása. Kézikönyv: Major J. Gyula: „Összhangzattan." Tanár: Levius.

A III. és IV. osztálybeliek egybevonva tanulták:

a) A nevelés- és tanitás-történetét az első félévben heti 4 órában. Kkönyv: dr. Kiss Áron ezen czimű müve: Tanár: Benka.

A második félévben az iskolaszervezettant heti 4 órában dr. Baló József tankönyve szerint. Tanár: Benka.

b) a németet, heti 2 órában. Mondattani rész forditási gyakorlatokkal. Az olvasmányok alapján beszédgyakorlat. Havonként egy irásbeli dolgozat. Kézikönyv: Albrecht J. „Német nyelvtan" és Endrei Ákos: „Német stilusgyakorlatok". Tanár: Lévius.

c) a hegedülést, heti 1 órában. Még pedig az elágazó képzettség arányában.

A harmadik osztály tananyaga:

Ujjgyakorlatok és scalak folytatólag. Trilla. Gyakorlatok a rilla alkalmazásával. Kettős fogások. Ghromatikus scala. Cho ra lok és világi dalok két szólamban. Kézikönyv: Huber K. „Hegedü-iskola" I. füzete.

A negyedik osztály tananyaga:

A második és harmadik fekvés. Skálák, tört hangzatok és gyakorlatok a második és harmadik fekvés megerősítésére. Kétszólamu dalok. kézikönyv: Huber K.: „Hegedüiskola II. füzete. Tanár: Levius.

A tanitóképző mind a négy osztálya együttesen tanulta s gyakorolta;

a) a kátéismét, heti 1 órában. A káté III-ik részének módszeres feldolgozása; a IV. osztálybeliek ismétlésül a káté I. és II ik részét is. Minta katechizáczió Koren Pál kézikönyve. Tanár: Margócsy.

b) az éneklést, heti 1 órában. Hangképző és hangközképzési gyakorlatok (szolmizáczió) Rythmikus gyakorlatok. Két-három-négy szólamu előgyakorlatok a karénekhez. Egyházi énekek éneklése: Néhány férfihangra irt ének begyakorlása. Mind a négy osztály tanulói ezenkivül hetenként kétszer részt vettek az ifjusági vegyeskar énektanulmányaiban. Kézikönyv: Bartalus J. Énektanitási vezérfonala", Abt F. „Gyakorlati énekiskolája" és Sztankó Béla „Énekiskolája." Tanár: Lénius.

A népiskolai tanitásra czélzó gyakorlati kiképzést nyertek:

II. osztálybeliek a tanév második felében betüsorban fél-hetenként bejártak a gyakorló iskolába azon czélból, hogy mi-

előtt megkezdődnék a tanitás, megismerkedjenek az iskolai fegyelemmel: gyakorolják magukat a gyermekek testi fejlődésének megfigyelésében, a gyermeki lélek megismerésében, az iskolai munka megfigyelésében a kapott utasitás szerint. E végből a tanitás megkezdése előtt fél órával elöbb megjelentek az iskolában, a gyülekező gyermekeket fogadták, köztük a rendet és a fegyelmet fentartották s egyuttal végezték a szükséges megfigyeléseket. Tapasztalataikról és megfigyeléseikről rendszeres dolgozatokban beszámoltak. E dolgozatokat minden vasárnap a gyakorló-iskola vezetőjének beadták, aki a dolgozatokat átnézvén, észrevéleit megtette s a következő héten figyelmeztette a növendékeket a megfigyelések helyes vagy helytelen voltára.

III. osztálybeliek hetenként kétszer; Hétfőn és Szerdán jártak be a gyakorló-iskolába. A tanév első két hónapjában megfigyelték az eljárást s hallgatták a tanitást. A látottak és hallottakról jegyzeteket készitettek. melyek alapján a megfigyelésekről rendszeres dolgozatokban beszámoltak. E dolgozatokat minden vasárnap a gyakorló-iskola vezetőjének beadták, aki a dolgozatokat átnézvén, észrevételeit megtette s azokat minden szerdán délután, az e czélból tartott különórán a növendékekkel közölte. — Novembertől félhetenkint betüsorban bejártak a gyakorló-iskolába, hogy a gyermekeket tanulmányozzák, magukat a rendtartásban, a fegyelmezésben és a gyermekekkel való bánásban gyakoroljak. Ezen látogatások oly módon történtek, mint a II-ik osztálybelieknél. Deczember hóban pedig megkezdték a tanitást. A nem tanulók társuk tanitásáról jegyzeteket vezettek s ezek alapján birálati naplóba birálatot késziteitek. A tanitandó tételt a gyakorló-iskola vezetőjétől kapott utasitás szerint kidolgozták s átadták a gyakorló-iskola vezetőjének, aki azt átnézve kijavitotta s esetleg az ujból való kidolgozásra megadta a szükséges utasitást. A következő heti tanitások előkészitése és a megtartott tanitások megbirálása minden szerdán délután történt, első sorban az illető tanitó, ezután a többi növendékek s végül a gyakorló iskola vezetője részéről. A birálatokról rendszeres jegyzőkönyvek vezettettek. Ezen osztály nővendékei a tanév folyamán összesen 101-szer tanitottak.

IV. osztálybeliek hetenként háromszor: Kedden, Csütörtökön és Szombaton jártak a gyakorló-iskolába. A tanév első két hónapjában betüsorban félhetenként való váltakozással bejártak a gyakorló iskolába, hogy a gyermekeket tanulmányozzák, magu-

kat a rendtartásban, a fegyelmezésben és a gyermekekkel való bánásban gyakorolják. Ezen látogatások — s az azokról való beszámolások oly módon történtek, mint a III-ik, illetve II-ik osztálybelieknél. — November hóban megkezdték a tanitást, kezdetben csak egy, később két, három, négy osztályt (volt képezett III-ik osztály is) egymás után más és más tárgygyal. A tanitások előkészitése, a tételek kidolgozása és a tanitás megbirálása oly módon történt mint a III-ik osztályban. A következő heti tanitások előkészitése és a megtartott tanitások megbirálása minden szombaton délután történt. A birálatokról rendszeres jegyzőkönyvek lettek felvéve. Ezen osztály növendékei a tanév folyamán összesen 170-szer tanitottak.

A gyakorlati kiképzés tanára : Margócsy.

F) A tanitóképző szerelvényei.

Mivel évtizedeken át a tanitóképző fecske-fészek gyanánt a szarvasi főgymnasium százados falához volt ragasztva s annak könyvtárait, természettani és természetrajzi gyüjteményeit, a torna fölszerelést, a rajzeszközöket, térképeket tanitási czélra használhatta, nem is volt szüksége arra, hogy különálló fölszerelésről gondoskodjék. Legfeljebb a zenészeti tanitás czéljából volt olyan, a milyen fölszerelése az intézetnek.

Ma azonban az intézet lehető önállósitása czélul tüzetvén ki, annak külön felszereléséről is gondoskodnunk kellene.

Erre nézve az első lépés megtörtént akkor, midőn 1860-ban 8 drb szárny-zongorát vásárolt az intézet s ezt időközben egy kisebb harmóniummal, majd egy Lhota-féle pedálharmóniummal és 5 változatu kis orgonával gyarapitotta.

Gyarapodott azóta a zeneműtár is. Nevezetesen az idén megvette Chovan Zsigmond chorál parhturáját 2 példányban (12 kor.) és Bolza Alfons gróftól ajándékul kapott 557 zeneművet mintegy 1138 korona értékben.

Gyarapodott az intézet szakkönyvtára is, mely ez évben vétetett külön kezelés alá s melyet a könyvkiadó vállalatok tankönyvekkel s a Nagym. ministérium az Osztrák és Magyar monarchia képben és irásban czimü ajándék művével is kitüntetet. Megkaptuk a Nm. minisztérium szivességéből a „Kimutatást“ is 1902-ről közoktatási állapotunkról.

Teljes önállósitás esetén sürgős érdeküvé válik a tanitó-

képző fölszerelésének minden irányu gyarapitása. Ma még ez annál kevésbé égető kérdés, mert az elég jól fölszerelt főgymnasium minden irányban támogatja a belőle kifejlő tanitóképző intézetet.

G) A tanitóképző-intézet „Önképzőköre."

A tanitóképzőbeli növendékek didaktikai és paedagogikai munkásságát fejlesztendő, a folyó iskolai évben is megalakult az „Önképzőkör" Papszász Gyula tanár elnöklete alatt.

A kör tisztviselői voltak: főjegyző Czira Károly IV. é., aljegyző: Gáspár István III. é., könyvtárosok: Bartolf Endre IV. é. és Wigand Henrik III. é., pénztárnok: Tusjak György IV. é., ellenőr: Kemény István III. é. A kör 45 taggal alakult meg, s 18 rendes és márczius 15-ének emlékére 1 diszülést tartott, a melyeken 19 önálló dolgozat, ugyanannyi birálat s 26 szavallat került napirendre, alkalmat szolgáltatván a birálgatásra, önálló gondolkodásra s az előadásbeli ügyesedésre.

A kör járatta a Magyar Tanügy, Pestalozzi, Kis Tükör és Vasárnapi Ujság cz. lapokat. Ezenkivül a könyvtár a következő müvekkel szaporodott: Bucsky Sándor tanitó ur ajándéka: Alkotmánytan, Fizika, Módszertani jegyzetek. Hit- és erkölcstan, Káté. Lélektan, Logika. Lévius Ernő tanár ur ajándéka: Quo vadis? 2 kötetben. Czira Károly ajándéka: Czerny-féle zongora iskola II. füzete. Vasárnapi Ujság 1896. évf. Molitorisz Béla ajándéka: Magyar Olvasókönyv. Kemény István ajándéka: A föld utolsó napjai. Vádlottak padján. Dobozy Jenő ajándéka: Kátsa czigány. Molnár Jenő ajándéka: Az idegenek birtokszerzése. Az összeférhetetlenség. Vétel utján: Alpesi hangulat sextett; Kék keringő, Drótos tót, A birkák, Bölcsődal cz. kották. Ezenkivül a kör egy könyvszekrényt szerzett be 14 Korona értékben.

A kör vagyona:

Mult évi maradvány takarékbetétben	10 K	28	fillér.
Folyó évi bevétel	97 K	92	„
összes bevétel:	198 K	20	„
kiadás:	57 K	16	„
Maradvány:	51 K	04	„

mely összeg takarékpénztárban van elhelyezve.

H) A tanitóképző ösztöndíjasai és segélyezettjei.

A tanitóképző rendelkezésére álló össtöndijak méltányló és serkentő elismerésül kapták: Bohus László és Demcsák István III. o. tanulók a Mikolay Mihály-féle alapitványból 70—70 koronát; Kószegi László III. o. és Knyazovitz Mihály a Haviár Dani-féle alapból 42—42 koronát.

Ezen kivül a tanulók segélyezője sok tanitóképzőbeli tanulót támogatott kisebb-nagyobb segélyösszegekkel. (Lásd az Értesitő VII. czikkét.)

Nem csekély segitsége a tanitóképző növendékeinek az sem, hogy a közétkező ingyenes élvezetében részesül évente 10 ifju, ki magát arra érdemessé teszi s ezeken kivül a tandijfizetés és alumneumi félingyenesség előnyében is többen részesülnek.

A tornázásban kiváló ügyesebbek ezek mellett tornadijakban és kitüntetésekben is részesültek. (Lásd ezen Értesitő VII. czikkét.)

I. Záró tájékoztatás.

A fentebb vázolt tanitási tervezet alapján (Lásd E) cimet) kellő koru és előképzettségű végzett tanitványai az intézetnek most közvetetlenül évzártakor a képesitési vizsgálathoz járulnak ha őket erre ugy az osztályvizsgálaton szerzett bizonyitványok mint az irásbeli vizsgálat sikeres megállása jogositja.

Ez évben 18 végzett tanulonk járul a tanitóképesitésihez melynek intézésénél bennünket a Nm. Vallás- és közoktatási Ministerium által kiadott Tanitóképesitési vizsgálat szabályzata irányit. E vizsgálatok a felekezeti főhatóságnak, vagy megbizottjának jelenlétében és a közoktatási miniszteriumi kiküldöttének ellenőrzése mellett folynak le. Tanitói oklevéllel kilépő növendékeink főleg a felekezeti iskolákban, de a tanitóhiány miatt a községi és állami iskolákban is nyernek alkalmazást s a kir. tanfelügyelő urnak s körlelkész uraknak jelentései szerint helyt állanak.

A tanitóképző kötelékébe belépni óhajtók vegyék tekintetbé ez évi értesitő IX. czikkét, mely a fölvétel föltételeiről s az elhelyezkedésnél szem előtt tartandó eljárásról tájékoztat. Fölösleges ismétléstől tartózkodni óhajtván, itt e dologról többé nem szólok.

VÉGE.

TARTALOM:

I. és II. osztály összevonva tanulta :

a) a testi élet ismertetését, mint alapvető ismeretkört egyrészt az egészségtanhoz, másrészt a neveléstanhoz, heti két órában. Kkönyv.: dr. Baló József és dr. Hunzély Béla vezérfonala. Tanár : Benka.

b) a földrajzot heti két órában. Magyarország földrajza Farkas Sándor kézikönyve alapján. Fizikai földrajz: a szárazföld, a tenger, a légkör. Kézikönyv : Báló-Miklós-féle Csillagászati és fizikai földrajz elemei. Tanár: Papszász.

c) a történetet, heti 3 órában. Az ó-kor. A keleti népek története. A görögök. A rómaiak. A középkor. A középkori intézmények megalakulása és azok beomlása. A középkori szellemi és anyagi műveltség. Kézikönyv : Farkas Sándor : Egyetemes történet I. kötet. Tanár : Papszász.

d) a németet, heti 2 órában. Nyelvtani rész ; nevezetesen főnév, melléknév és ejtegetésük. Fokozás. Számnév. Névmás. Ige és igeragozás. Határozók, elöljárók és indulatszók. Havonként 2 irásbeli dolgozat a tanultak alkalmazása czéljából. Kézikönyv: Horvay Ede „Német nyelvtan“ Tanár : Lévius.

e) a hegedülést heti 1 órában. Még pedig :

Az első osztály tananyaga: A hegedü és részeinek ismertetése. Testállás. A hegedü hangolása tartása. Helyes vonóvezetés. Gyakorlatok egy, majd 2—3—4 huron. Gyakorlatok egész, fél, negyed, nyolczad és tizenhatod hang- és szünetjegyekkel. Skálák, Choralok. Kézikönyv : Hubert K. „Hegedüiskola“ I. füzete.

A második osztály tananyaga: Ujj és csukló gyakorlatok, a vonó helyes vezetésére czélzó gyakorlatok. Skálák és 3-as hangzatok 2 nyolczadon belül. Choralok. kézikönyv : Huber K. „Hegedüiskola“ I. füzete. Tanár : Lévius

III. osztály.

a) Ez osztálybeli képzősök a gymnas. VII. osztályával együttesen tanulták a vallást, a rajzot és tornázást heti 2—2 órában. (Lásd III. c. VII. o. :) Külön szaktanulmányként tanulták és gyakorolták :

b) a m a g y a r t, heti 3 órában. Névy: Irásművek elmélete cz. kézikönyve alapján a szónoki művek és költői műfajok elmélete és történeti fejlődése. Megfelelő olvasmányok és költői művek emlékelése. Havonként irásbeli dolgozat. Tanár: Papszász.

c) a t ö r t é n e t e t, heti 2 órában. A keleti népek története. A görögök és rómaiak története. A népvándorlás. Az arabok. A keresztes hadak kora. A középkori intézmények bomlása. A felfedezések és a reformátio kora. A korlátlan királyi hatalom kora. A franczia forradalom és császárság. A legujabb kor napjainkig. Kézikönyv: Dr. Ribáry-Varga „Világtörténete." Tanár: Lévius.

d) a s z á m t a n t, heti 1 órában. Mennyiség, szám és számsor. A tizes számrendszer. A négy alapművelet közönséges egész, tizedes és tört-számokkal Oszthatósági viszonyok. Időszámitás. Röviditett müveletek. Arányok és aránylatok. Az egyszerü hármasszabály. A százalék számitás és alkalmazása. Havonként egy iskolai dolgozat. Tk: Gerevich-Orbók: Számtan. Tanár: Hraskó.

e) a g e o m e t r i á t, heti 1 órában. Planimetria. Tk: Horti Henrik: Rajzoló Geometria. Tanár: Hraskó.

f) a f i z i k á t, heti 2 órában. A természet, anyag, test, tünemény. A testeknek általános és sajátos tulajdonságai. A testek halmazállapota. A szilárd testek fajai. A szilárd testek mozgása és egyensulya. A cseppfolyós és légnemü testek nyugvás és mozgástana. Hangtan. Fénytan részben. Tk: Bóbita-Gerevich: Fizika. Tanár: Hraskó.

g) a t e r m é s z e t r a j z o t, hetí 3 órában. Ásványtan közet-földtan és chémia. Bevezetés. Éghető ásványok. Sóféle ásványok. Kőkinézésü ásványok. Drágakövek. Fémfényü testek. Az ásványok tulajdonai, Kőzettan. Földtan. Szervetlen és szerves chemia. Tk: Róth Samu: Ásvány-kőzet- és Földtan. Jegyzetek: Tanár: Hraskó.

h) a n é p i s k o l a m ó d s z e r t a n á t, heti 2 órában Az összes népiskolai tantárgyak tanitásának módszere, tekintettel az egyes tantárgyak mai módszertani irodalmára és a szükséges taneszközökre. Kézikönyv: Dr. Kiss Áron „A prot. népiskolai vallástanitás módszertana" és dr. Dittes-Gyertyánffy „Népisk. módszértan." Tanár: Margócsy.

i) a z e n é t, nevezetesen zongorázást, heti 1 órában. Az összes dur és moll skálák harmad menetben. 4 nyolczad hangkö-

rében, ugyszintén ezek domináns 4-es hangzatai alapfekvésben és 3 megforditásban. Bertini „Etudes“ I. és II. füzete. Kuhlan „Sonatinen“ I. füzete. Tanár: Lévius.

Az orgonálást, heti 1 órában. A „Legatió“-játék gyakorlása előbb zongorán, utóbb orgonán az e czélra kiválasztott elő- és utojátékok alapján. Kézikönyv: Köveskuti „60 egyházi elő- és utójáték.

Az összhangzattant, heti 1 órában. Az eddig tanultak ismétlése. A hármas hangzat fekvései és megforditásai. Szűk, szétszórt szerkezet. Szólamvezetés. Tilos menetek. Az uralgósra épitett négyes hangzat. Adott basszus szólam összhangositása. Számjelzés. Kézikönyv: Major J. Gyula „Összhangzattan“ Tanár: Lévius.

IV. osztály.

a) ezen osztály növendékei a gymnas. VIII. osztályában a gymn. tanulókkal együtt tanulták és gyakorolták a vallást, a rajzot, a tornázást heti 2—2 órában. Ez utóbbi gyakorlati ügyesitésben ugy is kaptak irányitást, hogy a népes gymnasiumi osztályok egyes csapatait előtornázók gyanánt vezették s tanitották is. (Lásd III. c. VIII. o.:)

b) a magyart, heti 3 órában. A magyar nemzeti irodalom történetének rövid ismertetése, az országos állapotok feltüntetésével, a kiválóbb irók életének bemutatásával s a jelesebb irók müveiból vett szemelvények olvastatásával. Kézikönyv: Dr. Szántó Kálmán: a magyár nemzet irodalomtörténete. Havonként irásbeli dolgozat. Tanár: Papszász.

c) a történetet, heti 2 órában. Magyarország történelme, különös tekintettel az alkotmány és mivelődés fejlődésére. Kézikönyv: Mangold: Oknyomozó története. Tanár: Papszász.

d) a számtant, heti 1 órában. Mennyiség. szám és számsor. A tizedes számrendszer. A négy alapmüvelet közönséges egész és tizes számokkal. Oszthatósági viszonyok. Közönséges törtek. Időszámitás. Röviditett müveletek. Arányok és aránylatok. Egyszerü és összetett hármasszabály. A százalékszámitás és alkalmazása. Kamatszámitás. Értékpapirok s azokkal való számitások. Kamatos-kamat számitás. Arányos osztás. Elegyites számolás.

Lánczszabály. Arany és ezüst árukra vonatkozó számitások. Havonként egy iskolai dolgozat. Tkönyv: Gerevich-Orbók: Számtan. Tanár: Hraskó.

e) a geometriát, heti 1 órában Planimetria és Stereometria. Feladatok. Tankönyv: Horti Henrik: Rajzoló Geometria. I. és II. rész. Tanár: Hraskó.

f) a fizikát, heti 2 órában. Fénytan. Hőtan. Mágnesség és elektromosság. Kozmografia. Tkönyv: Bóbita-Gerevich: Fizika. Tanár: Hraskó.

g) a népiskola módszertanát, heti 2 órában. Az összes népiskolai tantárgyak tanitásának módszere, tekintettel az egyes tantárgyak mai módszertani irodalmára és a szükséges taneszközökre. Az egyes tantárgyak tanmódszerének megismertetése után elvonattak a tanitás általános szabályai. A rendtartás Kézikönyv: Dr. Kiss Áron: „A prot. népiskolai vallástanitás módszertana" és dr. Dittes-Gyertyánffy: „Népisk. módszertan". Tanár. Margócsy.

h) a zenét, nevezetesen zongorázást heti 1 órában. Skála gyakorlatok folytatólag. Az uralgó négyes hangzatok és azok megforditásai tört accordokban. Bővitett záradékok. Bertini: „Etudes".

az orgonálást, heti 1 órában. A pedáljáték gyakorlása Elő- és utójátékok. Egyházi énekek közjátékokkal. Zárlatok Kézikönyv: Chovan Zs. „Choralkönyve", Szügyi „Praeludiumgyűjteménye" és Rinck „Orgonaiskolája."

Az összhangzattant, heti 1 órában. Az uralgó négyes hangzatról. Annak megelőzése, feloldása. A négyes hangzat megforditása Mellék négyes hangzatok. Szükitett négyes hangzat. Ötös hangzat. A négyes szólamu tétel férfi, vegyes és női karra való alkalmazása. Kézikönyv: Major J. Gyula: „Összhangzattan." Tanár: Levius.

A III. és IV. osztálybeliek egybevonva tanulták:

a) A nevelés- és tanitás-történetét az első félévben heti 4 órában. Kkönyv: dr. Kiss Áron ezen czimű müve: Tanár: Benka.

A második félévben az iskolaszervezettant heti 4 órában dr. Baló József tankönyve szerint. Tanár: Benka.

b) a németet, heti 2 órában Mondattani rész forditási gyakorlatokkal. Az olvasmányok alapján beszédgyakorlat. Havonként egy irásbeli dolgozat. Kézikönyv: Albrecht J. „Német nyelvtan" és Endrei Ákos: „Német stilusgyakorlatok". Tanár: Lévius

c) a hegedülést, heti 1 órában. Még pedig az elágazó képzettség arányában.

A harmadik osztály tananyaga:

Ujjgyakorlatok és scalak folytatólag. Trilla. Gyakorlatok a rilla alkalmazásával. Kettős fogások. Ghromatikus scala. Cho ra lok és világi dalok két szólamban. Kézikönyv: Huber K. „Hegedü-iskola" I. füzete.

A negyedik osztály tananyaga:

A második és harmadik fekvés. Skálák, tört hangzatok és gyakorlatok a második és harmadik fekvés megerősítésére. Kétszólamu dalok. kézikönyv: Huber K.: „Hegedüiskola II. füzete. Tanár: Levius.

A tanitóképző mind a négy osztálya együttesen tanulta s gyakorolta;

a) a kátéismét, heti 1 órában. A káté III-ik részének módszeres feldolgozása; a IV. osztálybeliek ismétlésül a káté I. és II ik részét is. Minta katechizáczió Koren Pál kézikönyve. Tanár: Margócsy.

b) az éneklést, heti 1 órában. Hangképző és hangközképzési gyakorlatok (szolmizáczió) Rythmikus gyakorlatok. Két-három-négy szólamu előgyakorlatok a karénekhez. Egyházi énekek éneklése: Néhány férfihangra irt ének begyakorlása. Mind a négy osztály tanulói ezenkivül hetenként kétszer részt vettek az ifjusági vegyeskar énektanulmányaiban. Kézikönyv: Bartalus J. Énektanitási vezérfonala", Abt F. „Gyakorlati énekiskolája" és Sztankó Béla „Énekiskolája." Tanár: Lénius.

A népiskolai tanitásra czélzó gyakorlati kiképzést nyertek:

II. osztálybeliek a tanév második felében betüsorban fél-hetenként bejártak a gyakorló iskolába azon czélból, hogy mi-

előtt megkezdődnék a tanitás, megismerkedjenek az iskolai fegyelemmel: gyakorolják magukat a gyermekek testi fejlődésének megfigyelésében, a gyermeki lélek megismerésében, az iskolai munka megfigyelésében a kapott utasitás szerint. E végből a tanitás megkezdése előtt fél órával elöbb megjelentek az iskolában, a gyülekező gyermekeket fogadták, köztük a rendet és a fegyelmet fentartották s egyuttal végezték a szükséges megfigyeléseket. Tapasztalataikról és megfigyeléseikről rendszeres dolgozatokban beszámoltak. E dolgozatokat minden vasárnap a gyakorló-iskola vezetőjének beadták, aki a dolgozatokat átnézvén, észrevéleit megtette s a következő héten figyelmeztette a növendékeket a megfigyelések helyes vagy helytelen voltára.

III. osztálybeliek hetenként kétszer; Hétfőn és Szerdán jártak be a gyakorló-iskolába. A tanév első két hónapjában megfigyelték az eljárást s hallgatták a tanitást. A látottak és hallottakról jegyzeteket készitettek. melyek alapján a megfigyelésekről rendszeres dolgozatokban beszámoltak. E dolgozatokat minden vasárnap a gyakorló-iskola vezetőjének beadták, aki a dolgozatokat átnézvén, észrevételeit megtette s azokat minden szerdán délután, az e czélból tartott különórán a növendékekkel közölte. — Novembertől félhetenkint betüsorban bejártak a gyakorló-iskolába, hogy a gyermekeket tanulmányozzák, magukat a rendtartásban, a fegyelmezésben és a gyermekekkel való bánásban gyakoroljak. Ezen látogatások oly módon történtek, mint a II-ik osztálybelieknél. Deczember hóban pedig megkezdték a tanitást. A nem tanulók társuk tanitásáról jegyzeteket vezettek s ezek alapján birálati naplóba birálatot késziteттek. A tanitandó tételt a gyakorló-iskola vezetőjétől kapott utasitás szerint kidolgozták s átadták a gyakorló-iskola vezetőjének, aki azt átnézve kijavitotta s esetleg az ujból való kidolgozásra megadta a szükséges utasitást. A következő heti tanitások előkészitése és a megtartott tanitások megbirálása minden szerdán délután történt, első sorban az illető tanitó, ezután a többi növendékek s végül a gyakorló iskola vezetője részéről. A birálatokról rendszeres jegyzőkönyvek vezettettek. Ezen osztály növendékei a tanév folyamán összesen 101-szer tanitottak.

IV. osztálybeliek hetenként háromszor: Kedden, Csütörtökön és Szombaton jártak a gyakorló-iskolába. A tanév első két hónapjában betüsorban félhetenként való váltakozással bejártak a gyakorló iskolába, hogy a gyermekeket tanulmányozzák, magu-

kat a rendtartásban, a fegyelmezésben és a gyermekekkel való bánásban gyakorolják. Ezen látogatások — s az azokról való beszámolások oly módon történtek, mint a III-ik, illetve II-ik osztálybelieknél. — November hóban megkezdték a tanitást, kezdetben csak egy, később két, három, négy osztályt (volt képezett III-ik osztály is) egymás után más és más tárgygyal. A tanitások előkészitése, a tételek kidolgozása és a tanitás megbirálása oly módon történt mint a III-ik osztályban. A következő heti tanitások előkészitése és a megtartott tanitások megbirálása minden szombaton délután történt. A birálatokról rendszeres jegyzőkönyvek lettek felvéve. Ezen osztály növendékei a tanév folyamán összesen 170-szer tanitottak.

A gyakorlati kiképzés tanára: Margócsy.

F) A tanitóképző szerelvényei.

Mivel évtizedeken át a tanitóképző fecske-fészek gyanánt a szarvasi főgymnasium százados falához volt ragasztva s annak könyvtárait, természettani és természetrajzi gyüjteményeit, a torna fölszerelést, a rajzeszközöket, térképeket tanitási czélra használhatta, nem is volt szüksége arra, hogy különálló fölszerelésről gondoskodjék. Legfeljebb a zenészeti tanitás czéljából volt olyan, a milyen fölszerelése az intézetnek.

Ma azonban az intézet lehető önállósitása czélul tüzetvén ki, annak külön felszereléséről is gondoskodnunk kellene.

Erre nézve az első lépés megtörtént akkor, midőn 1860-ban 8 drb szárny-zongorát vásárolt az intézet s ezt időközben egy kisebb harmóniummal, majd egy Lhota-féle pedálharmóniummal és 5 változatu kis orgonával gyarapitotta.

Gyarapodott azóta a zeneműtár is. Nevezetesen az idén megvette Chovan Zsigmond chorál parhturáját 2 példányban (12 kor.) és Bolza Alfons gróftól ajándékul kapott 557 zeneművet mintegy 1138 korona értékben.

Gyarapodott az intézet szakkönyvtára is, mely ez évben vétetett külön kezelés alá s melyet a könyvkiadó vállalatok tankönyvekkel s a Nagym. ministérium az Osztrák és Magyar monarchia képben és irásban czimü ajándék művével is kitüntetet. Megkaptuk a Nm. minisztérium szivességéből a „Kimutatást" is 1902-ről közoktatási állapotunkról.

Teljes önállósitás esetén sürgős érdeküvé válik a tanitó-

képző fölszerelésének minden irányu gyarapitása. Ma még ez annál kevésbé égető kérdés, mert az elég jól fölszerelt főgymnasium minden irányban támogatja a belőle kifejlő tanitóképző intézetet.

G) A tanitóképző-intézet „Önképzőköre.“

A tanitóképzőbeli növendékek didaktikai és paedagogikai munkásságát fejlesztendő, a folyó iskolai évben is megalakult az „Önképzőkör“ Papszász Gyula tanár elnöklete alatt.

A kör tisztviselői voltak: főjegyző Czira Károly IV. é., aljegyző: Gáspár István III. é., könyvtárosok: Bartolf Endre IV. é. és Wigand Henrik III. é., pénztárnok: Tusjak György IV. é., ellenőr: Kemény István III. é. A kör 45 taggal alakult meg, s 18 rendes és márczius 15-ének emlékére 1 diszülést tartott, a melyeken 19 önálló dolgozat, ugyanannyi birálat s 26 szavallat került napirendre, alkalmat szolgáltatván a birálgatásra, önálló gondolkodásra s az előadásbeli ügyesedésre.

A kör járatta a Magyar Tanügy, Pestalozzi, Kis Tükör és Vasárnapi Ujság cz. lapokat. Ezenkivül a könyvtár a következő müvekkel szaporodott: Bucsky Sándor tanitó ur ajándéka: Alkotmánytan, Fizika, Módszertani jegyzetek. Hit- és erkölcstan, Káté. Lélektan, Logika. Lévius Ernő tanár ur ajándéka: Quo vadis? 2 kötetben. Czira Károly ajándéka: Czerny-féle zongora iskola II. füzete. Vasárnapi Ujság 1896. évf. Molitorisz Béla ajándéka: Magyar Olvasókönyv. Kemény István ajándéka: A föld utolsó napjai. Vádlottak padján. Dobozy Jenő ajándéka: Kátsa czigány. Molnár Jenő ajándéka: Az idegenek birtokszerzése. Az összeférhetetlenség. Vétel utján: Alpesi hangulat sextett; Kék keringő, Drótos tót, A birkák, Bölcsődal cz. kották. Ezenkivül a kör egy könyvszekrényt szerzett be 14 Korona értékben.

A kör vagyona:

Mult évi maradvány takarékbetétben	10 K	28	fillér.
Folyó évi bevétel	97 K	92	„
összes bevétel:	198 K	20	„
kiadás:	57 K	16	„
Maradvány:	51 K	04	„

mely összeg takarékpénztárban van elhelyezve.

H) A tanitóképző ösztöndíjasai és segélyezettjei.

A tanitóképző rendelkezésére álló össtöndijak méltányló és serkentő elismerésül kapták: Bohus László és Demcsák István III. o. tanulók a Mikolay Mihály-féle alapitványból 70—70 koronát; Kószegi László III. o. és Knyazovitz Mihály a Haviár Dani-féle alapból 42—42 koronát.

Ezen kivül a tanulók segélyezője sok tanitóképzőbeli tanulót támogatott kisebb-nagyobb segélyösszegekkel. (Lásd az Értesitő VII. czikkét.)

Nem csekély segitsége a tanitóképző növendékeinek az sem, hogy a közétkező ingyenes élvezetében részesül évente 10 ifju, ki magát arra érdemessé teszi s ezeken kivül a tandijfizetés és alumneumi félingyenesség elönyében is többen részesülnek.

A tornázásban kiváló ügyesebbek ezek mellett tornadijakban és kitüntetésekben is részesültek. (Lásd ezen Értesitő VII. czikkét.)

I. Záró tájékoztatás.

A fentebb vázolt tanitási tervezet alapján (Lásd E) cimet) kellő koru és előképzettségü végzett tanitványai az intézetnek most közvetetlenül évzártakor a képesitési vizsgálathoz járulnak ha őket erre ugy az osztályvizsgálaton szerzett bizonyitványok mint az irásbeli vizsgálat sikeres megállása jogositja.

Ez évben 18 végzett tanulonk járul a tanitóképesitésihez melynek intézésénél bennünket a Nm. Vallás- és közoktatási Ministerium által kiadott Tanitóképesitési vizsgálat szabályzata irányit. E vizsgálatok a felekezeti főhatóságnak, vagy megbizottjának jelenlétében és a közoktatási miniszteriumi kiküldöttének ellenőrzése mellett folynak le. Tanitói oklevéllel kilépő növendékeink főleg a felekezeti iskolákban, de a tanitóhiány miatt a községi és állami iskolákban is nyernek alkalmazást s a kir. tanfelügyelő urnak s körlelkész uraknak jelentései szerint helyt állanak.

A tanitóképző kötelékébe belépni óhajtók vegyék tekintetbe ez évi értesitő IX. czikkét, mely a fölvétel föltételeiről s az elhelyezkedésnél szem előtt tartandó eljárásról tájékoztat. Fölösleges ismétléstől tartózkodni óhajtván, itt e dologról többé nem szólok.

VÉGE.

TARTALOM:

Lapszám.